

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Ευρίπιδου Σούρα: 'Ο Ρουσσώ και η αξία της οικογενείας	113
E. Claparède: Τὸ συννέτο τοῦ Ριμπώ	117
Henri Pierron: 'Η πνευματικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ	119
Νικ. Σκόπα: Ψυχολογικὴ παρατήρηση τῶν μαθητῶν	121
Ι. Χαλαμποπούλου: Αἱ συναισθηματ. ἀνάγκαι τοῦ παιδιοῦ	126
Σωτηρίου Θάσσα: 'Η παιδονομία στὸ Νέο Σχολεῖο	129
Ρήνα Διαμαντῆ: Βασικὰ στοιχεῖα τοῦ ὅφους	133
Κ. Α. Παπαγεωργίου: Τὰ βιβλία τῶν σχολ. τῆς ὑπαίθρου	135
Μ. 'Αδαλόγλου: Βοηθητικὰ βιβλία καὶ μορφωτικὰ περιοδικὰ	138
Γ. Κυριακίδου: 'Η ἰδιοπτικὴ μέθοδος στὴν πράξη	139
'Αντῶνη Καθθαδᾶ: 'Η ἀριθμητικὴ-μὲ-τὸ σύστημα Κιοῦνελ	142
Réné Ozouf: 'Η Δίλτα τῆς Γεωγραφίας	144
Γ. Γεωργίου: 'Εκθεσίς λειτουργίας 3ῆξίου Προτύπου	147
'Αντωνίου Γαντῆ: Σχολικὴ ἐργασία καὶ ἐκπολ. ἔργον	150
Ι. Χούτα: Πρωτότυπον σύστημα ἑλληνογρ. ἀγωνῆς	151
Εὐαγ. Παπαϊωάννου: Ζητήματα Σχολικῆς Πράξεως	152
Χάρη Πάτση: 'Εκπαιδευτικὲς εἰδήσεις ἀπ' ὁλόκλ. τὸν κόσμον	155

ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

- 1) 'Ο 5ος τόμος τῆς «Μεγάλης Ἑγκυκλοπαιδείας τῶν Νέων» ἐκυκλοφόρησε καὶ διενεμήθη στοὺς συνδρομητὰς του. 'Οσοὶ δὲν τὸν ἔλαβαν ἀκόμη νὰ σπεύσουν νὰ τὸν ζητήσουν.
- 2) 'Ο 6ος τόμος τῆς Μ.Ε.Ν. συμπληρώνεται, διβιβλιοδετεῖται καὶ θὰ διανεμηθῇ συντόμως.
- 3) Σπεύσατε ὅλοι νὰ ἐγγραφῆτε συνδρομηταὶ στὴ Μ.Ε.Ν. γιὰ νὰ ἀποκτήσετε τὸ μνημειώδες αὐτὸ ἔργον γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας, γιὰ τὰ παιδιά σας καὶ γιὰ τίς Σχολικὰς διβιβλιοθήκας σας. (Λεπτομέρειες στὴ 8' σελ. τοῦ ἐξωφύλου)

ΕΤΟΣ Η'.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1957

ΤΕΥΧΟΣ 88

ΑΘΗΝΑΙ

•

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

“ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,”
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ, ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

ΧΡΟΝΟΣ Η' — ΑΡΙΘ. 88
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1957

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Για τα σχολεία: Έτησια δρχ. 100
Για τους εκπαιδευτικούς > 80

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 1092/1948
Εκδότης—Διευθυντής: Χάρης Πάτσης
Κατοικία: Προμπονά 13, τέarma Πατησίων
Τυπογραφείον: Γ. Αλευροπούλου
Αγνησιλάου 23α

“ECOLE NOUVELLE,”
REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
ATHÈNES. SOCRATE 37

ANNEE VIII' — NUMERO 88
DECAMBRE 1957

ABONNEMENT

Pour les écoles: d'un an dr. 100
Pour les instituteurs: d'un an > 80

Άλλη λογαριασμοί και έμβασματα
κ. Χάρη Πάτση
Σωκράτους 37 Αθήναι—Τηλ. 58.417
(Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Έγκυκλοφόρησαν οι πέντε πρώτοι τόμοι. Όλοκληρον
το έργον μαζί με τον τόμον ΕΛΛΑΣ αποτελείται από 15 τόμους τόμους

Έκαστος τόμος χρυσόδετος δραχμές . . . 120

Τιμή ολοκληρου του έργου (τόμον προς τόμον) 1800

Μετρητοίς ολοκληρον το έργον δραχμές . . . 1500

• Μελλοντικά ή αξία ολοκληρου του έργου δα αύξηθη.

• Έπωφεληθητε της εύκαιρίας να το αποκτήσετε με τη μικρή αυτή
άρχική τιμή.

• Οι σχολικές Έφορείες προπληρώνουν ολοκληρο το έργο και παρα-
λαμβάνουν τους πρώτους πέντε έκδοθέντας τόμους, τους δέ υπόλοιπους, έφθ-
σον το προπληρώσαν, τους παραλαμβάνουν με την εϋτή τιμή, έναν προς έναν
καθώς δα έκδίδονται. Τήν Πρωτοχρονιά κυκλοφορεί και ο 6ος.

• Οι διδάσκαλοι, οι γονείς και οι μαθηταί δύνανται να προμηθεύονται
το έργον είτε ολοκληρον είτε τόμον προς τόμον με την κάθε φορά τρέχου-
σαν αξίαν του. Όσοι το προπληρώσουν εξασφαλίζονται με 1500 δραχ. ολοκλη-
ρο το έργο ανεξάρτητα από τη μελλοντική τιμή του.

• Ο τόμος ΕΛΛΑΣ δα έκδοθη τελευταίος και δα είναι μια πρωτο-
φανής έκδοση.

ΕΓΓΡΑΦΗΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΣΤΗ Μ.Ε.Ν.—ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ — ΤΟΥΣ
ΜΑΘΗΤΑΣ — ΤΟΥΣ ΓΝΩΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ

(Περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε στην 5' σελίδα του έξωφύλλου μας)

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ

Έπιτρέπεται ή εισαγωγή των κατόπιν της υπ' αριθ. 132004/24 - 10 - 57
διαταγής Υπουργείου Παιδείας.

• Η μεγαλύτερα καινοτομία των νεωτέρων χρόνων στον τομέα της
αναγνωσματοριογραφίας είναι ή συγγραφή και κυκλοφορία των έξι (6) «ΕΛΕΥΘΕ-
ΡΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ» (ένα για κάθε τάξη) του ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ.

• Τα «ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ» του ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ συμπληρώνουν τα
κενά του επίσημου αναγνωστικού του Ο.Ε.Σ.Β. γιατί είναι γραμμένα με βάση
την Ένιαία Συγκεντρωτική Διάλ. Γιαυτό όλοι οι συνάδελφοι τα συνιστούν στους
μαθητάς των και τα εισάγουν στα σχολεία τους. Δοκιμάστε τα και σεις για να
πεισώθητε.

“ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ”

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ — ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 — ΤΗΛΕΦ. 58.417

ΕΤΟΣ 8ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1957

ΤΕΥΧΟΣ 88

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Ο ROUSSEAU ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Υπό

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

“Ο Άνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους διά
των ατομικών χιμαιρικών δραματισμών των,
εις τους όποιους είναι αλγμάλωτοι.

ROUSSEAU

I

Ο Rousseau υπήρξε ο πιο αξιόλογος και ο πιο χαρακτηριστικός πρόδρομος
της ψυχολογίας του παιδιού και της ψυχολογίας του εφήβου, δυο μεγάλα δηλαδή
παιδαγωγικά προβλήματα που ήτανε άγνωστα για την εποχή του.

Καμμία υπερβολή δέν θα ήτανε, εάν ισχυρισθούμε πως ο Rousseau είναι
εκείνος που έθεμελίωσε την ψυχολογίαν του παιδιού και πως ή άθανασία του
σ' αυτήν ακριβώς την ιδέαν βρίσκεται.

Να αρχίσετε—τονίζει κάπου στο έργον του—να μελετάτε καλύτερα τους μα-
θητές σας, γιατί είναι βέβαιον πως δέν τους ξεύρετε καθόλου.

Κάθε παιδαγωγός και κάθε δάσκαλος αληθινός και δημιουργικός πρέπει τρία
έργα να μελετήσει καλά εάν πρόκειται να έχει γνώμην υπεύθυνον άπάνω στα προ-
βλήματα της Άγωγής.

1) Του Fénelon τας περί Άγωγής ιδέας για τα κορίτσια.

2) Του Condillac τις ιδέες περί Άγωγής γραμμένες ειδικά για την διαπαι-
δαγωγή του νεαρού Πρίγκηπα της Παρίας και

3) του Rousseau τον Αιμίλιον όπου εκτίθενται ιδέες γενικά γύρω από
την έννοιαν της Άγωγής και όχι καμμία λεπτομερής διδασκαλία για την άγωγή του
παιδιού—μαθητού Αιμιλίου—όπως θα μπορούσε ο οίσοσδήποτε να εκλάβει.

Στο περίφημο δηλαδή αυτό παιδαγωγικό του μυθιστόρημα αναπτύσσει ο
Rousseau και εκθέτει τις αιώνιες και ακατάλυτες αξίες και τις αρχές της Άγω-
γής που θέλει να παρουσιάσει προς εξέτασιν και προς έρευναν παιδαγωγικήν.)

1) Ο Αιμίλιος του Rousseau θα πρέπει να εισαχθί ως Παιδαγωγικών Φροντιστήριον
σε όλες τις Ακαδημίες και στη μετεκπαιδευτική των δασκάλων και Παιδαγωγών. — Η
ταπεινότης μας τον είχε εισάγει ως φροντιστήριον στο Αποστολαίο των Γιαννίνων
όταν είχε την τιμήν να το διευθύνει.

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

Είδικως δὲ διὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τῆς οἰκογενείας ὁ ἐρημίτης καὶ ὁ ὄνειρο-
πόλος αὐτὸς ποὺ ἦτανε διηποτισμένος ἀπὸ ἓνα Ρωμαντισμὸν λέγει τὰ ἑξῆς:

Ἡ ἔξη ἢ πὺδ γλυκεῖα ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει εἶναι ἡ ἔξη τῆς οἰκιακῆς
Ζωῆς, ἡ ἔξη δηλαδὴ ἐκείνη ποὺ μᾶς κρατάει πολὺ κοντύτερα στὸν ἑαυτὸν μας,
ὅσον καμμιά ἄλλη.

Ἄλλ' ἄς τὸν παρακολουθήσωμε λεπτομερέστερον ἀπάνω στὸ θέμα αὐτό.

II

Στὰ 1776 ὁ Rousseau—σὲ ἡλικία 58 χρονῶν τότες—διέτριβε στὸ Monquiu,
σὲ κάποιον σπίτι φιλικὸ ποὺ τοῦ εἶχε προσφερθῇ ὡς διαμονὴ πρὸ καιροῦ καὶ ὅπου
ἔζησε δυὸ χρόνια (1769—1770) μέσα σὲ μιὰ ἡρεμία καὶ γαλήνη φυσικὴ καὶ ἠθικὴ.

Ἀπ' ἐδῶ ἀνεχώρησε ὕστερα γιὰ τὴν Λυὼν καὶ τελευταῖα γιὰ τὸ Παρίσι, ὅπου
ἔζησε τὰ τελευταῖα 8 χρόνια τῆς ζωῆς του.

Στὰ 1770 γράφει στὴν Mme Berthier—νεαράν Κυρίαν ποὺ τοῦ εἶχε ζητήσει
συμβουλὲς γιὰ τὴν Ζωὴ καὶ ποὺ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ τοῦ δόθηκε ἀφορμὴ νὰ τη-
ρήσει μαζί της κάποια ἀλληλογραφία.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμε τὸν ἴδιο νὰ μᾶς μιλήσει, παραθέτοντας τὸ κείμενο τῆς ἐπι-
στολῆς του.

«A Madame Berthier,

Monquiu le 17 Janvier 1770.

«Τίποτε δὲν ταυτίζεται ἰσχυρότερα καὶ σταθερότερα μὲ τὸ εἶναι μας ἀπὸ τὴν
οἰκογένειάν μας καὶ τὰ παιδιά μας.

Τὰ συναισθήματα ποὺ ἀποχτιοῦμε ἢ ἰσχυροποιοῦμε μὲ τὴν ἐγκάρδια αὐτὴ ἐπι-
κοινωνία εἶναι τὰ πὺδ ἀληθινά, τὰ πὺδ διαρκῆ, τὰ πὺδ σταθερά ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ
μᾶς προσκολληθῶν με ὑπάρξεις ἐφήμερες, δεδομένου ὅτι μονάχα ὁ θάνατος μπορεῖ
νὰ τὰ σβύσει, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία ζοῦν τόσον ἀραιὰ ὅσον καὶ ἡμεῖς.

Ἐξ ἄλλου τὰ συναισθήματα αὐτὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ φίλτρου εἶναι ἐπίσης τὰ
πὺδ καθαρὰ γιατί βρῖσκονται πλησιέστερα πρὸς τὴ φύση, βρῖσκονται πλησιέστερα
πρὸς τὰ πράγματα, βρῖσκονται πλησιέστερα πρὸς τὴν Ζωὴν, ἔτσι ὅπως τὴν ἔχει ὁρ-
γανώσει ὁ Δημιουργὸς καὶ μὲ τὴ δύναμή τους τὰ ὑπέροχα αὐτὰ συναισθήματα μᾶς
ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν κακίαν, μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλο-
τυπίαν, μᾶς προφυλάσσουν ἀπὸ γοῦστα διεστραμμένα.

Ἡ ἔξη ἢ πὺδ γλυκεῖα ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει εἶναι ἡ ἔξη τῆς οἰκιακῆς
Ζωῆς, ἡ ἔξη δηλαδὴ ἐκείνη ποὺ μᾶς κρατάει πολὺ κοντύτερα στὸν ἑαυτὸν μας, ὅσον
καμμιά ἄλλη.

Παρὰ πολλὰς φορὰς ἠρεύνησα γιὰ νὰ μάθω ποῦ μπορεῖ νὰ βρῇ τις τὴν
πραγματικὴν εὐτυχία—ἐὰν ὑπάρχει τέτοια στὴ Γῆ μας, στὴν κοιλάδα αὐτὴ τοῦ
κλαυθμῶνος.

Τὸ λογικόν μου δὲν μοῦ ἔδειξεν ἄλλον δρόμον παρὰ τὸν παραπάνω ποὺ ἐμνη-
μόνευσα, μοῦ ἔδειξε δηλαδὴ τὸν δρόμον τῆς οἰκιακῆς καὶ οἰκογενειακῆς Ζωῆς, μὲ
ὅλην τὴν καθαρότητα τῶν συναισθημάτων της».

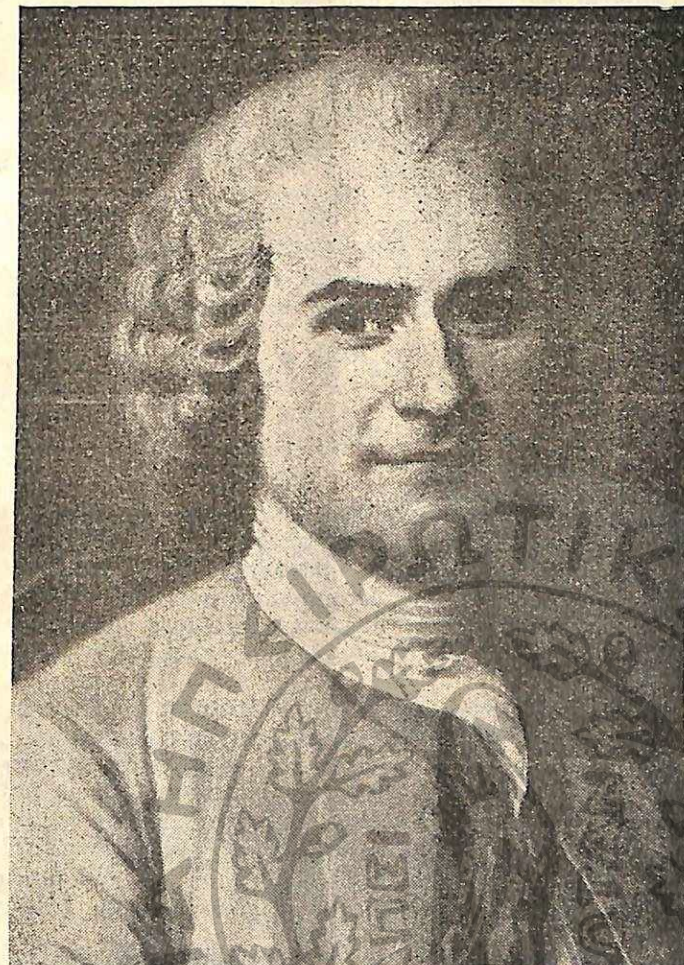
ROUSSEAU

Κατὰ τὴν γνώμην μας ἡ παραπάνω ἐπιστολὴ τοῦ Rousseau θὰ μπορούσε νὰ
ἀποτελέσει ἓνα πρόλογον Παιδαγωγικόν, ποὺ θὰ μπορούσε τις νὰ τὸν παραθέσει.
μιλῶντας σὲ συγκεντρώσεις γονέων καὶ κηδεμόνων γύρω ἀπὸ τὸ πολυθρύλητον καὶ
ἄλυτον γιὰ τὴν ὥρα στὴν δική μας πραγματικότητα πρόβλημα τῶν σχέσεων οἰκογε-
νείας καὶ Σχολείου.

Κανένας ὅμως δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐμφανισθῇ ὑμνητὴς ἀντάξιος γύρω ἀπὸ
τὴν ἀξίαν τῆς οἰκογενείας, ὅσον Ἐκεῖνος ποὺ γνώρισε τὸν πλάνητα, ἐρημητικὸν καὶ

ὄνειροπόλον βίον του καὶ τὴν οἰκογενειακὴν Ζωὴν ἀπὸ μακρὰ διὰ τῆς φιλοξενίας
ποὺ τοῦ ἐξησφάλιζαν Πρίγκηπες καὶ Στρατάρχαι τῆς Γαλλίας, ὅσον Ἐκεῖνος τέλος
ποὺ ἀπὸ ὑποσυνείδητον παρόρμησιν ἀντιδράσεως καὶ συμπλήρωσιν χάσματος ψυχι-
κοῦ τεραστίου ποὺ δημιουργήθηκε μέσα του—αἰσθήματος μειονεκτικότητος ὅπως
θὰ τὸ ἔλεγαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ψυχαναλύσεως— ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀξίας τῆς Ἀ-
γωγῆς μὲ πρότυπον τὸν φανταστικὸν τρόφιμόν του, τὸν Αἰμίλιον.

Καὶ σὲ κάποιον νέον ποὺ τοῦ ζήτησε στὰ 1758—ὅταν διέτριβε στὸ Montmo-

Ο J. J. Rousseau

rency συμβουλὲς πὺς θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ἐνάρετος τοῦ ἀπῆντησε πὺς ἡ ἀρετὴ
δὲν εἶναι ἐπιστήμη ποὺ ἐκμανθάνεται καὶ πὺς γιὰ νὰ εἶναι τις ἐνάρετος εἶναι ἀρε-
τὸν τὸ νὰ θέλει νὰ εἶναι ἐνάρετος» 1).

1, Pour être vertueux il suffit de vouloir d'être (Rousseau).

Δέν είναι ανάγκη—του προσθέτει εν επιλόγῳ—να αναζητήσετε τὰ αξιώματα τῆς ἡθικῆς ταξιδεύοντας πολὺ μακρυνά. Συμβουλευθῆτε τὴν καρδιά σας καὶ θὰ τὰ βρῆτε.

Καὶ σὲ κάποιον ἄλλον νεανίσκον, ποὺ ζοῦσε τυχοδιωκτικὴν Ζωὴν στὸ Παρίσι καὶ τοῦ ζήτησε τὴν συμβουλὴν, τί θὰ πρεπε νὰ κάμει, τοῦ ἀπῆντησε τὰ ἑξῆς :

«Ἐὰν ἡ παραμονὴ σας στὸ Παρίσι σᾶς φαίνεται πολὺ δύσκολο ὥστε νὰ προσαρμωσθῆτε μ' αὐτὴν, τὸ καλύτερο ποὺ εἴχετε νὰ κάμετε, ἀγαπητέ μου Κύριε, εἶναι νὰ γυρίσετε στὴν ἐπαρχία σας καὶ στὸ χωριὸ σας. Νὰ πηγαίνετε νὰ ζήσετε κοντὰ στοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας σας, προσπαθώντας νὰ ἐξυπηρετήσετε καὶ νὰ ποιηθῆτε τοὺς ἐνάρετους Γονεῖς σας.

Ἐκεῖ κοντὰ στοὺς γονεῖς σας καὶ στὴ Γενέθλια Γῆ σας θὰ ἐκπληρώσετε ἀληθινὰ τις φροντίδες ποὺ σᾶς ἐπιβάλλει ἡ ἀρετὴ.

Πιστεύσατε, ἀγαπητέ Κύριε, πῶς δὲν πρέπει νὰ θεωρήσετε τὸν ἑαυτὸν σας δυστυχῆ μὲ τὸ νὰ ζήσετε ὅπως ὁ πατέρας σας καὶ πιστεύσατε πῶς δὲν ὑπάρχει ἄλλη τύχη παρὰ ἡ ἐργασία, ἡ ἐπαγούνησις, ἡ ἀθωότης καὶ ἡ εὐχαρίστησις μὲ τὸν ἑαυτὸν σας, ὅλα δηλαδὴ ἐκεῖνα ποὺ καθιστοῦν τὴν Ζωὴν ἀνεκτὴ, ὅταν ὁ καθένας μας τὴν ἔχει θέσει ὡς ἀποβλέπουσαν στὴν ἐκπλήρωση τοῦ καθήκοντός του.

Μιὰ ζωὴ ἔστω καὶ σκληρὴ εἶναι ἀπείρως εὐκολώτερη νὰ τὴν ὑποφέρει τις στὴν ἐπαρχία του καὶ κοντὰ στὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον, παρὰ ἡ τυχοδιωκτικὴ ζωὴ στὸ Παρίσι.

Σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, νὰ δεχθῆτε τις πιὸ ταπεινὲς μου προσορῆσεις».

Rousseau

III

Ἐτελείωσαμε

Ὁ Rousseau σὲ ὅλα του τὰ ἔργα ἔχει ἐναποθέσει τὴν σφραγίδα τῆς καρδιάς του, εἶναι ἓνας maître ἀπαράμιλλος καὶ ἀσύγκριτος.

Πρέπει νὰ τοῦ εἴμεθα εὐγνώμονες—παρατηρεῖ ὁ André Thérive ¹⁾ γιατί κατὰ τρόπον μεγαλειώδη ἀνέλυσε τοὺς δραματισμούς μας, χρωμάτισε μὲ τὴν γραφίδα του κάθε τι ποὺ πλῆττει τ' αὐτιά μας καὶ περιέγραψε γενικὰ ὅλα τὰ ἀρώματα ποὺ μᾶς περιστοιχίζουν καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα τόσην μεγάλην περιφρόνησιν ἔδειχνε τὸ πνεῦμα μας πρὸς Αὐτοῦ.

Ἄς φαντασθοῦμε πῶς δὲν θὰ ὑπῆρχε ὁ Rousseau—ἐπιλέγει ὁ Thérive.

«Εἰ λοιπόν, ἡ ψυχὴ μας δὲν θὰ ἦτανε τέτοια ἢ ὁποῖα εἶναι σήμερον. Αὐτὸν τὸν Παιδαγωγὸν τῆς διδασκαλίας περὶ ἐπιστροφῆς μας στὴ φύση. Αὐτὸν τὸν ἀνθρώπον τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀληθείας (L'homme de la nature et de la Verité). Αὐτὸν τὸν καταπληκτικὸν Φιλόσοφον καὶ Παιδαγωγὸν ἀντίκρουσε καὶ ἡ ταπεινότης μας ὅταν περιπλανώμενος κάποια πρωῒα στὸ Πάνθεον τῶν Παρισίων, τὸν ἀντίκρουσε, ὅπως τὸν ἔχει ἀποθανατίσει ἡ Τέχνη, δηλαδὴ μὲ τὸν δαυλὸν στὸ χέρι, καθὼς προβάλλει μέσα ἀπὸ τὸ κενοτάφιόν του στὸ Πάνθεον τῶν Παρισίων...»

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

1) Thérive, Le Retour d'Amazon 1926 σελ. 308.

E. CLAPAREDE

ΤΟ ΣΟΝΝΕΤΟ ΤΟΥ ΡΙΜΠΟ

Μετάφραση ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Τὸ περίφημο сонνέτο τῶν φωνηέντων δὲν παύει νὰ ἀπασχολεῖ τοὺς κριτικούς. Ἀπὸ 60 ἐτῶν διερωτῶνται τί μπορεῖ νὰ σημαίνει. Αὐτὴ ἡ συζήτηση ἐπανελήφθηκε ἔπειτα ἀπὸ ἓνα ἄρθρο τοῦ κ. Ἑρρίκου Ἑρῶ στὴν «Νέα Γαλλικὴ Ἐπιθεώρηση» τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1936, σὲ πολλὰ τεύχη τοῦ «Ἑρμοῦ τῆς Γαλλίας» καὶ ἄλλου. Ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ ἓνα μικρὸ πρόβλημα λογοτεχνικῆς ψυχολογίας θὰ τὸ θίξουμε ἐδῶ.

Τὸ 1871 ὁ Ἀρθούρος Ριμπὸ ἡλικίας μόλις 17 ἐτῶν, συνέθεσε τὸ μυστηριώδες сонνέτο του :

Α μαῦρο, Ε ἄσπρο, Ι κόκκινο, Ο μπλέ, φωνήεν-
(τα

Θὰ πῶ μιὰ μέρα τις γεννήσεις σας τις
(ἀργές

Α, μαῦρο σῶμα δελουδένιο, ἀπὸ μυῖγες
(ποὺ λάμπουν,

Ἐνόμισαν στὴν ἀρχὴ ὅτι ἀστειεύεται γιὰ νὰ καταπλῆξει τὸν ἀσπὸ. Ὁ συγγραφέας δὲν εἶταν εἰλικρινής. Ἡ γνώμη τοῦ Φρανσουά Κοπέ ἦταν :

«Ὁ Ριμπὸ μπαρούφας ἐπιτυχημένος—σὲ ἓνα сонνέτο ποὺ σᾶς παρουσιάζω—θέλει ὥστε τὰ γράμματα Ο, Ε, Ι, νὰ σχηματίζουν τὴν τρίχρωμη σημαία».

Αὐτὴ ἡ γνώμη, χωρὶς ἀμφιβολία, εἶναι πολὺ ἀπλοϊκὴ. Ὁ Ριμπὸ εἶναι ἀλήθεια, τοῦ ἀποδίδει κάποια πίστη ὅταν δίνει τοὺς χρωματισμούς τῶν φωνηέντων σὰν μιὰ «ἐφεύρεση» ἐκ μέρους τους. Μὲ τὸν τίτλο ἀλχημεία τοῦ ρήματος γράφει : «ἐφεύρον τὸ χρῶμα τῶν φωνηέντων, θὰ κολακεύομεν νὰ ἐφεύρω ἓνα ρῆμα ποιητικὸ ποὺ θὰ ταίριαζε κάποια μέρα σ' ὅλες τις ἔνοιες» καὶ ἱσχυρίζεται ἐπίσης ὅτι ἡ «ἐφεύρεση» ἦταν δικαιολογημένη.

«Ὁ ποιητὴς γίνεται ἐμφανὴς ἀπὸ μίαν ἀπέραντη, πελώρια καὶ δικαιολογημένη ἀταξία ὅλων τῶν ἐνοιῶν».

Ὁ Ριμπὸ ὑπερφηανεύταν. Δὲν εἶχε πραγματικὰ ἐφεύρει τίποτε ἢ μάλλον ἦταν ὑποκείμενος

στὸ πασίγνωστο σημερινὸ φαινόμενο τῆς χρωματιστῆς ἀκοῆς ἢ μάλλον χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἴδιος ἐκμεταλλευόταν ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο εἶχε ἀκούσει νὰ μιλοῦν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ 1871 τὸ πρόβλημα τῆς χρωματιστῆς ἀκοῆς ἦταν ἀκόμη ἄγνωστο στὸ πολὺ κοινὸ καὶ ἀσφαλῶς στὸ νεαρὸ Ριμπὸ ποὺ ἦταν τότε θαμμένος μέσα σὲ μιὰ τρύπα τῆς ἐπαρχίας. Περισσότερα ἀπὸ δέκα ἔργα ποὺ εἶχαν δημοσιευθῇ σὲ ἐφημερίδες, ἱατρικὲς ἢ ὀφθαλμολογικὲς εἶχαν κάνει ἐντύπωση. Μπορεῖ νὰ ἀγνοοῦσε ἐπίσης ὅτι πρὸ πολλοῦ τολμηροὶ ἐρευνητὲς εἶχαν τὴν ἐλπίδα. Ἄλλωστε ἦταν χιμαιρικὴ ἡ ἀπαίτηση νὰ καθιερώσουν μιὰ «μουσικὴ χρωμάτων». Τὸ 1735 ὁ Ἰησοῦτης πατὴρ Καστέλ εἶχε δημιουργήσει ἓνα ὀπτικὸ ἀρμόνιο προορισμένο νὰ δίνει στοὺς κουφούς τὴν ἰδέα τῆς μουσικῆς. Ἄλλ' ὁ Ριμπὸ ἀγνοοῦσε τὴν περιγραφή ποὺ εἶχε δοθῇ τὸ 1833 ἀπὸ τὸν θεόφιλο Γκοτιέ γιὰ τις αἰσθήσεις ποὺ δοκίμασε ὅταν ἐκάπνισε χασίς. «Ἀκούγα τὸ θόρυβο τῶν χρωμάτων. Ἦχους πράσινων, κόκκινων, μπλέ, κίτρινους, ποὺ ἔφταναν κατὰ κύματα ποὺ διακρίνονται ἐντελῶς καθαροί». Ἀγνοοῦσε τοὺς στίχους τοῦ Μποτελαῖρ τὸ 1857 :

Τὰ ἀρώματα, τὰ χρώματα καὶ οἱ ἦχοι ἀνταπο-
(κρίνονται

Εἶναι ἀρώματα φρέσκα σὰν τις σάρκες τῶν
(παιδιῶν.

Γλυκὰ σὰν τοὺς βαρκαόλους πράσινα σὰν τὰ
(λειβάδια.

Ὁχι ὁ Ριμπὸ δὲν εἶχε ἐφεύρει τίποτε. Καὶ ὁ συνεταιρισμὸς τῶν χρωμάτων μὲ τοὺς ἦχους ἢ μὲ γράμματα εἶναι ἓνα γεγονός τόσο καθιερωμένο ὥστε δὲν μπορεῖ πιά κανεὶς νὰ παραξενευθῇ ἢ νὰ βλέπῃ σ' αὐτό, ὅπως ὁ Μάξ Νορντάου, τὸ 1890, ἓνα σημάδι νόσου, ἓνα σημεῖο ἐκφυλισμοῦ.

Ἡ ὑπόθεση ἢ πιὸ ἀληθοφανὴς εἶναι ὅτι ὁ Ριμπὸ, ἦταν ἐπιρρεπὴς στὴν σύνθεση καὶ στὴ χρωματιστὴ ἀκοή. Ἡ ἀκρόαση τῶν χρωμάτων ποὺ φαίνεται ἓνας μεγάλος παραλογισ-

σμός σ' αυτούς που δεν την ἐγκρίνουν· δεν ἔχει, ὡστόσο, τίποτα τὸ παράδοξο. Μποροῦν **μαζί** με τὸν Φλουρνουὰ νὰ τὴν ἀποδώσουν σ' ἕνα φαινόμενο πολὺ γνωστό, ἦταν παραβολικὴ ἀναλογία τῆς ὁποίας δεν εἶναι παρὰ μία περίπτωση ἰδιαίτερα ἐντονη.

Συνεχῶς συμβαίνει νὰ παραβάλλουμε πράγματα ποὺ ἀνήκουν σὲ αἰσθητικὰ πεδία διαφορετικά. Μιλοῦμε γιὰ μιὰ διάθεση, κρύα, γιὰ **μιὰ συζήτηση**, ὀξεία, γιὰ ἕνα ἦχο ψηλὸ, χαμηλὸ, ἢ ὀξύ, γιὰ μιὰ λέξη, τσουχτερή, γιὰ ἕνα σκοπὸ ἀλμυρὸ, γιὰ ἕνα πνεῦμα καθαρὸ· γιὰ ἕνα πράσινο κτυπητό, γιὰ ἕνα χρῶμα ζεστό, γιὰ ἕνα τριαντάφυλλο γλυκὸ...

Ἐὰν μπορούμε ἔτσι νὰ ζευγαρώσουμε αὐτὲς τὶς λέξεις, τὴ μιὰ με τὴν ἄλλη, εἶναι γιὰ τὴν ἀντικείμενα ποὺ προσδιορίζουν, ὅσον διαφορετικὰ καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ἀποψη, προκαλοῦν ὡστόσο σὲ μᾶς μιὰ ἀνάλογο συγκίνηση. Ἄν αὐτὸ τὸ πράσινο τὸ χαρακτηρισίζομε «κτυπητό» εἶναι γιὰ τὴν ἕξαι μιὰς τὴν ἴδια αἰσθητικὴ ἀξία, ὅσο μιὰ δυσάρεστη φωνή: Δυσχερᾶται τὸ μάτι μας ὅπως ἐνοχλεῖ, τὸ αὐτί μας. Αὐτὴ ἡ παραβολικὴ ἀναλογία παίζει ἕνα ρόλο σημαντικὸ στὸ συμβολισμό καὶ στὸν μεταφορικὸ σχηματισμό. Καὶ ὁ συμβολισμὸς καὶ ἡ μεταφορὰ εἶναι, ὅπως καθένας ξέρει, τὸ ἐργαλεῖο τοῦ ποιητῆ. Γιατὶ τὸ ποίημα, ἐπειδὴ εἶναι ἡ τέχνη νὰ ἐκφράζει κανεὶς σὲ λέξεις αἰσθήματα ποὺ δεν ἐκφράζονται πολλὰς φορὲς, με λέξεις, ὁ ποιητὴς δεν μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτύχει παρὰ προστρέχοντας σὲ εἰκόνες ποὺ ὑπαγορεύουν αὐτὰ τὰ αἰσθήματα. Ἔτσι γιὰ νὰ ἐκφράσει καλύτερα τὴν ἀκτινοβόλο δροσιὰ τῆς ἀνατολῆς θὰ ἐπινοήσῃ μιὰ νεαρὰ κόρη με δάκτυλα ρόδινα.

Ὁ Ριμπὸ λοιπὸν, πρωτοπόρος τῆς συμβολικῆς σχολῆς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον προδιατεθειμένος σ' αὐτὲς τὶς παραβολικὲς ἀναλογίες καὶ αὐαίσθητος στὸν αἰσθητικὸ τονισμό τῶν χρωμάτων τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῖ συνεχῶς γιὰ νὰ «χρωματίζει» τὶς πρὸς λεπτεῖς ἀποχρώσεις τῶν αἰσθημάτων του.

«Τὸ ἀστὲρι ἔκλαψε ρόδινα στὴν καρδιὰ τῶν αὐτῶν σου».

Αὐτὴ ἡ ἰδιαίτερη προδιάθεση (ποὺ ἴσως ἀνέπτυξε πολὺ καὶ ἐκμεταλλεύθηκε σκόπιμα) μοῦ φαίνεται πὼς δικαιολογεῖ ἀρκετὰ τὸ σοννέτο

τῶν φωνηέντων.

Προσπαθοῦν ὡστόσο νὰ τοῦ ἀποδώσουν μιὰ ἄλλη ἐξήγηση. Ἔτσι ὁ Ἑρρὼ (ὅπως τὸ εἶχε κάμει ὁ Κομπέρ τὸ 1904) θεωρεῖ τὸ σοννέτο τοῦ Ριμπὸ ὅτι εἶναι «ἀπλῶς σχολιαστὴς διαφόρων εἰκόνων ποὺ φιγουράρουν σὲ ἕνα ἀλφάβητο γιὰ τὸ παιδί». Σ' αὐτὸ τὸ ἀλφάβητο τὸ γράμμα Α, γραμμμένο μαῦρο ἦταν εἰκονογραφημένο με μιὰ *a b e i l l e* (μέλισσα) καὶ ἀπ' αὐτὸ προήλθαν οἱ στίχοι «Α, μαῦρο σῶμα βελουδένιο ἀπὸ μυῖγες ποὺ λάμπουν». Καὶ ἂν παρατηρήσῃ κανεὶς στὸν Ἑρρὼ ὅτι οἱ μέλισσες δεν εἶναι μαῦρες μυῖγες ἀπαντάει ὅτι ἔὰν ὁ Ριμπὸ μίλησε ἔτσι εἶναι γιὰ νὰ **μπερδέψει**.

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποδείξει ἄνετα ὅτι κάθε λέξη τοῦ σοννέτου ἔχει ὑπαγορευθεῖ ἀπὸ ὁτιδήποτε. Καὶ τὸ κόκκινο ποὺ εἶχε ἐμπνεύσει τοὺς στίχους:

Ἰ ἄλκυο, αἶμα φτυσμένο, γελοῖο ἀπὸ ὠραία χεῖ-
(λία.

Θὰ προέρχονταν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Ἰ τοῦ ἀλφάβητου εἰκονιζόταν ἀπὸ ἕνα Ἰνδὸ ἢ ἀπὸ ἕνα Ἰρακινό... καὶ ἀπὸ κεῖ κόκκινα δέρματα καὶ γιῶτα κόκκινα!

Πρέπει κανεὶς νὰ κρίνει με ἐπιείκεια τὴ δημιουργικὴ φαντασία τοῦ Ριμπὸ! Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἂν τὸ γιῶτα τοῦ φαινόταν κόκκινο, ἦταν ἰκανὸς μόνος του καὶ χωρὶς τὴν βοήθεια ἑνὸς ἀλφάβητου νὰ περάσει ἀπὸ τὴν ἰδέα τοῦ κόκκινου στὴν ἰδέα τοῦ χυμένου αἵματος καὶ τῶν ὠραίων χειλιῶν.

Ὁ κ. Βοκάνς ὑπερβάλλοντας τὸν κ. Ἑρρὼ στὴν «Μεγάλῃ Ἐπιθεώρηση» (Δεκέμβριος 1934) φαντάζεται ὅτι ἡ κορφή τοῦ κάθε φωνήεντος ὑπέβαλλε στὸ Ριμπὸ τὸ περιεχόμενο αὐτῶν τῶν στίχων.

Ἔτσι τὸ Α, μοιάζει σὰν ἕνα στόμα ποὺ ἀναπαύεται. Τὸ Ἰ κάθετο κάνει νὰ σηκώνεται κανεὶς «τὸ κύμα τοῦ αἵματος ποὺ χύνει μαζί με τὴν ψυχὴ του ὁ πολεμιστὴς τοῦ Ὀμήρου». Τὸ Ἰ (γιῶτα) ὀριζόντιο τὴν «καθαρὴ ἰχνογραφία τοῦ γυναικεῖο στόματος».

Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι σχετικὰ. Ἀσφαλῶς ἡ ὑπόθεση ὅτι ἕνα ἀλφάβητο ἐγχρωμο θὰ μπορούσε νὰ παίζει κάποιον ρόλο στὴν γένεση τῆς «χρωματιστῆς ἀκοῆς», δεν ἔχει τίποτα τὸ πα-

HENRI PIERON

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Μετάφραση ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ἐπειτα ἀπὸ τὶς στατιστικὲς ἐρευνες τοῦ Τέρμαν, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἡλικία, μεταξύ 5 καὶ 14 ἐτῶν, σὲ ἕνα ἑκατομύριο παιδιῶν, ὑπάρχει ἕνα τρίτο (339 ποὺ ἔχουν ἀνάπτυξη τελείως κανονικὴ (τοῦ ὁποίου τὸ πη-

ράδοξο, μπορεῖ κανεὶς νὰ θεβαιώσει ὅτι δεν ἦταν τέτοια ἡ περίπτωση τοῦ Ριμπὸ. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἦταν τελείως παράξενο εἶναι ὅτι οἱ συνέχειες τῶν ἰδεῶν θὰ μπορούσαν νὰ ξετυλιχθοῦν στὸ μυαλὸ τοῦ ποιητῆ ὅπως τὸ ἔκαμαν στὸ μυαλὸ τοῦ Ἑρρὼ καὶ τοῦ Βοκάνς.

Γιὰ ὅποιον σκέπτεται τὸ κάθε ἰδιότροπο καὶ τὸ ἀτομικὸ ποὺ ἔχει ἕνας εἰρμὸς ἰδεῶν, κυρίως ἕνα ποιητὴ ἐμπνευσμένο, αὐτὴ ἡ σύμπτωση εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανη! Τὸ λάθος αὐτῶν τῶν συγγραφέων, ἦταν ὅτι θέλησαν νὰ ἐπικαλεσθοῦν λογικὲς αἰτίες σ' αὐτὸ ποὺ γιὰ τὸν Ριμπὸ ἀνταποκρινόταν ἀπλῶς σὲ κάποια ἀρμονία μυστικῆς τῆς αὐαίσθησας του. Καὶ σκέπτομαι ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποδείξει ὅτι ἕνα ἀλφάβητο χρωματιστὸ ἔχει εἰσχωρήσει στὴν ὑπόθεση, αὐτὸς δεν θὰ εἶχε ἐνεργήσει παρὰ με ἕνα τίτλον ἐρεθιστικό, γιὰ νὰ τὸν κάμει νὰ ἀντιληφθεῖ αὐτὰς τὶς ἀνταποκρίσεις ποὺ εἶχαν βλαστήσει στὸ ἀσυνείδητό του πρὸς χάριν τῆς συναισθηματικῆς του προδιαθέσεως.

Ἐβεβαίωνα ἐξ ἄλλου ὅτι ὁ Ριμπὸ δεν εἶχε συναισθησθῇ αὐτῆς τῆς προδιαθέσεως καὶ ὅτι με καλὴ πίστη ἀπέδωσε σὲ μιὰ πράξι τῆς δημιουργικῆς του ἰδιοφυΐας ἐκεῖνο ποὺ δεν ἦταν παρὰ τὸ προϊόν τῆς φυσιολογίας του. Ἰσως, ἐφόσον ἡ προδιάθεσή του αὐτὴ ἐνεργοῦσε ἐν ἀγνοίᾳ του, νὰ μὴν εἶχε ἰδεῖ καὶ ὁ ἴδιος στὸ σοννέτο του παρὰ μιὰ ἀστεία κοροϊδία. Πιστεύω ὡστόσο πὼς ἀκόμη καὶ ἂν συνέβαινε ἔτσι στὴν πραγματικότητα, χρωματίζοντας τὰ φωνήεντα ἦταν εἰλικρινὴς — εἰλικρινὴς παρὰ τὴ θέλησή του.

(Μετάφρ. Χάρη Πάτση)

λίον δεν εἶναι κατώτερο ἀπὸ 0,95 οὔτε ἀνώτερο ἀπὸ 1,05), περίπου τὰ μισὰ (432) ποὺ ἔχουν ἀνάπτυξη κάτω ἀπὸ τὴν κανονικὴ (πηλίκον ποὺ περιλαμβάνεται μεταξύ 0,86 καὶ 0,95 ἢ μεταξύ 1,06 καὶ 1,15) καὶ φανερὲς πρόωρες ἀναπτύξεις ἢ οἱ καθυστερήσεις φανερώνονται τόσο λιγώτερες ὅσο περισσότερο ἔντονος εἶναι, σύμφωνα με τὴν πιθανὴ κάμψη τῆς κατανομῆς τῶν **συχνότητων** (λιγώτερα ἀπὸ 10 παιδιὰ στὰ χίλια ἔχουν ἕνα πηλίκον κατώτερο ἀπὸ 0,65 ἢ ἀνώτερο ἀπὸ 1,35).

Αὐτὴ ἡ κατανομή δείχνει ὅτι οἱ ἀπόλυτες διαφορὲς στὸ ἐπίπεδο τῆς ἡλικίας αὐξάνουν **στὶς** προχωρημένες ἡλικίες (μιὰ ὅμοια διαφορὰ 0,25 στὸ πηλίκον ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ ἡλικία ἐνὸς ἕως τεσσάρων ἐτῶν, καὶ τριῶν ἐτῶν ἕως 12).

Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ διεπίστωσαν θετικά, ὅταν κατέταξαν τὶς ὁμάδες τῶν παιδιῶν ἀνάλογα με τὴ διανοητικὴ τους ἡλικία. Ἄν σημειώσουν τὴ διανοητικὴ ἡλικία τοῦ μέσου ὁρου (τὰ 50 παιδιὰ ἐπὶ τῶν 100) καὶ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου, τετάρτου (τὰ 25 καὶ 75 ἐπὶ 100 παιδιῶν,) θρῖσκουν γιὰ τρεῖς ὁμάδες σύμφωνα με τοὺς προσδιορισμούς τοῦ Η. Α.

Τοὺς καὶ R. Pintet τὶς παρακάτω ἀξίες:

Μέση ἡλικία τῆς ὁμάδος
Διανοητικὴ ἡλικία. 7 χρόν. 10 χρόν. 14 χρ.
1ο τέταρτο ... 6,4 8,85 11,85
2ο τέταρτο ἢ διάμ. 7 10 14
3ο τέταρτο ... 7,75 11,10 16
Ἡ διαφορὰ μεταξύ τοῦ 25ου καὶ τοῦ 75ου εἶναι 1,35 τοῦ χρόνου στὰ 7 χρόνια, 2,25 στὰ 10 καὶ 4,15 στὰ 14 χρόνια.

Φαίνεται λοιπὸν, λίγο πρὶν μεγάλη μεταξύ 7 καὶ 14 χρόνων πράγμα ποὺ δεν μπορούσε νὰ προβλεφθεῖ παρὰ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς σταθερότητος στὴν διανομὴ τῶν πηλίκων (θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μόνον διπλάσια στὰ 14 χρόνια ἀπ' αὐτὴν ποὺ ἦταν στὰ 7 ἀντὶ νὰ εἶναι περίπου τὸ **τριπλάσιον**).

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὅταν πλησιάζει κανεὶς στὸ **τέρμα** τῆς ἀνάπτυξης, οἱ διαφορὲς τοῦ

ἐπιπέδου που ἀνταποκρίνονται σὲ ἐνὸς χρόνου ἡλικία γίνονται ἀσήμαντες (ὅπως φαίνεται στὶς κλίμακες τοῦ τύπου Γιέρκ, ἡ κάμψη τῆς προόδου, που μετριάζεται προτοῦ φθάσει τὸ τελευταῖο ἐπίπεδό της).

Διαφορὲς ἀπόλυτες, σχετικὰ ἀσθενεῖς παίρουν τότε ἀξία φαινομενικὰ πολὺ πρὸ μεγάλης ὅταν μετατρέπονται σὲ διαφορὲς ἡλικίας.

Ἡ ἐκτίμηση ἐπίσης σὲ διανοητικὴ ἡλικία καὶ μάλιστα σὲ πηλίκον εὐφυΐας γίνεται πολὺ λεπτή στὸ νὰ τὴν χειρισθῇ κανεὶς καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ στοὺς ἐφήβους. Στὴν πραγματικότητά ἡ σταθερότητα τοῦ πηλίκου δὲν ἐμφανίζεται μέχρι τῶν δώδεκα ἐτῶν κατὰ τὸ ἀνώτερο ὅριο.

Ἀλλὰ σὲ ποιά ἡλικία τελειώνει πραγματικὰ ἡ ἀνάπτυξη; Εἶναι μιὰ ἐρώτηση ὅπου εἶναι πολὺ δύσκολο ν' ἀπαντήσῃ κανεὶς καὶ που ἔχει ἐν τούτοις τὴν πρὸ μεγάλη σημασία.

Αὕτη ἡ ἐρώτηση ὑπεβλήθη μὲ τὴν παρακάτω μορφή ὅταν ἐγενέκουν πρὶν ἐφαρμογὴ καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς ἐνηλίκους τῶν καθυστερημένων κλιμάκων γιὰ τὸ μέτρο τῆς ἀνάπτυξης. Ποιὰ εἶναι ἡ διανοητικὴ ἡλικία τοῦ ἐνηλίκου; Γιὰ τὸν Σιμόν αὕτη ἡ διανοητικὴ ἡλικία τοῦ μέσου ἐνηλίκου θὰ εἶναι 13 χρόνων καὶ μισό.

Τὸ ἐπίπεδο τῶν 15 καθὼς καὶ τῶν δώδεκα ἐτῶν δὲν τὰ φθάνουν συχνὰ οἱ φυσιολογικοὶ ἐνήλικες καὶ τὸ προσδιορισμένο ἐπίπεδο τοῦ ἐνηλίκου ὅταν προστεθῇ στὴν κλίμακα τῆς ἀνάπτυξης εἶναι ἐξαιρετικόν. (Ὁ Τέρμαν ἐξ ἄλλου προσέθεσε ἕνα ἀκόμη ἐπίπεδο τοῦ ἀνωτέρου ἐνήλικος.)

Στὴν Ἀμερικὴ ὁ Ντόλλ εὗρε μιὰ μέση ἡλικία 13 ἐτῶν γιὰ τοὺς λευκοὺς καὶ 10 ἐτῶν γιὰ τοὺς νέγρους.

Αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα σημαίνουν ἄρα γε πραγματικὰ ὅτι ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξη σταματᾷ γύρω ἀπὸ τὰ 13 χρόνια;

Βλέπουμε τὴ φυσικὴ ἀνάπτυξη νὰ παρακολουθεῖται ἀπὸ ἕνα ρυθμὸ που ἐπιβραδύνεται συνεχῶς καὶ που στὸ τέλος γίνεται σχεδὸν ἀνεπαίσθητη μέχρι τῶν 30 ἐτῶν. Καὶ μὲ τὶς κλίμακες βαθμολογιῶν που ἐφαρμόστηκαν σὲ φοιτητὲς, ἔχομε μιὰ πρόοδο αἰσθητῆ ἀκόμη γύρω ἀπὸ τὰ 18 ἕως τὰ 20 χρόνια.

Ὁ Σιμόν παραδέχεται ἐξ ἄλλου ὅτι τὸ τελευταῖο ἐπίπεδο που ἀντιστοιχεῖ στὰ 13½

χρόνια, τὸ φθάνουν κατὰ μέσον ὅρον, ἄτομα στὰ 23 τοὺς περίπου χρόνια, πράγμα που δύσκολα συμπίπτει μὲ τὸν προσδιορισμὸ τῶν διανοητικῶν ἡλικιῶν τῆς κλίμακος Μπινέ — Σιμόν.

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὕτη δὲν ὑπάρχουν λάθη προσδιορισμοῦ γιὰ τοὺς ἐφήβους; Πραγματικὰ ἡ διανοητικὴ ἡλικία φαίνεται γενικὰ πρὸ ἀνεπτυγμένη μετὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὰ σχολεῖα παρὰ λίγο ἀργότερα. Αὐτὸ δείχνει μιὰ διανοητικὴ ἐπαναστροφὴ ἢ ἕνα ἐλάττωμα στὴ μέθοδο; Σοβαρὴ καὶ δύσκολη ἐρώτηση.

Γιὰ νὰ τὸ θίξουμε εἶναι ἀνάγκη νὰ ξαναγυρίσουμε στὴ γενικὴ ἀντίληψη τῆς βιοκοινωνικῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν διανοητικῶν προόδων τῆς παιδικῆς ἡλικίας, μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνῃ μιὰ ἀνάπτυξη τῶν λειτουργιῶν (λειτουργιῶν ἀντιλήψεως, μνημονικῶν λειτουργιῶν κλπ.) μιὰ ἀπόκτηση γνώσεων καὶ μιὰ τελειοποίησι τῶν μηχανισμῶν (γλώσσας, γραφῆς, ἀρίθμησης, λογικῆς σκέψης).

Ἄν ἀντιμετωπίσουμε τὴν ἀνάπτυξη τῶν λειτουργιῶν, μποροῦμε νὰ σκεφθῶμε ὅτι εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὴν ἡλικία. Πάντοτε ἡ ἀνάπτυξη τῶν μυϊκῶν λειτουργιῶν, ἂν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡλικία, ἐξαρτᾶται ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ἀσκήση, καὶ ὅταν ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἐντονη φυσικὴ ἀγωγή ἕως τὴν ἡλικία τῶν 12 ἐτῶν ἕνας ἐφηβὸς κάνει μιὰ ζωὴ καθιστικὴ οἱ μυϊκοὶ ἐνδείξεις μποροῦν ν' ἀποκαλύψουν μιὰ ἐπαναστροφὴ τῶν ἱκανότητων τους παρὰ τὴν πρόοδο τῆς ἡλικίας.

Ἔτσι μπορεῖ μιὰ ζωὴ — ὑπὸ ἀτροφικῆς συνθήκης τοῦ περιβάλλοντος (σὲ ἕνα ἐφηβοπ. χ. που θὰ ὑποβληθῇ σὲ ἕνα σύστημα ἀπομόνωσης) νὰ φέρνῃ μιὰ ἐπαναστροφὴ πραγματικῇ τῶν διανοητικῶν λειτουργιῶν.

Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν συμβαίνει παρὰ μόνον σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, γιὰτὶ ἡ κανονικὴ ζωὴ ἐνὸς ἀνθρώπου προορισμένου νὰ κερδίζει τὴν ζωὴν του στὴν κοινωνία, ἀπαιτεῖ νὰ μπαίνουν συνεχῶς σ' ἐνέργεια οἱ στοιχειώδεις λειτουργίες τοῦ πνεύματος. Ὅσο γιὰ τὶς γνώσεις, ἂν ἀπευθυνθῶν στὸν ἰσολογισμό τῶν σχολικῶν γνώσεων εἶναι φανερό ὅτι ἡ πτώχευση θὰ εἶναι προοδευτικὴ ἐφ' ὅσον θ' ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὕτη τῆς ἀπόκτησης τῶν σχολικῶν γνώσεων, σύμφωνα μὲ τοὺς γενικοὺς

Ἡ ψυχολογικὴ παρατήρησης τῶν μαθητῶν

Τοῦ κ. ΝΙΚ. Α. ΣΚΟΠΑ, μετεκ. δημοδιδασκάλου

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

5. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΨΥΧΟΓΡΑΦΗΣΕΩΣ.

Οἱ παράγοντες τῆς Ψυχικῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδιοῦ, κατὰ τὸν εἶναι:

- 1) Ἡ ἐσωτερικὴ ὠρίμανσις τοῦ ὁργανισμοῦ.
- 2) Ἡ ἐπίδρασις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.
- 3) Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπινου περιβάλλοντος.
- 4) Ἡ ἐσωτερικὴ διανοητικὴ καὶ συναισθηματικοβουλητικὴ ἐνεργητικότης τῆς παιδικῆς

νόμου τῆς λησμοσύνης. Ἀλλὰ οἱ δοκιμασίες τῆς ἀνάπτυξης ἔχουν κανονισθῇ μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ ἐξαλείφουν ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο κάθε ἐπικλήση στὶς σχολικὲς γνώσεις που ἔχουν ἀποκτήσει. Πρέπει ν' ἀναγνωρίζουν πάντοτε ὅτι στὶς κλίμακες τῆς ἀνάπτυξης, αὐτὲς οἱ γνώσεις κρατοῦν ἀκόμη κάποιον μικρὴ θέση, πάντοτε πολὺ μεγάλη καὶ ἀπ' ἐκεῖ παρουσιάζεται μιὰ φαινομενικὴ ἀκρίβεια τῆς ἐπαναστροφῆς στοὺς ἐνηλίκους.

Μόνον, οἱ περισσότερες δοκιμὲς τῆς ἀνάπτυξης, ἀναφέρονται σὲ μηχανισμοὺς τῆς γλώσσας καὶ τῆς σκέψης, που ἔχει δανεισθῇ τὸ παιδί ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ που τελειοποιούνται μὲ τὴν ἡλικία ὅχι μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ὁργανικῆς προόδου καὶ τῆς ἐγκεφαλικῆς ἀνάπτυξης, ἀλλὰ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς συνεχοῦς μάθησης που γίνεται μὲ τὶς συχνὲς ἀσκήσεις.

Ἡ σχολικὴ ζωὴ, λοιπόν, περιλαμβάνει μιὰ συστηματικοποίησι αὐτῆς τῆς μάθησης καὶ μιὰ ιδιαίτερη εὐρύτητα στὸν τομέα τῶν προφορικῶν καὶ διανοητικῶν ἀσκήσεων (ἀρίθμηση, κρίση, προφορικὴ ἔκφρασις κλπ.).

Τὰ παιδιά που ὑποβάλλονται στὴν ἴδια μάθησι, θὰ παρουσιάσουν προόδους ἀνισες ὅσον ἀφορᾷ τὴν ταχύτητα ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιαίτερη ταχύτητά τους στὴ διανοητικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἔτσι οἱ δοκιμὲς τῆς κλίμακος θὰ παρουσιάσουν ἐμμέσως δεδομένα γιὰ τὴν τα-

χυκῆς, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖ τὴν διεργασίαν τῶν ἐξωτερικῶν δεδομένων καὶ συνεχῶς προάγει τὸ ἄτομον.

Ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων αὐτῶν εἰς τὰς ἐπὶ μέρους σχέσεις καὶ ἐπιδράσεις των, μᾶς δίδει τὸ εὐρύτατον πλαίσιον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται καὶ διαφοροποιεῖται τὸ παιδί. Συντάσσοντας τὸ Δελτίον Ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ μας, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ δὲ ἔτους ἔρχεται εἰς τὸ σχολεῖον, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸ πεδῖον τῶν παρατηρήσεών μας ἐπὶ πάντων τῶν

χύτητα αὐτῆς τῆς ἀνάπτυξης. Ἄν ὅμως οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες ἀλλάξουν ἡ ἐγκυρότητα τοῦ συμπεράσματος θὰ εἶναι ἀναμφισβήτησιμη.

Ἡ βασικὴ προϋπόθεσις κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν κλιμάκων τῆς ἀνάπτυξης εἶναι νὰ ὑποβάλλονται στὶς ἴδιες εκπαιδευτικὲς ἐπιρροὲς καὶ στὶς ἴδιες κοινωνικὲς ἐπιδράσεις ὅλα τὰ ἄτομα που ἐξετάζονται.

Ἄν ἐφαρμόσουμε στοὺς νεαροὺς Φρυγίους τὴν κλίμακα τοῦ Μπινέ - Σιμόν, δὲν θὰ ἔχομε ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα ἐκτὸς ἀπὸ βαθεῖς ἀναψηλαφάσεις. Οἱ ἄγριοι θὰ ἔχουν ἱκανότητες ἀντιλήψεως πρὸ ἀνεπτυγμένες, γιὰτὶ ἔχουν πειρσσότερο ἐξασκηθεῖ.

Χρειάστηκε νὰ κάνωμι γιὰ τὶς κλίμακες μιὰ τυποποίησι διαφορετικὴ ἀνάλογα μὲ τὰ περιβάλλοντα, γιὰτὶ παιδιά που ἔχουν ἐξ ἴσου κανονικὴ ἀνάπτυξη στὸ ἴδιο σχολεῖο πετυχαίνουν καλότερα σ' αὐτὲς τὶς δοκιμὲς, ὅταν ζοῦν σὲ ἕνα οἰκογενειακὸ περιβάλλον, ὅπου οἱ φροντίδες γιὰ τὴν ἐξάσκησι τῶν διανοητικῶν μηχανισμῶν εἶναι ζωηρὲς καὶ συχνὲς, παρὰ ὅταν βρίσκουν στὸ σπῆτι γονεῖς ἀποκτηνωμένους ἀπὸ τὴν ὑπερκόπωση ἢ τὸ οἶνονπνευμα.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς πρωϊμότητος ἢ τῆς καθυστέρησης ἀπαιτεῖ λοιπὸν τὴ σύγκρισιν μὲ κανόνες ἀπόλυτα ὁμογενεῖς.

(συνεχίζεται)

δεδομένων της ψυχοσωματικής του εξέλιξης.

Ούτω ή έρευνά μας θα στραφή ειδικώς εις τὰ κάτωθι επί μέρους σημεία :

1) Είς τὴν σωματικὴν καὶ ὑγιεινὴν τοῦ κατὰστασιν.

Ἐξετάζεται ἡ σωματικὴ αὐξησης τοῦ μαθητοῦ, ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας του, ἡ μυϊκὴ ἰσχύς καὶ ἡ ἀνοχή του εἰς τὰς ἀσκήσεις, ἡ εὐκινησία καὶ ἡ κανονικότης τῶν κινήσεων, ἡ καλὴ ἢ ὀχὴ λειτουργία τῶν αἰσθήσεων ἡ κατὰστασις τοῦ νευρικοῦ συστήματος κλπ.

Ἐπισημαίνονται ἰδιαιτέρως ἡ ὑπαρξίς τυχόν ὀργανικῆς μειονεκτικότητος καὶ ἐλαττωμάτων ὡς πρὸς τὰς κινήσεις, τὴν χρῆσιν τῆς χειρὸς, τὴν γλωσσικὴν, ἔκφρασιν κ.ἄ. Χαρακτηρίζονται καὶ διαστέλλονται αἱ ἐκδηλοὶ ὀργανικαὶ παθήσεις (ἀνώμαλοι τύποι) ἀπὸ τὰς ἀπλᾶς ἐπισχέσεις τῶν διαφόρων λειτουργιῶν (καθυστερημένα παιδιὰ) καὶ καταβάλλεται προσπάθεια διὰ τὴν ἄρσιν, εἰ δυνατόν, τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν. (10)

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου καθίσταται λίαν ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία μετὰ τοῦ σχολιάτρου ἢ τοῦ ἱατροῦ τῆς οἰκογενείας, ἀναγκαίου ὅρου διὰ τὴν ἀρτιότητα τοῦ ἔργου τῆς ψυχολογίας. Πολλάκις αἱ παρατηρούμεναι εἰς τοὺς μαθητὰς ἀνωμαλίες ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ πεδίου (ἔλλειψις προσοχῆς, ὑπερβολικὸς κάματος, ἀνικανότης πρὸς ἐργασίαν, ἀταξία), λόγω τῆς στενῆς ἀλληλεπιδράσεως φυσιολογικῶν καὶ ψυχικῶν λειτουργιῶν, ἔχουν τὴν αἰτίαν εἰς φυσιολογικὰς παθήσεις, τὰς ὁποίας ὁ διδάσκαλος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαγνώσῃ. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἀντὶ νὰ χαρακτηρίσωμεν εὐκόλως τὸν μαθητὴν ὡς τεμπέλην ἢ ἀνίκανον, καλλίτερον θὰ εἶναι νὰ ὑποδείξωμεν εἰς τοὺς γονεῖς τοῦ τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν ἱατρὸν.

2) Εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

Ἐρευνᾶται ἡ ἰδιοτυπία τῶν τοπικῶν συνθηκῶν μετὰ τοὺς φυσικοὺς παράγοντας, τὸ ἔδαφος (ὄρεινόν, πεδινόν, παραθαλάσσιον), τὸ κλίμα (ξηρόν, ὑγρόν, νοσηρόν, ὑγιεινόν). Αἱ παραδόσεις, τὸ ἐπίπεδον πολιτισμοῦ, ἡ κοινωνικὴ ἠθικὴ, τὰ ἥθη τῶν ἐνηλίκων κλπ. Πῶς ἐπιδρῶν οἱ παράγοντες αὐτοί, θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς ἐπὶ τῆς ψυχοφυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐ-

ξελίξεως τοῦ παιδιοῦ, καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ πῶς ἀντιδρᾷ τοῦτο εἰς αὐτάς, ποῖα ἀξιολογικὰ στοιχεῖα παρέχουν εἰς τὸ σχολικὸν ἔργον;

Γνωρίζομεν θεβαίως ὅτι τὸ πλέγμα αὐτῶν φυσικοκοινωνικῶν σχέσεων ἀσχεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὸ παιδί καὶ στενεύει κάποτε ἄρκετὰ τὸν ἰδικόν μας ρόλον διότι ἡ ζωὴ μορφώνει καὶ διδάσκει περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς. Τοῦτο ὅμως δὲν μειώνει τὴν σημασίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ δυναμισμού τοῦ ἀτόμου, οὔτε πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν παθητικὴν ἀποδοχὴν τῶν ἐξωτερικῶν δεδομένων. «Τὸ περιβάλλον λέγει ὁ Μὰξ Σέλλερ δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀπολύτως καὶ ἀντικειμενικῶς ὑπάρχον καὶ ὁμοιον δι' ὅλους ἀλλὰ ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ ὑποκειμένου πού εὐρίσκεται μέσα εἰς αὐτό. Ἐπιδρᾷ κατὰ βαθμὸν πού ἐπιτρέπει ἡ ἰδικὴ μας εἰσδεκτικότης, ἀναλόγως τῆς ὁργανώσεως τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς κατευθύνσεως τῶν διαφερόντων μας. Δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐπίδρασις του διὰ νὰ μορφοποιήσῃ, χρειάζεται καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰκανότης τοῦ ὑποκειμένου νὰ τὸ ἀφομοιώσῃ, νὰ τὸ δεχθῇ».

3) Εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ σπουδαιότης τῶν προσχολικῶν ἐτῶν, διανομένων ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὸ φυσικὸν καὶ ἀβίαστον τῶν ἐπιδράσεων αὐτῆς εἰς τὴν κρίσιν αὐτὴν φάσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς περιόδου, καθιστοῦν ταύτην πρωταρχικὸν παράγοντα ἀγωγῆς καὶ διαμορφώσεως τοῦ ἀτόμου διατηρούσης εἰσέτι, εὐτυχῶς, τὴν συνεκτικότητά καὶ τὸν ἐσωτερικόν τῆς δεσμόν.

Τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον ἀμέσως ἐνδιαφέρει τὴν ψυχολογίαν, πλείστα δὲ χρῆσιμα στοιχεῖα θ' ἀντλήσῃ ὁ διδ)λος, διαφωτιστικὰ τῆς ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ, ὅπως :

α) Αἱ κληρονομικαὶ καταβολαὶ ἢ τυχόν νόσοι τῆς οἰκογενείας, δυνάμεναι νὰ ἔχουν δυσμενεῖς προδιαθέσεις ἐπὶ τῶν μαθητῶν (ἀλκοολισμός, ψυχασθένεια κλπ.).

β) Ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ αἱ συνθῆκαι διαβιώσεως (ἐπάγγελμα, κατοικία, τροφή, ἐνδυμασία, ὕπνος).

γ) Ἡ πνευματικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ θέσις τῆς οἰκογενείας.

δ) Αἱ μεταξὺ τῶν γενεῶν σχέσεις καὶ αἱ τοιαῦται πρὸς τὸν ψυχολογούμενον μαθητὴν.

ε) Ἡ σύνθεσις τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ θέσις τοῦ μαθητοῦ ἐν αὐτῇ (μοναχογενὴς, πρωτότοκος,

τελευταῖος) ὡς καὶ αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄλλα μέλη (ζήλεια, ἀγάπη, καταπίσεις κλπ.).

στ) Τέλος χρήσιμοι πληροφορίες παρέχονται ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἐπὶ χαρακτηριστικῶν γεγονότων τῆς ζωῆς τοῦ μαθητοῦ (ἀσθένεια, φόβοι, ἔξεις, συμπάθειαι κ. ἄ.).

Δυστυχῶς αἱ παρεχόμεναι πληροφορίες εἶναι συνήθως ἀτελεῖς. Οἱ γονεῖς, διὰ διαφόρους λόγους, φαίνονται πολλάκις ἀπρόθυμοι καὶ φειδωλοὶ εἰς τὴν παροχὴν ἀκριβῶν στοιχείων περὶ τοῦ τέκνου τῶν, ἀποκρύπτουν καὶ παραμορφῶνουν τὴν πραγματικότητα ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀγάπην ἢ προκατάληψιν. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο, ἰσχύον κυρίως διὰ τὰ ἀστικά κέντρα, παρουσιάζει ὀλιγωτέραν σημασίαν διὰ τὸν διδ)λον τοῦ χωριοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίξῃ περισσότερα.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς παρεχομένας πληροφορίας ἰσχύει πάντοτε τὸ ἀξιόπιστον αὐτῶν. Ἐξαρτᾶται δὲ ἡ ἀξιόπιστία ἀφ' ἐνὸς ἐκ τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ ἐρευνητοῦ διδ)λου, ὁ ὁποῖος, μακρὰν τῆς τυπικῆς καὶ ὑποτύπου «ἀνακρίσεως» ἐπαφῆς, πρέπει νὰ καλλιεργήσῃ, διὰ τῶν κατ' οἶκον ἐπισκέψεων καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντός του πρὸς τὸν μαθητὴν, ἀτμόσφαιραν κατανοήσεως καὶ ἐμπιστοσύνης.

Ἡ συμπλήρωσις ὑπὸ τῶν γονέων, ἐρήμην τοῦ διδ)λου, ἐνὸς ξηροῦ ἐρωτηματολογίου μεθραχυτάτας καὶ ἀορίστους ἀπαντήσεις δὲν θὰ μᾶς δώσῃ ἀξιόλογα στοιχεῖα διὰ τὸν μαθητὴν. Ἀντιθέτως ἡ ἄμεσος καὶ δι' ἐπανειλημμένων ἐπαφῶν συνεργασία μετὰ τοὺς γονεῖς θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν διδ)λον καὶ χρήσιμους πληροφορίες ν' ἀποκομίσῃ καὶ περὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἐπιτυχῶς νὰ εἰκάσῃ.

4) Εἰς τὴν ἐν τῷ σχολείῳ παρατήρησιν.

Κατὰ ταύτην ἐρευνῶμεν:

α) Τὴν ἐπίδοσιν καὶ τὴν πρόδον τοῦ μαθητοῦ εἰς τὰ διάφορα μαθήματα ὡς καὶ τὸν βαθμὸν συμμετοχῆς του εἰς τὰς σχολικὰς ἐργασίας.

β) Τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους ψυχικῶν λειτουργιῶν. Αἱ γνωστικαὶ τοῦ ἰκανότητες (ἡ ἰκανότης πρὸς παρατήρησιν, ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν, ἡ μνήμη, ὁ παραστατικὸς τοῦ τύπος, ἡ φαντασία, ἡ προσοχή, ἡ γλωσσ-

σικὴ ἰκανότης.)

γ) Τὰς ἔξεις περὶ τὴν ἐργασίαν (εὐταξία, ἀκρίβεια, ταχύτης, καθαριότης).

δ) Τὸν συναισθηματικὸν τοῦ κόσμον (συμπάθειαι, ἡ κοινωνικότης, ἡ θρησκευτικότης, ἡ ἠθικὴ συνείδησις, ἡ αἴσθησις τοῦ ὠραίου, ἡ συναισθηματικὴ μειονεξία πού τυχὸν τὸν κατέχουν, (12) ἡ ἀντίδρασις του εἰς τὸ πονηρὸν καὶ ἀγαθόν, τὸ ὠραῖον καὶ τὸ ἀσχημον, τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ ὑψηλόν, τὰ αἰσθήματα ἀπέναντι τῶν συμμαθητῶν του, φιλίας, συνεργατικότης ἢ ἐχθρότης καὶ ἐριστικὴ διάθεσις).

ε) Τὴν βουλευτικὴν του ἰκανότητα (ἐπιμονή, ὑπομονή, πείσμα, ὑποταγή).

στ) Τὰ ἰδικὰ διαφέροντα καὶ αἱ κλίσεις του, ὅπως ἐκδηλοῦνται αὐταὶ ἰδίαι εἰς τὰς ἐλευθέρας δημιουργικὰς ἐνασχολήσεις του, δυνάμεναι νὰ ἔχουν κάποια σημασίαν διὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν τοῦ προσανατολισμόν.

Ὁ μαθητὴς ἐκδηλῶναι συνήθως ἐνωρίς διαφόρους προτιμήσεις καὶ ἐπιθυμίας. Πολλάκις ὅμως δὲν πρόκειται περὶ γνησίου ἐνδιαφέροντος ἀλλ' εἶναι ὑποβολιμαῖαι. Ἐπ' αὐτοῦ ἀπαιτεῖται προσοχή. Ἐξεταστέον δηλαδὴ τὸ πῶς καὶ διατὶ δεικνύει τὸ διαφέρον αὐτό. Ἀπὸ ἀπλῆν μίμησιν, τάξιν, ἐπιδείξεως ἢ ἰκανοποιήσεως τοῦ διδ)λου ἢ ἀπὸ πραγματικὴν ἐσωτερικὴν ἐφεσιν;

Δεδομένου ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς σχολικῆς φοιτήσεως εἶναι μάλλον εὐχερὴς ἡ διάκρισις τῶν μαθητῶν ἀναλόγως τῆς θεωρητικῆς ἢ πρακτικῆς τῶν εὐφυΐας (13) δυνάμεθα νὰ διαγνώσωμεν ὅτι ὁ μαθητὴς παρουσιάζει ἰκανότητας εἰς τὴν ἀφηρημένην σκέψιν ἢ δεξιότητας τῆς χειρὸς περὶ τὰ πρακτικὰ ἔργα.

Ἀσφαλὲς τεκμήριον περὶ τούτου εἶναι, πλὴν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν διδ)λίαν, αἱ ἐλεύθεραι δημιουργικαὶ τοῦ ἀσχολοῦ (ἐκθέσεις, ἰχνογραφίσεις, χειροτεχνικά ἔργα, ἀνάγνωσις διβλίων, λύσις προβλημάτων κλπ.).

γ) Τὴν διαγωγὴν του εἰς τὸ σχολεῖον. Πειθαρχεῖ ἐξ αὐτοκυριαρχίας ἢ ἐξ ἐλαττωματικότητος; Πῶς ἀντιδρᾷ εἰς τὰς ποινάς; Παρουσιάζει ζωηρότητα, νευρικότητα, φιλοσκομίστην;

η) Τέλος τὰς ἐλευθέρας ἐκδηλώσεις του εἰς τὸ παιγνίδι, τὰ ἀγωνίσματα, τὰς ἐορτάς, τὴν σχολικὴν ζωὴν ὅπου κατὰ τρόπον αὐθόρμητον καὶ ἀνεπιτήδευτον ἐκδηλῶναι τὰς ἰδιότητας τοῦ χαρακτήρος του.

Ἀναπτύσσει πρωτοβουλίαν ἢ ὑποτάσσεται

εις τους άλλους, έχει οργανωτικόν νούν, αναλαμβάνει ευθύνας ή τὰς αποφεύγει, είναι δειλὸς ἢ τολμηρὸς καὶ θρασύς, κοινωνικὸς ἢ ρέπει πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν, ἐπιμένει εἰς τοὺς σκοποὺς του ἢ ὑποχωρεῖ εὐκόλως, φιλαλήθης ἢ κρυφίνους, γενναιόδωρος ἢ φιλάργυρος, ἐγωϊστὴς ἢ πρόθυμος πρὸς συνεργασίαν, ἐνδοστροφὴς ἢ ἐξωστρεφής; Αἱ ὡς ἄνω παρατηρήσεις, λόγω τῆς φυσικότητος τῶν ἐκδηλώσεων, μᾶς δίδουν τὸ μᾶλλον ἀσφαλέστερον κριτήριον περὶ τῆς ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ.

Τὸ Δελτίον Ἀτομικότητος περιλαμβάνει, ὅλας τὰς πλευρὰς τῆς ἐξελίξεως καὶ δίδει πλὴν εἰκόνα τοῦ μαθητοῦ. Διὰ τὴν συμπλήρωσιν καὶ ἐνημέρωσιν τοῦ Δελτίου θὰ συνεργασθῶν, ὡς εἴπομεν, οἱ γονεῖς, ὁ ἰατρός, ὁ διδ. λος. Ἡ τελικὴ ὁμῶς εὐθύνη διὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀξιολόγησιν τῶν στοιχείων ἐπαφίεται εἰς τὸν τελευταῖον. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς συντάξεως τοῦ Δ. Α., τὴν σειρὰν τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων, τὸ εἶδος καὶ τὴν τεχνικὴν τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων συνάφων πρὸς τὴν ψυχολογίαν πειραμάτων δὲν θὰ κάμωμεν ἐνταῦθα ἰδιαιτέρον λόγον. Περὶ αὐτῶν πολῦτιμα βοηθήματα θὰ εὕρῃ ὁ διδ.)λος εἰς τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν, μέρος τῆς ὁποίας εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης παραθέτομεν.

Κρίνομεν ὁμῶς ἀναγκαῖον νὰ ὁμιλήσωμεν ἐπὶ ὠρισμένων σημείων ἀναφερομένων εἰς τὴν μέθοδον τῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν ἀξιολόγησιν τῶν στοιχείων αὐτῆς.

6. Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ.

Ἡ ψυχολογικὴ παρακολούθησις τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολεῖον, ἔργον μακρὸν καὶ μὲ ἐπιστημονικὰς ἀπαιτήσεις, παρουσιάζει ὠρισμένας δυσχερείας καὶ προβλήματα, ἀναφερόμενα εἴτε εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦτου τοῦ ἐρευνητοῦ, εἴτε εἰς τὸ ὑποκείμενον ἐρεύνης, τὸν ἐξελισσόμενον μαθητὴν καὶ εἰς τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας τελεῖται ἡ παρακολούθησις.

Κατ' ἀρχὴν ἀπαιτοῦνται ἐκ μέρους τοῦ διδ.)λου ὠρισμένα προσόντα, ὅπως :

1) Νὰ διακρίνῃ αὐτὸν ἡ ἰκανότης πρὸς παρατήρησιν καὶ τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα, ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ μεθοδικότης μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ γνήσιον διαφέρον περὶ τὰ ζητήματα τοῦ παιδιοῦ.

2) Νὰ εἶναι κάτοχος τῆς Ἐπιστημονικῆς

Ψυχολογίας καὶ τῶν ἄλλων Παιδολογικῶν Ἐπιστημῶν καὶ νὰ ἔχῃ μυηθῇ εἰς τὴν τέχνην τῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν χρῆσιν ἀπλῶν, ἀπληκρῶν πειραματικῶν μεθόδων.

Ἡ ἐπαρκὴς γνῶσις τῶν προβλημάτων τῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδιοῦ θὰ τὸν καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ δύναται νὰ ξεχωρίσῃ τὸ φυσιολογικὸν ἀπὸ τὸ παθολογικὸν συμβαίνον, τὸ παροδικὸν ἀπὸ τὸ μόνιμον, τὸ οὐσιώδες ἀπὸ τὴν λεπτομέρειαν.

3) Νὰ εἶναι ἀντικειμενικός, ἀπηλλαγμένος ὅσον τὸ δυνατόν ἐκ τοῦ ὑποκειμενικοῦ στοιχείου. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ δυσχερέστερον.

Ὁ ἰδιαιτέρος παρατηρητικὸς τύπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ὁ ἐρευνητής, παρεμβαίνει ὡς σημαντικὸς παράγων εἰς τὴν παρατήρησιν. Ὁ «ἐννοητικὸς» τόπος τείνει ἀμέσως εἰς τὴν σύλληψιν τῆς γενικῆς εἰκόνας τοῦ μαθητοῦ καὶ διατυπώνει κρίσεις παραβλέπων τὰ ἐπὶ μέρους δεδομένα. Ἀντιθέτως ὁ ἀναλυτικὸς τύπος ἐπισωρεύει πλῆθος παρατηρήσεων τῶν ἐπὶ μέρους γνωρισμάτων μὲ καταφανὴ ἀδυναμίαν συνδέσεως αὐτῶν καὶ συναγωγῆς γενικῶν πορισμάτων.

Ἀξίον μνείας εἶναι ἐνταῦθα καὶ τὸ φαινόμενον τῆς προβολῆς **projection** (14).

Κατὰ τοῦτο εἶναι δυνατόν πολλάκις ὁ ἄνθρωπος, παρατηρῶν καὶ κρίνων τοὺς ἄλλους, νὰ ἀποδίδῃ, ἀσυνειδήτως, εἰς αὐτοὺς ἰδιότητας ἰδικὰς του, νὰ προβάλλῃ δηλαδὴ τὰ ἰδικὰ του ψυχικὰ γνωρίσματα (καλὰ ἢ κακὰ) ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐγκωμιάζων ἢ κατακρίνων αὐτούς.

Πρὸς ἐξασφάλισιν μεγαλύτερου βαθμοῦ ἀντικειμενικότητος εἶναι ἀνάγκη :

α) Νὰ καταγράψωμεν μὲ πάσαν ἀκρίβειαν τὸ καθ' ἑαυτό, τὸ συγκεκριμένον ἀποφεύγοντες τὴν ἄμεσον παρεμβολὴν γενικῶν χαρακτηρισμῶν. Μετὰ τὴν συγκέντρωσιν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ παρατηρήσεων περὶ ἐκάστην ἰδιότητα προβαίνομεν εἰς τὴν ἀξιολόγησιν αὐτῶν καὶ διατυπώνομεν τὰ πορίσματα.

β) Ἡ κρίσις μας, εἰς κάθε περίπτωσιν, πρέπει νὰ τεκμηριούται ἐπαρκῶς διὰ τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὰς γενομένας σχετικὰς παρατηρήσεις καὶ νὰ αἰτιολογῆται ἐκ τῶν συγκεκριμένων δεδομένων πού μᾶς ἔδωκε ἡ παρατήρησις ἢ ἡ πειραματικὴ ἐξέτασις.

γ) Νὰ μὴν σπεύδωμεν μετὰ μίαν ἢ δύο πα-

ρατηρημένας ἐκδηλώσεις τοῦ μαθητοῦ, ὅσον-δήποτε χαρακτηριστικὰς, εἰς τὴν διατύπωσιν συμπερασμάτων ἐπὶ τῶν διαφόρων ψυχικῶν ἰδιοτήτων, ἀλλ' ὡς ἀναμένωμεν περισσοτέρως, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς συνεχοῦς ἐξελίξεως αὐτῶν.

δ) Τέλος μένει τὸ σπουδαιότερον δηλαδὴ ἡ ἀξιοποίησις τῶν δεδομένων τῆς ψυχολογικῆς παρατηρήσεως τοῦ μαθητοῦ μέσα εἰς τὴν σχολικὴν πράξιν.

Τὸ Δελτίον Ἀτομικότητος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἓνα ἀπλὸν μητρώον πρὸς τυπικὴν ἐνημέρωσιν τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀλλὰ πηγὴ πολυτίμων στοιχείων, πλαισιούμενον μὲ πλούτον πληροφοριῶν, μὲ τεκμηριωμένα πορίσματα καὶ σαφεῖς ἐνδείξεις, ὥστε ν' ἀποβῇ πράγματι πολῦτιμος ὁδηγὸς εἰς τὸ σχολικὸν ἔργον καὶ ἱκανὸν, ὅταν χρειασθῇ, νὰ συνοδεύσῃ τὸν μαθητὴν καὶ πέραν τοῦ σχολείου.

Εἶναι, βεβαίως, φυσικὸν τὸ ἔργον τῆς ψυχολογίας νὰ παρουσιάσῃ ἀπὸ αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως ὠρισμένας ἀτελείας. Ἡ τυχὸν ἀπειρία τοῦ διδ.)λου, τὸ πολυσχιδὲς καὶ εὐμετάβολον τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἐρεύνης, αἱ ἀντικειμενικαὶ δυσχερείαι θὰ ἐπιδράσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Ἴσως ἀκόμη παρατηρήσει κανεὶς ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν μας καθ' ἣν ἡ ψυχολογία διανύει τὴν παιδικὴν τῆς ἡλικίας, μᾶς συνοδεύει εἰσέτι ἡ ρῆσις τοῦ Ἡρακλείτου :

«Ψυχῆς πειράματα, ἰὼν, οὐκ ἂν ἐξεύροιο πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν» οὕτω βαθὺν τὸν λόγον ἔχει.

Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθὲς δὲν θὰ ἐξιχνιάσωμε βεβαίως ἡμεῖς τὸν βαθὺν λόγον τῆς ψυχῆς. Ἡμποροῦμεν ὁμῶς —καὶ πρέπει— νὰ κάμωμε μίαν προσπάθειαν ἐπιτυχούς προσπελάσεως αὐτῆς. Μίαν στενωτέραν γνωριμίαν μὲ τὸν ἐξελισσόμενον ἄνθρωπον, τὸν μαθητὴν μας.

Καὶ εἶναι αὐτὸ ἀρκετόν. Ἡ ἱκανοποίησίς μας θὰ εἶναι μεγάλη καὶ τὸ κέρδος διὰ τὸ παιδευτικὸν μας ἔργον τεράστιον.

ΝΙΚ. Α. ΣΚΟΠΑΣ

Σημ.

Παραθέτομεν κατωτέρω, δι' ὅσους ἐκ τῶν συναδέλφων ἤθελον ἀσχοληθῇ μὲ τὸ ἔργον τῆς ψυχολογικῆς παρακολούθησεως τῶν μαθητῶν τους,

μέρος τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας :

- Ν. Ἐξαρχοπούλου. Ἡ σωματικὴ ἐξέλιξις τοῦ παιδός.
» Ἀτομικαὶ διαφοραὶ τῶν καὶ τρόπος διαγνώσεως αὐτῶν.
» Ἀνωμαλίας τῶν παιδῶν καὶ καὶ τρόπος βελτιώσεως αὐτῶν.
» Ἡ ψυχολογία ἐν τῷ Σχολείῳ καὶ τὸ Δ. Ἀτομ.
Σ. Καλλιὰφ. Περὶ τῶν ἐν τῷ σχολείῳ ψυχολογικῶν παρατηρήσεων.
» Τὰ πρῶτα πέντε παιδικὰ ἔτη.
» Νοημοσύνη καὶ εὐφυΐα.
Σοφίας Γεδεών. Ἡ κρίσις τοῦ πειράματος εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ παιδός
Φωτεινῆς Ψαλλίδα. Ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξις τῶν παιδῶν κατὰ τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως αὐτῶν εἰς εἰς τὸ Σχολεῖον.
Γ. Παναγιωτίδου. Τὰ ἀτομικὰ βιβλίδια τῶν μαθητῶν.
Γ. Μετανίτου. Ἡ προσωπικότης καὶ ὁ χαρακτήρ ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης.
Γ. Ζομπανάκη. Τὰ προβλήματα τῶν ἀγροτικῶν σχολείων.
Α. Τσίριμπα. Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός.
Μ. Παπαδάκη — Χουρδάκη » »
Κ. Κίτσου. Ἐπιστημονικοὶ προσανατολισμοὶ τῆς συγχρόνου Παιδ.)κῆς.
» Ἡ προσαρμογὴ τῶν παιδῶν εἰς τὸ σχολεῖον.
Κ. Λαζαρίδου. Σύντομη εἰσήγησις πρὸς Ἐπαγγελματικὸ Προσανατ. Επ. Βῆμα Διδ.)λου Νοέμβριος 1953.
Λ. Βελιαρούτη. Ἡ ψυχολογία καὶ τὸ Δ. Ἀτομικότητος Περ. Σχολείων καὶ Ζωὴ 4)1956.

ΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τοῦ κ. Ι. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ
Πτυχ. Παιδαγωγικῶν τοῦ Πανεπ. Ἑδιμβούργου

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ὑπάρχουν ὠρισμένοι βασικαὶ συναίσθημα-
τικαὶ ἱκανοποιήσεις τῶν ὁποίων τὸ παιδί, κα-
τὰ τὰ πρῶτα κυρίως τοῦ βίου του ἔτη, ἔχει
ἀνάγκη καὶ ἀνευ τῶν ὁποίων ἡ προπαρασκευὴ
διὰ τὸν βίον του ὡς ἐνηλίκου καθίσταται ἐλατ-
τωματικὴ.

1. Αἰσθηματὰ ἀσφαλείας

Ἡ πρώτη τῶν ἀναγκαίων τούτων εἶναι ἐν
γνήσιον αἶσθημα ἀσφαλείας. Τὸ μικρὸ παιδί
δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν τραχὺ ἀγῶ-
να τῆς ζωῆς εἰ μὴ μόνον ἐφ' ὅσον ζῇ ἐν τῇ
ἀτμόσφαιρᾳ ἀσφαλείας τῆς παρεχόμενης ὑπὸ
χαρωποῦ καὶ εὐτυχοῦς οἰκογενειακοῦ περιβάλ-
λοντος. Τὸ παιδί δύναται νὰ ἐπιζῇ τῆς πε-
νίας, τῶν τυχόν ἀθλίων συνθηκῶν κατοικίας,
τῆς δευτέρας ποιότητος ἀγωγῆς καὶ τῶν ποικί-
λων τοῦ πολέμου δυσχερειῶν καὶ κινδύνων, ἀρ-
κεῖ μόνον, καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστη-
μα, ν' ἀποτελῇ μέλος οἰκογενείας διαβιούσης
ἐν πλήρει ἐνότητι καὶ ἁρμονίᾳ.

Ἐν μέσῳ οἰκογενειακῶν ἐρίδων καὶ ἐν δια-
στάσει διατελούντος οἰκογενειακοῦ περιβάλ-
λοντος τὸ παιδί καθίσταται λίαν περιφοδὸν
ἐνεκεν τῆς ἐπικρατοῦσης ἀτμόσφαιρας ἀσυμ-
φωνίας. Ἡ ἀτμόσφαιρα αὕτη γεννᾷ καὶ ἀνα-
πτύσσει εἰς τὸ παιδί φθοροποιὸν τινὰ ψυχικὴν
ἀνησυχίαν τὴν ὁποίαν εἶναι ἀνίκανον νὰ ἀντι-
μετωπίσῃ.

Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, ἐνθα ὁ χωρισμὸς
καὶ τὸ διαζύγιον εὐρίσκονται ἐν τῇ ἡμερησίᾳ
διατάξει, συχνὰ παραβλέπονται τὰ πραγματι-
κὰ τῶν ἐπεισοδίων αὐτῶν θύματα. Ὅσακις
ἡ οἰκογένεια καταρρέει, τὰ βλήματα πλήττουν
κυρίως τὰ παιδιὰ. Τὰ μικρὰ παιδιὰ εἶναι πάν-
τοτε τὰ ἄθωα θύματα τῆς ἀσυμφωνίας τῶν
γονέων. Τὸ παιδί ἐξαναγκάζεται αἰφνιδίως νὰ
καταβάλλῃ νέας προσπάθειας ἵνα προσαρμοσθῇ
καὶ ζῇ εἰς ἐντελῶς διάφορον κόσμον, ἕναν κό-
σμον ἐσπερημένον τῆς προστασίας καὶ κη-
δεμονίας τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο προσώπων τὰ
ὁποῖα ἔμαθε τὸ πρῶτον νὰ ἀγαπᾷ κι' ἐμπι-
στεύεται κι' ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου στοργῆς τῶν
ὁποίων ἐξηρτάτο.

Ἡρώτησα ἄλλοτε ἕνα μικρὸ παιδί, ἡλικίας
ἐννέα ἐτῶν, ἕνα «νόθο» παιδί, πού εἶχε ἐγκα-
ταλειφθῇ ἀπὸ τῆς μητρός του εἰς ἡλικίαν ἐνὸς
μηνός, πῶς ἀντελαμβάνετο τὸ «σπίτι».

Οὐδέποτε τὸ παιδί εἶχε διατελέσει μέλος
οἰκογενείας, εἶχε δὲ διέλθει τὸν βραχὺ βίον
του εἰς βρεφοκομεῖα καὶ ὀρφανοτροφεία. Ἀ-
φοῦ ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς μοῦ εἶπε βρα-
δέως κι' ἐσκεμμένως: «Νομίζω ὅτι σπῖτι εἶ-
ναι ἕνας τόπος ἀσφαλῆς, ὅπου εἶναι ὥραία

νὰ ζῇ κανεὶς». Οὐδέποτε ἔχομεν συναντήσῃ
τόσον ἐπιτυχὴ ὁρισμόν.

Εἰς τὸν ἀχανῆ, αἰνιγματικὸν καὶ διαρκῶς
μεταβαλλόμενον κόσμον τὸ μόνον ἀσφαλὲς καὶ
σταθερὸν διὰ τὸ παιδί ἔδαφος εἶναι τὸ «οπι-
τικό» ἢ οἰκογενειακὴ δηλαδὴ ἐστία. Ἐὰν πρά-
γματι ἐπιθυμοῦμεν τὸ παιδί νὰ αἰσθάνεται
μὲ καλωσύνην καλοκαγαθίαν διὰ τὴν κοινωνίαν
ἐν τῇ ὁποίᾳ μέλλει νὰ ζῇ, πρέπει ἐν πρῶ-
τοις νὰ διδαχθῇ καὶ ἀποκτήσῃ ἐντὸς τῆς μι-
κρᾶς κοινωνικῆς μονάδος πού ὀνομάζεται οἰ-
κογένεια, τὸ βαθύ κι' εὐάρεστον αἶσθημα τῆς
ἀσφαλείας. Ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία πρέπει νὰ
ἀποτελῇ τὸν χώρον ἐν τῷ ὁποίῳ δύναται τις
μετ' ἐμπιστοσύνης νὰ ἐκδηλῶνῃ τὸ πραγμα-
τικὸν ἐγὼ του, ὅπου διατελεῖ εἰς φιλικὰς μὲ
φιλόστοργα καὶ εἰλικρινῆ πρόσωπα σχέσεις,
καὶ ὅπου ἀγαπᾶται ἀνεξαρτήτως τῶν διακυ-
μάνσεων τοῦ καθημερινοῦ βίου.

2. ΣΤΟΡΓΗ ΓΟΝΕΩΝ

Τὸ παιδί ἔχει μεγάλην ἀνάγκη τῆς στορ-
γῆς τῶν γονέων του. Ἀτυχῶς, ἀριθμὸς τις
παιδιῶν δὲν εἶναι τόσον τυχεροί.

Τὸ ν ὀ θ ο π α ἰ δ ῖ. Τὸ νόθο παιδί
ἀρχίζει τὸ παιχνίδι τῆς ζωῆς του ἐν μέσῳ τοι-
ούτων ἀντιξῶν συνθηκῶν ὥστε νὰ εἶναι δύσκο-
λον ἂν μὴ ἀδύνατον νὰ κερδίσῃ. Ἡ ἐγκυμοσύ-
νη τῆς μητρός του δὲν θεωρεῖτο εἰμὴ ὡς
πραγματικὸς ὄλεθρος. Ἡ γέννησις του ἐγένε-
το δεκτὴ μὲ φιθύρως, δάκρυα καὶ ὠδίνες. Μο-
λονότι ἡ μήτηρ ἐνδεχομένως νὰ ὑπῆρξε ἄρι-
στη εἰς τὴν ἐπιτέλειαν τοῦ μητρικοῦ της ἔρ-
γου καὶ νὰ παρέσχεν εἰς τὸ τέκνον της πᾶσαν
δυνατὴν μέριμναν, τὸ παιδί ἀποτελεῖ μέλος ἐ-
νὸς κλάσματος μόνον τῆς οἰκογενείας.

Τὸ παιδί δυνατόν νὰ περιεβάλλετο ἀπὸ ἀ-
γάπην, ἢ ἀγάπη ὅμως αὕτη ἐπήγαγεν ἀπὸ τὸν
ἕναν μόνον τῶν γονέων του.

Θ ὕ λ υ ἀ ν τ ῖ ἄ ρ ρ ε ν ο ς. Καὶ
εἰς ἤν ἀκόμη περίπτωσιν ἡ ἀπόκτησις τέκνου
εἶναι ἐπιθυμητὴ ὑπὸ τῶν γονέων, ἄλλοι παρά-
γοντες καθιστοῦν ἐνίοτε τὴν γέννησίν του ἀνε-
πιθύμητον. Ὑπάρχουν γονεῖς πού ἐπιθυμοῦν
τόσον διακαῶς τὴν ἀπόκτησιν ἄρρενος τέκνου,
ὥστε εἰς τυχόν γέννησιν θήλεος νὰ καταλαμ-
βάνωνται ἀπὸ σφοδρὰν ἀπογοήτευσιν. Οἱ
τοιοῦτοι γονεῖς διαποτίζον ἐνίοτε τὴν ψυχὴν
τῆς μικρῆς θυγατρὸς τῶν μὲ τὴν τοιαύτην στά-
σιν τῶν ἐπὶ μακρὸν διάστημα τοῦ βίου της.
Ἐνίοτε δέ, μετὰ τινὰ ἔτη βραδύτερον, καθι-
στοῦν εἰς τὴν θυγατέρα τῶν γνωστὸν ὅτι ἐ-
πεθύμουν σφοδρὰ τὴν ἀπόκτησιν ἄρρενος τέκνου
καὶ ὅτι ἡ γέννησις της παρεῖχεν αὐτοῖς σφο-
δρὰν ἀπογοήτευσιν.

Ἀνεξαρτήτως φύλου, ἐξωτερικῆς ἐμφανίσε-
ως, ἱκανότητων ἢ ἰδιοσυγκρασίας, τὸ παιδί
δύναται νὰ παλαίῃ κατὰ τοῦ αἰσθήματος ἀ-
βεβαιότητος μόνον ὅταν τροφοδοτεῖται διὰ
τῆς ἀδιαλείπτου προστασίας καὶ τῆς σταθερᾶς
στοργῆς τῶν γονέων του.

Φ α ν τ α ἰ α. Ὅπου ὑπάρχει στοργὴ
ἐκεῖ οἱ γονεῖς εἶναι ἱκανοὶ νὰ διεισδύσουν εἰς
τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ παιδὸς βίον τῇ βοηθείᾳ
τῆς φαντασίας τῶν. Διὰ τὸ παιδί ὁ περιβάλ-
λων κόσμος εἶναι τί τὸ ἐντελὸς νέον. Ὅ,τι
διὰ τοὺς ἐνηλίκους εἶναι κοινοτυπία, ἀντιθέ-
τως διεγείρει τὸ παιδί καὶ προκαλεῖ εἰς αὐ-
τὸ συγκινήσεις. Ὅ,τι διὰ τοὺς πρῶτους εἶ-
ναι τί τὸ κοινόν, ἀποτελεῖ διὰ τὸ παιδί σπου-
δαιοτάτην ἀνακάλυψιν. Ἐφ' ὅσον οἱ γονεῖς
εἶναι ἱκανοὶ νὰ αἰσθάνωνται καθ' ὅμοιον μὲ
τὸ παιδί τρόπον καὶ νὰ διεισδύουν εἰς τὸ αἰ-
σθημα περιπετειᾶς καὶ ἡδονῆς αὐτοῦ, προ-
σφέρουν εἰς τὸ τέκνον τῶν ἀρίστην ὑπηρεσίαν.
Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ γονεῖς ὀφείλουν νὰ
ἐρχονται εἰς γάμον καὶ ἀποκτοῦν τέκνα εἰς
νεαράν ἡλικίαν.

Τότε οἱ γονεῖς δὲν αἰσθάνονται τόσον ἀπο-
μακρυσμένον ἀπὸ τὴν παιδικὴν τῶν ἡλικί-
αν ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἐκτιμῶν τὴν ἐντο-
νον συγκίνησιν καὶ χαρὰν τὴν ὁποίαν τὸ παιδί
αἰσθάνεται κατὰ τὰς ἀνακαλύψεις πού κάμνει
καθόσον ἀφορᾷ τὸν περιβάλλοντα αὐτὸ κό-
σμον. Μεσήλικοι γονεῖς ὑποχρεοῦνται διαρκῶς
νὰ καταβάλλουν ἰδιαίτερας προσπάθειας διὰ
τὴν ἐκτίμησιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὰ μικρὰ
τέκνα τῶν ἀτενίζον τὴν ζωὴν. Εἰς ἡλικίαν
σαράντα ἐτῶν ὁ βίος ἔχει καταστῇ μᾶλλον
γκρίζος καὶ πεζός. Δὲν εἴμεθα πλέον πολὺ ρω-
μαντικοὶ ἢ εὐσυγκίνητοι. Τὸ παιδί ὅμως εἶναι
μάντικοι ἢ εὐσυγκίνητοι. Τὸ παιδί ὅμως εἶναι
τὰς δεούσας πρὸς τὸ παιδί ὑπηρεσίας ἐὰν
τὸ ἐθίσουν νὰ ἀτενίζῃ τὴν ζωὴν μὲ τὰς ἰδι-
κάς τῶν θαμπὰς τρόπον τινὰ διόπτρας.

Ἐπὶ πλέον, ἀποτελεῖ διὰ τοὺς γονεῖς μέγα
πλεονέκτημα νὰ εἶναι νέοι εἰς τὰς πρὸς τὰ
τέκνα τῶν σχέσεις, καθότι εἶναι εἰσέτι ἱκανοὶ
νὰ πράττουν ὅ,τι οἱ παῖδες ἀρέσκονται νὰ
πράττουν μὲ τοὺς γονεῖς τῶν. Δύνανται λόγου
χάριν νὰ παίζουν μετ' αὐτῶν εὐχαρίστως εἰς
τὴν ἄμνην, νὰ ὑποδύωνται τὸ «ἄλογο» μὲ ἀνα-
δάτην τὸ παιδί, χωρὶς μετὰ ταῦτα νὰ ὑποφέ-
ρουν ἐπὶ ἡμέρας ἀπὸ ὀσφυαλγίας.

Φαίνεται ἴσως καθαρὰ κοινοτυπία ὅταν λέ-
γωμεν ὅτι τὸ παιδί ἔχει ἀνάγκη τῆς ἀγάπης
τῶν γονέων του. Εἶναι ὅμως γεγονός ὅτι με-
γάλος ἀριθμὸς παιδῶν ἀπολαύει ἀνεπαρκῶς
ἀγάπης ὥστε νὰ ἀδυνατοῦν νὰ ἀναπτύξουν
ὁμαλὸν συναισθηματικὸν βίον. Πλείστοι ἐπί-
σης παῖδες ζοῦν μὲ τὴν διαρκῆ ἀγωνίαν ὅτι
κινδυνεύουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἀπω-
λέσουν τὴν στοργὴν τῶν γονέων τῶν. Τοῦτο
ἰδίως ἰσχύει ὅταν οἱ γονεῖς ἐφαρμολογῶν ὠρι-

σμένες μεθόδους ἐπιβολῆς ποινῶν ἐπὶ τῶν
τέκνων τῶν. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ
παιδί καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀγχους ἐπειδὴ πι-
στεύει ὅτι ἀνευ ὑπερανθρώπων ἀπὸ μέρους
του προσταθειῶν δυνατόν νὰ καταστῇ ἀνάξιον
τῆς ἀγάπης τῶν γονέων του.

3. Αὐτοπεποίθῃσις

Τὸ παιδί πρέπει ἐπίσης νὰ ἐνθαρρύνεται νὰ
ἀντιμετωπίσῃ τὴν ζωὴν μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ
θάρρους. Αἱ ἀγχῶδεις ψυχικαὶ καταστάσεις
τῶν παιδῶν ἀποτελοῦν κατὰ μέγα μέρος ἀν-
τανασκασίαι τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν τῶν γο-
νέων τοῦ ἢ εἶναι ἀπόρροια τῆς καθόλου στά-
σεώς τῶν. Ὑπάρχει ἡ ἱστορία ἐνὸς πατρὸς ὁ
ὁποῖος κατὰ τὴν διάρκειαν καταιγίδος τινος
ἠσθάνετο τοσοῦτον φόβον ὥστε νὰ νομίζῃ
ὅτι καὶ τὸ μικρὸν τέκνον του ἠσθάνετο ὁμοίως.
Ἐγερθεὶς τῆς κλίνης του, κατηβύνητο πρὸς
τὸ δωμάτιον τοῦ τέκνου τοῦ ἵνα διαπιστώσῃ
μὴ τυχόν εἶχεν ξυπνήσει καὶ καταληφθῇ ὑπὸ
τρόμου. Ἀφίχθεις ὅμως καὶ ἱστάμενος πρὸ
τῆς θύρας τοῦ δωματίου ἠκούσθη βροντὴ ἐκ-
κωφαντικώτερη τῶν ἄλλων. Πρὸς μεγάλην του
ἐκπληξιν ὁ πατὴρ ἤκουσε τὸ τέκνον του νὰ
κτυπᾷ τὰς παλάμους του κραυγάζων: «δυνα-
τώτερα, θεοῦλη μου, δυνατώτερα». Ἐὰν ὁ πα-
τὴρ εἰσῆρχετο εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ μικροῦ μὲ
ἀγωνίαν καὶ ἐναγκαλιζόμενος αὐτὸ ἰσχυρῶς
ἔλεγεν: «μὴ φοβέσαι μαρὸ μου...» ἐνδεχο-
μένως νὰ μετέδιδεν καθ' ὑποβολὴν εἰς τὸ παιδί
μόνιμον φόβον διὰ τὰς ἀστραπὰς καὶ βροντὰς.

Οἱ γονεῖς καὶ ἐνηλικοὶ καὶ ἂν ἀκόμη ἐμφο-
ροῦνται ἀπὸ τὰς ἀγαθώτερας τῶν προθέσεων
μεταδίδουν εὐκόλως εἰς τὰ τέκνα τῶν τοὺς
ιδικοὺς τῶν φόβους. Αἱ ὑπερμέτρως ἀνήσυχoi
μητέρες αἰτίνας παρακαλοῦσθαι τὸ τέκνον τῶν
ἀνὰ πᾶν δῆμα μὲ τὰς συνεχεῖς παρατηρήσεις:
«πρόσεχε, μικρὸ μου, θὰ πέσῃς... πρόσεχε
τὸ μαχαίρι, θὰ κόψῃς τὸ χερί του...» προξε-
νεῖ ζημίαν εἰς τὰ τέκνα τῶν. Διὰ τῆς τοιαύτης
ἀρνητικῆς μεθόδου τῆς προειδοποιήσεως κατὰ
παντὸς τῆς ζωῆς κινδύνου, τὸ παιδί καθίστα-
ται νευρικόν, γεννᾷται αἰσθημα ἀβεβαιότητος
πρὸς ἑαυτὸν καὶ κατὰ συνέπειαν ρέπει περισ-
σότερον εἰς ἀτυχήματα. Τὰ παιδιὰ εἶναι βεβαί-
ως ἀνάγκη νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ ὠρισμέ-
νους καταφανεῖς κινδύνους, τοῦτο ὅμως δέον
νὰ συντελεῖται διὰ θετικῶν μέσων. Εὐτυχῶς,
ἡ προσοχὴ τοῦ παιδὸς διασκοπεῖται εὐκό-
λως καὶ δύναται νὰ ἀπομακρύνεται οὕτως ἀπὸ
τινας ἀμέσους κινδύνους. Τὸ παιδί ὅμως πρέ-
πει νὰ διδαχθῇ νὰ ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται
τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας του, νὰ χρησιμοποίῃ
τὸ μαχαίρι, τὸ πηροῦν... καὶ νὰ ἀναρριχά-
ται εἰς τὰ δένδρα μόνον του. Εἰς τὰς περιπτώ-
σεις ταύτας ὀρθὸν εἶναι νὰ προσφέρωνται εἰς
τὸ παιδί θετικαὶ συμβουλαι·

«Στηρίξου καλὰ ἀπὸ τὸ κιγκλίδωμα... Νὰ
κρατᾷς τὸ μαχαίρι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο...»

Τὰ παιδιά μιμούνται ταχύτατα τὰς ὑπὸ τῶν γονέων χρησιμοποιούμενας μεθόδους διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ποικίλων ἐργασιῶν καὶ μετὰ τὴν προσήκουσαν ἐνθάρρυσιν ἀνακαλύπτουν ταχέως τὴν ἀσφαλὴν ὁδόν.

Τὸ αἶσθημα ὅμως τῆς ἀσφαλείας γεννᾶται ἔσθ' ὅς ἐστι καὶ ἀπὸ περιβάλλον ἀσφαλές. Ἐάν, δι' οἰουδήποτε λόγους, τὸ παιδί ἀναγκασθῇ νὰ αἰσθάνεται ὑπερμετρον ἔνοχον καὶ φόβον διὰ τὰς ἐπιθετικές του τάσεις, ἡ ἐμπιστοσύνη του ὑπομονεύεται εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησίν του. Ὁ παῖς αἰσθάνεται τότε ἐσωτερικῶς ἀδέβαιος ἐπισφαλῆς, φοβεῖται δὲ τὰ ἴδια αὐτὸν διανοήματα καὶ συναισθήματα. Ἐνδεχομένως, καθίσταται ὑπερμέτρως δειλός, μονήρης, μίζερος καὶ δυστυχής· τρομοκρατεῖται δὲ τόσο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ικανὸς νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὴν ζωὴν μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς ὠρισμένον σκοπὸν.

4. ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ.

Εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος ὅπως τὸ παιδί τρέφῃ ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην πρὸς τοὺς γονεῖς του. Κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ βίου του ἔτη (ἐφ' ὅσον αἱ βασικαὶ αὐτῶν σχέσεις εἶναι ὁμαλαί) τὸ παιδί ἀτενίζει τοὺς γονεῖς του ὡς ἡμίθεους. Ὁ,τιδήποτε οὗτοι πράττουν εἶναι ὀρθόν. Αἰσθάνεται μεγάλην δι' αὐτοὺς ὑπερηφάνειαν κ' ἀσπάζεται τὰς γνώμας των ἀνευ ἐλαχίστης τινος ἀντιρρήσεως. Τρέφει πρὸς τοὺς γονεῖς του ἀπόλυτον πίστιν. Πολὺν θραδύτερον τὸ παιδί ἀνακαλύπτει ὅτι οἱ γονεῖς του ἔχουν κ' αὐτοὶ πολλὰ ἐλαττώματα κ' ἀδυναμίας. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ παιδί αἰσθάνεται θαυμάτιον πρὸς τοὺς γονεῖς του σεβασμόν, σπουδαίοντα εἶναι ὅπως οἱ γονεῖς διαβιοῦν συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς δι' ἃν ἐπιθυμοῦν νὰ διαποτίσῃ τὰ τέκνα των. Ἡ τυχὸν ἀπὸ μέρους τοῦ παιδιοῦ ἀνακάλυψις, κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ βίου ἔτη, ὅτι οἱ γονεῖς του δὲν ἐφαρμόζουν τὰ κηρύγματά των ἢ ὅτι δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς, ἐνδεχομένως νὰ τραυματίσῃ τὴν πίστιν του πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Τινὲς δὲ τῶν ψυχολόγων ἰσχυρίζονται ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ μία τῶν ὁδῶν αἰτινὲς ὁδηγούν τὸ παιδί εἰς ἰδεοληπτικὰς καταστάσεις. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι, ἀπὸ ψυχολογικὴν ἄποψιν, ὀρθὸν εἶναι νὰ εἴμεθα ἔντιμον καὶ εἰλικρινεῖς ἐναντὶ τῶν τέκνων μας. Εἶναι ὀδυνηρὸν διὰ τὸ παιδί νὰ συλλαμβάνῃ τοὺς γονεῖς του ψευδομένους καὶ νὰ ἀνακαλύπτῃ τὴν ἀλήθειαν μόνο του. Τοῦτο ἰσχύει ἰδίως εἰς τὸ πεδῖον τῆς σεξουαλικῆς τοῦ παιδιοῦ ἀγωγῆς.

Σεξουαλικά ἡ γυνώσεως. Πολὺ συχνὰ τὰ παιδιά ζητοῦν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των πληροφορίας καθόσον ἀφορᾷ τὴν γέννησίν των καὶ λαμβάνουν ἀπ' αὐτοὺς ψευδεῖς καὶ τραυλὰς ἀπαντήσεις. Τὸ παιδί ἔρχεται ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ ἐρωτᾷ τὸν πατέρα του τίνι τρόπῳ λόγου χάριν κινεῖται τὸ αὐτοκίνη-

το ἢ ἡ ἀτμομηχανή. Ὁ πατὴρ τότε ἐκδηλῶν ἀπροκόλυπτον τὸν ἐνθουσιασμό του διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ μηχανικοῦ ἀπὸ μέρους τοῦ υἱοῦ του διαφέρντος. Λαμβάνει χαρτὶ καὶ μολύβι, σχεδιάζει ἐπ' αὐτοῦ διαγράμματα καὶ τοῦ ὁμιλεῖ εἰς γλώσσαν ἀπλὴν περὶ πιέσεως τοῦ ἀτμοῦ, ἐμβόλων καὶ κινητήρων. Ἐάν ὅμως τὸ παιδί ἔλθῃ καὶ μᾶς εἴπῃ ὅτι ἡ κυρία Ἐλένη «ἔκανε» ἔναν μπέμπτη καὶ ζητήσῃ λεπτομερεῖς διὰ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως πληροφορίας, καταλαβανόμεθα αἰφνιδίως ἀπὸ ἀμηχανίαν, μπερδεύεται ἡ γλώσσα μας, ἐρυθρία τὸ πρόσωπό μας καὶ τραυλίζοντες λέγομεν φανταστικὰς ἱστορίας, ὅτι τὸ ἔστειλεν δῆθεν ὁ Χριστοῦλης, ὁ Θεοῦλης ἢ ὁ ἰατρὸς ἐντὸς καλῶθου ἢ σάκκου ἢ ἄλλας παρεμφερεῖς ἀνοήτους ἱστορίας. Τὸ παιδί δὲν γνωρίζει τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι ὅμως τόσο ἡλίθιον ὥστε νὰ πιστεύῃ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια. Προσποιεῖται πολλάκις ὅτι μᾶς πιστεύει ὅμως ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς πίστις του τραυματίζεται. Εἰς τοιαύτης φύσεως εἰλικρινείας — ἐξηγοῦντες εἰς αὐτὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν γεννῶνται τὰ γατάκια, τὰ ἀρνάκια καὶ λοιπὰ κατοικίδια ζῶα — δίδοντες εἰς τὰ παιδιά τὰ πραγματικὰ γεγονότα μὲ εὐθύτητα καὶ χωρὶς ἀμηχανίαν.

Πρόδηλον, ὅθεν, τυγχάνει ὅτι αἱ ὡς ἄνω μνημονευθεῖσαι βασικαὶ συναισθηματικαὶ τοῦ παιδιοῦ ἀνάγκαι δύνανται νὰ ἰκανοποιηθοῦν πλήρως μόνον εἰς ἁρμονικὸν καὶ εὐτυχὲς οἰκογενειακὸν περιβάλλον. Ἡ οἰκογένεια καὶ ὅχι τὸ ἄτομον ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν κοινωνικὴν μονάδα. Ἐφ' ὅσον τὸ παιδί καταστῇ ἰκανὸν νὰ αἰσθάνεται ὅτι ἀποτελεῖ ἀδιαίρετον τμήμα τῆς ἐν σμικρογραφίᾳ αὐτῆς κοινωνίας — τῆς οἰκογενείας — ἡ προσαρμογὴ του ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ κοινωνίᾳ θὰ εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁμαλὴ. Ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία δὲν εἶναι ἀπλῶς μία κοινωνία, ἕνας κοινὸν. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τὸ πρῶτον καὶ κατὰ κύριον λόγον συντελεῖται ἡ πραγματικὴ τοῦ παιδιοῦ ἀγωγή. Ἡ οἰκογένεια εἶναι ὁ τόπος ὅπου εἶναι ὡμορφα νὰ ζῇ κανεῖς, ὅπου τὰ μέλη συμβιοῦν ἐν ἁρμονίᾳ, ὅπου ἐνθαρρύνεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἐξέλιξις των, ὅπου περιβάλλονται ἀπὸ ἀσφάλειαν καὶ σταθερὰν στοργήν. Εἶναι μία μικρὴ κοινωνία ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕκαστον ἄτομον κατέχει μία θέσιν, ἐκτιμᾶται δι' ὅτι εἶναι κ' ὅχι δι' ὅτι ἔχει ἢ πράττει. Ἐκεῖ βασιλεύει ἡ χαρὰ, ἡ ἐνθάρρυνσις καὶ ἡ ἠθικὴ πειθαρχία, πάντα ταῦτα προσηρμοσμένα ἐντὸς πλήρους πλαισίου τὸ ὁποῖον βοηθεῖ εἰς τὴν γνώσιν κ' ἐκτίμησιν τῆς ζωῆς ὡς συνόλου.

«Κατοικίαν» δὲν εἶναι ἀπλῶς τέσσεροι τετράγωνοι τοῖχοι, διακεκοσμημένοι μὲ εἰκόνας, φωτογραφίας καὶ ἐπιπλά. «Κατοικίας» εἶναι ὁ τόπος ὅπου βασιλεύει ἡ στοργὴ καὶ ἡ ἀγάπη.

(συνεχίζεται)

Η ΠΑΙΔΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ὑπὸ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΦΑΣΣΑ, Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Κωλυτικὰ μέσα.

Μὲ τὰ προληπτικὰ καὶ ἐλκυστικὰ μέτρα τοῦ ἀνέφερα ἀνωτέρω δημιουργοῦνται θεαίως αἱ ἀναγκαῖες προϋποθέσεις διὰ τὴν καλὴν Παιδονομίαν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις εἰς τοὺς προέρχονται ἀπὸ τῆς διαφορῆς προδιαθέσεις καὶ διαφέροντα τῶν μαθητῶν, τοῦ δὲν κατορθῶνται τὰ προληπτικὰ μέτρα νὰ προλάβουν τὴν διατάραξιν τῆς σχολικῆς τάξεως ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ καθοδηγήσιν τὸν μαθητὴν μας ν' ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν τότε ὁ παιδαγωγὸς θὰ μεταχειρισθῇ πιεστικώτερα τῆς ἐνοχλητικῆς ἐπιθυμίας, τάσεις καὶ κλίσεις τοῦ μαθητοῦ· οὕτω λοιπὸν προτείνουμε τὰ κωλυτικὰ ἢ πιεστικὰ μέσα, παιδονομικά, α) τὴν ἐπιτήρησιν, β) προσταγὴν, γ) ἀπειλήν, καὶ δ) τὴν ποινὴν.

Οὕτω ἡ Ἐπιτήρησις τῶν μαθητῶν μας παρουσιάζεται ὑπὸ δύο μορφάς: α) ὡς παρατήρησις ἢ παρακολούθησις γιὰ νὰ γνωρίσωμε τὴν ἀτομικότητα αὐτοῦ καὶ 2) ὡς ἐπιτήρησις γιὰ τὴν ἐξέλεξις τῆς διαγωγῆς του, γιὰ νὰ προφυλάξωμε αὐτὸν ἀπὸ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦς κινδύνους. Ἡ ἐλέγχουσα ἐπιτήρησις εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία ἰδίως στὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀγωγῆς του γιὰ τὴν φυσικὴν ἀδυναμίαν τοῦ μικροῦ ἔχει ἀνάγκη βοηθείας.

Ἐπίσης εἶναι ἀναγκαῖα ἐκεῖ ὅπου διαρκῶς ἀπειλοῦν τὸν μαθητὴν μας φυσικοὶ καὶ ἠθικοὶ κίνδυνοι π.χ. στὶς πολυπληθεῖς σχολές, τοῦ μένοντος ἀνεπιτήρητου ἐπιχειροῦν, πολλὰς ἀνοησίες...

Οὕτω ἡ ἐπιτήρησις τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος ἐπιτυγχάνεται ἂν ὁ διδάσκαλος προσηλῶν τὸ βλέμμα του ὅχι μόνον στὸν ἐξεταζόμενον, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλους τοὺς μαθητὰς τῆς τάξεώς του καὶ στὰ μονοτάξια ἢ διτάξια καὶ στὶς τάξεις τοῦ ἀπασχολοῦνται σιωπηρῶς.

Ἐπομένως πρέπει νὰ ἐκλέγῃ ὁ διδάσκαλος τὴν κατάλληλὴν ἐντὸς τῆς αἰθούσης θέσιν καὶ νὰ προετοιμάζῃ τὰ ἐποπτικὰ μέσα τῆς διδασκαλίας ἢ ἰκνογραφήματα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας του.

Μολαταῦτα ἡ ἐπιτήρησις δέον νὰ γίνεταί με μεγάλην προσοχὴ γιὰ τὴν πλὴν τοῦ ὅτι περιτέλλεται ἡ ἐλευθερία κινήσει τοῦ μαθητοῦ, ὡθεῖ αὐτὸν ἴσως, σὸ μῖσος, δολιότητα ὑποκρισία καὶ ἄλλα πάθη.

2) Ἡ προσταγή, εἶναι ἡ ρητὴ προτροπὴ ἢ ἀπειθυνομένη στὸ παιδί γιὰ νὰ πράξῃ ἢ παραλείψῃ τι. Στὴν προσταγὴν μας

δὲν δίνεται καιρὸς νὰ σκεφθῇ οὔτε καὶ χρειάζεται οὔτε κ' ἐπιτρέπεται νὰ σκεφθῇ τοιούτοτρόπως ρυθμίζεται ἀμέσως ἡ βούλησις τοῦ μαθητοῦ ὑπὸ τῆς βουλήσεως τοῦ παιδαγωγοῦ.

Ἡ ρύθμισις ὅμως τῆς βουλήσεως τοῦ μαθητοῦ ποὺ γίνεται ἀναγκαστικὰ καὶ μηχανικὰ εἶναι βέβαια ἐξωτερικὴ γιὰ τὸν μαθητὴν ἐκ τῶν ιδεῶν καὶ συναισθημάτων τοῦ μαθητοῦ.

Κι' ὅμως ὁ παιδαγωγὸς εἶναι ἀναγκασμένος νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς προσταγῆς ἰδίως στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ ποὺ ἀκόμη ἀναπτύσσεται ἡ βούλησίς του· «καὶ σὺν τῷ χρόνῳ» νὰ περιστέλλῃ τὴν προσταγὴν ὁ διδάσκαλος, μέχρις ὅτου ἀποκτήσῃ οἱ μαθηταὶ μας τὸ αὐτεξούσιον τ.ἐ. τὴ συναισθησικὴ καὶ ἡ κωντικός καὶ εὐθύνη...

Αφοῦ ὅμως, ὡς εἴπαμε, εἶναι δυσάρεστη γιὰ τὸν μαθητὴν, γιὰ τὸν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ προσωπικὴ του ἐλευθερία γι' αὐτὸ ὀφείλομε γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τοῦ δραστικοῦ τούτου μέσου, π' οὐ τόσο συχνὰ γίνεται χρῆσις στὰ σχολεῖα μας, νὰ τὸ μεταχειρίζωμε μετὰ πολλῆς καὶ μεγάλης περισκέψεως καὶ ὀχι εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε νὰ ἐκτοξεύωμε συνεχῶς διαταγὰς...

Ὅποια ἐπίσης ἡ παιδαγωγικὴ προσταγὴ;

α) Νὰ εἶναι πραγματοποιοῦσα καὶ τοῦτο ἂν ἐπιτελῇ τὸν περιορισμό της κ' ἂν εἶναι ἀνάλογη μετὰ τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς δυνάμεως τοῦ μαθητοῦ. Νὰ ὑπάρχῃ ἀρκετὸς χρόνος ὥστε νὰ ἐπαρκῇ γιὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προσταγῆς καὶ οἱ περιστάσεις τοῦ περιβάλλοντος του νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν προσταγὴν.

Ἄν π.χ. τὸ παιδί ἐπιβαρύνεται με ἀσκήσεις κατ' οἶκον σὲ ἡμέρας ἀργίας, χαρὰς καὶ πανηγύρεων, ὡς π.χ. Πάσχα, Χριστούγεννα κ.λ.π. τότε ἡ προσταγὴ δὲν εἶναι λογικὴ κ' ἐπομένως δὲν εἶναι καὶ πραγματοποιήσιμη.

β) Νὰ εἶναι ὠρισμένη, καταληπτή, κ' ἀναμφίβολη ὥστε τὸ παιδί νὰ γνωρίζῃ τὴν διατάσσεται νὰ πράττῃ ἢ νὰ παραλείψῃ.

γ) Σύντομη καὶ ἰσχυρὴ· πῆγαινε· πάψε· κάμε τοῦτο γιὰ τὸ ἔτσι εἶναι ἐπιβλητικὴ καὶ σεβαστὴ καὶ δὲ τοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἀντιλέγῃ κ.λ.π. Οὕτω ἡ προσταγὴ τοῦ πατέρα ποὺ εἶναι σύντομη καὶ ἐπιβλητικὴ εἶναι καὶ εἰσακουστὴ ἐνῶ τῆς μητέρας π.χ. ποὺ ἀκολουθεῖται καὶ με περιττοὺς λέξεις δὲν ἐπακούεται πολλὰκις καὶ τοῦ δίδεται καιρὸς νὰ φέρῃ σοφιστικὰ ἐπιχειρήματα.

Διὰ τοῦτο ὁ παιδαγωγὸς οὔτε κἀν ἐπιτρέπεται νὰ συνοδεύῃ τὴν προσταγὴν μὲ αἰτιολογίας γιὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἀξιοσέβαστη γιὰ τὸ τοῦτο γίνεται ὑπὸ τοῦ ἀξιωματοῦ του καὶ τῆς ἀγάπης τῶν μαθητῶν του.

δ) Νὰ εἶναι σὲ ἀρμονίᾳ μὲ τὶς προηγουμένους προσταγὰς τοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ σπιτιοῦ του ἢ τῶν ἄλλων παιδαγωγῶν τ. ἔ. νὰ εἶναι ἀκλόουθη.

ε) Νὰ φαίνεται πῶς προκύπτει ἀπὸ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σχολικῆς ζωῆς κ' ὅχι ἐκ τῆς αὐθαιρέσιος ἢ ἰδιοτροπίας τοῦ παιδαγωγοῦ ἐπομένως νὰ θεωρῇται ἀντικειμενικὴ ἢ.

στ) Γλυκεῖα καὶ πλήρης ἁγία πῃ καὶ τοῦτο νὰ ἀποδεικνύεται μὲ τὸ κατάλληλον χρῶμα τῆς φωνῆς καὶ μὲ τὴν ἐκφράση τοῦ προσώπου του κ' ἔτσι μετριάζεται καὶ ἡ τραχύτητα τῆς προσταγῆς.

ζ) Νὰ μὴ ἀνακαλῇται ἐφ' ὅσον ἐδόθηκε γιὰ τὴν ἀντιλαμβάνονται οἱ μαθητὰ ὑποτάσσονται ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα νὰ κρίνῃ τὰ πράγματα καὶ γιὰ τὴν παραβάσει τὸ ἀξίωμα τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἐπομένως νὰ εἶναι ἀμετάβλητη ἢ ἐκτὸς ἐὰν ἐξεδόθηκε βία ἢ ἀπερισκέπτως καὶ τότε ὀφείλει νὰ τὴν ἀποσύρῃ ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ, οὕτως εἰπεῖν...

η) Νὰ ἔχῃ τὴν μορφήν μονίμων παραγγελμάτων, στὰ ὁποῖα οἱ μαθητὰ ὑποτάσσονται προθυμότερα παρὰ στὶς προσωπικὰς διαταγὰς π.χ. ἐπομένως νὰ εἶναι γενικὴ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ὅχι προσωπικὴ ἢ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καθὼς εἴπαμε ἡ προσταγὴ ἐνέχει τὸ βίαιον καὶ δουλικὸ γι' αὐτὸ ὡς χρησιμοποιοῦμε περισσότερο ἄλλα παιδονομικὰ μέσα ὅπως εἶναι 3) ἡ ἐντολὴ ἢ ποὺ εἶναι ὀλιγώτερον ὠρισμένη καὶ ἀκριβής· γιὰ τὴν ὑποδεικνύει θέβαια τὸ τέρμα ἀλλ' ἀφήνει σ' αὐτὸν ἐλεύθερον τὸ δρόμον ποὺ θέλει ν' ἀκολουθήσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ δέχεται τὴν ἐντολὴν προθυμότερα ἀπὸ τὴν προσταγὴν. Ἐννοεῖται στὶς ἐντολὰς ἢ στὰ θέματα ποὺ τοὺς ἀναθέτομε πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ οἱ δυνάμεις καὶ οἱ γνώσεις τῶν μαθητῶν μας, οἱ κλίσεις καὶ τὰ διαφέροντα αὐτῶν.

4) Ἐπίσης καὶ ἡ συμβουλὴ καὶ ἡ νοουθεσία πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὸν διδασκάλον γιὰ τὴν συνοδεύονται καὶ μὲ σχετικὰς δικαιολογίας. Ταῦτα νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στοὺς μεγαλυτέρους μαθητὰς μας ὥστε νὰ κατορθώσουν μὲ τὴν σκέψιν των νὰ δρῶν καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν ἐντελλομένων...

5) Ἀκολουθεῖ αὐστηρότερον παιδονομικὸ μέσον τῆς προσταγῆς καὶ γίνεται χρῆσι αὐτοῦ ὅταν ὁ μαθητὴς ἐπαναλαμβάνει τὸ παράπτωμά του ἀμέσως ἢ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐκδοσὶ τῆς προσταγῆς αὐτῆς, εἶναι ἡ ἀπειλή ἢ...

Μὲ τὴν ἀπειλὴν προαναγγέλλομε στὸν ἀμαρτάνοντα ἐκεῖνον ποὺ θὰ ὑπερτερῇ ἢ τουλάχιστον θὰ ἰσοζυγήσῃ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας του κ' ἔτσι θὰ καταπνίξῃ αὐτὴν...

Ἐπομένως ἡ ἀπειλὴ δέον νὰ εἶναι ἀόριστος γιὰ νὰ φαντάζονται αὐστηρότερη τὴν ποινὴν καὶ ἐπομένως γιὰ νὰ ὑποτάσσεται στὴν προσταγὴ ἀσφαλῶς.

6) Κι' ὅταν τέλος ἂν τὰ ὡς ἄνω παιδονομικὰ μέσα δὲν ἐπιφέρουν τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα τότε κατ' ἀνάγκην θὰ προσφύγουμε καὶ στὶς ποινὰς, ποὺ εἶναι τὰ λυπητερά ἐπακολούθημα τῶν κακῶν.

Ἡ ζωὴ μᾶς διδάσκει πῶς καὶ ἡ ποινὴ εἶναι παιδονομικὸ μέσον ἀναγκαῖον μέχρις ὅτου ἀποκτήσῃ ἠθικὰ συναισθήματα καὶ νὰ ἐπιθυμοῦν νὰ πράττουν τὸ ἀγαθὸ μὲ χαρὰ κ' ἐκουσίως...

Ὁ σκοπὸς δὲ τῆς σχολικῆς ποινῆς εἶναι ἡ εὐπαιδευσία τοῦ ἀμαρτάνοντος, ἡ βελτίωσις καὶ ἡ διόρθωσις αὐτοῦ.

Οὕτω ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Νέου Σχολείου κανονίζει τὴν ποινὴν ἀνάλογα μὲ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ τιμωρουμένου καὶ ὅχι ἀνάλογα μὲ τὸ παράπτωμα. Δηλαδή ὅπως τουναντίον πράττει μὲ τὶς ποινὰς τοῦ δικαστηρίου ποὺ ἡ ποινὴ ἐπιβάλλεται ψυχρῶς καὶ εἶναι ἀντίστοιχη μὲ τὸ ἄρθρον τοῦ Νόμου κ' ἀδιάφορα ποῖο εἶναι τὸ τιμωρούμενον πρόσωπον...

Ἐπομένως τὸ ποῖον τῆς ποινῆς καθορίζει ὁ διδασκαλὸς λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀτομικότητα τοῦ τιμωρουμένου παιδιοῦ καὶ τὸ παράπτωμα αὐτοῦ. Σὲ ποῖα δηλαδή βαθμίδα ἠθικῆς εὐαισθησίας εὐρίσκεται ὁ μαθητὴς π.χ. γιὰ αὐαίσθητο μαθητὴν ἀρκεῖ καὶ ἑλαφρὰ ἐπίπληξις...

Τὸ δὲ ποῖον τῶν ποινῶν ἀκολουθεῖ τὸν κανὼνα πῶς ὅ,τι ἐπιτυχάνομε μὲ μικρὴ ποινὴ ἀποφεύγομε τὴν μεγαλυτέραν καὶ σκληρότερη... ὅταν π.χ. μὲ ἕνα νεῖμα διορθῶνται ὁ πταίκτης περιττὲς οἱ φωνές· ὅταν μὲ μικρὴ ἀπειλὴ, περιττὲς οἱ ὕβρεις κλπ.

Πάντως κάθε ποινὴ πρέπει νὰ παρίσταται ὡς φυσικὸ ἐπακολούθημα τοῦ παραπτώματος· καὶ τότε φαίνεται στὸ μαθητὴ δικαία καὶ ἐπενεργεῖ ἀποτελεσματικώτερα παρὰ ἂν διέβλεπε τὴν αὐθαιρέσιαν τοῦ διδασκάλου π.χ. (ἐκεῖνον ποὺ προσέρχεται ἀργὰ ὀφείλει νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν ἀπωλεσθέντα χρόνον του· ἐκεῖνος ποὺ ἐργάσθηκε ἀμελῶς ὀφείλει νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐργασίαν του· ἐκεῖνος ποὺ παρενοχλεῖ τὸν παρακαθήμενόν του ἀπομονώνεται κλπ.

Ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν ποινῶν διακρίνομε α) τὴν ἀποδοτικὴν καὶ β) τὴν ἐκδηλωτικήν μὲ τὸ βλέμμα τοῦ διδασκάλου, τὴν ὄψιν, τὸν μορφασμό, τὶς κινήσεις καὶ μὲ τὴν ἐξωτερικὴν ἐκφράσιν τῆς δυσανεσκειᾶς τοῦ παιδαγωγοῦ. Εἶναι δηλαδή ἀντίθετη τῆς ἐπιδοκιμασίας. Ἡ ἀποδοτικὴ καθορίζει τὴν ἠθικὴ κρίσιν τοῦ παιδιοῦ, γιὰ τὴν εὐκολὰ ἀντιλαμβάνεται τὶς δυσμενεῖς ἐκδηλώσεις τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητρός ἢ τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ἐξ ὧων αὐτῶν ἐννοεῖ πῶς ἡ πράξις του ἦταν κακὴ.

Διακρίνομε ἐπίσης ὡς ποινὴ β) τὴν ἐπιπληξιν, δηλαδή τὴν ἀποδοκιμασίαν μὲ ἔντονον φωνή. Ἐπιτείνεται ἂν γίνῃ ἐνώπιον τοῦ συλλόγου τῶν διδασκόντων ἢ ἀναγγελθῇ καὶ στοὺς γονεῖς του. Ἀπειλεῖται μάλιστα πῶς θὰ τιμωρῇ αὐστηρὰ ἂν ἐπαναλάβῃ τὴν πρᾶξιν του.

γ) Ἐπίσης ἐπιβάλλεται ὡς ποινὴ καὶ ἡ ὀρθοστασία ἐπὶ ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ θρανίου τοῦ ἢ σὲ γωνίαν τῆς αἰθούσης. Πάντως πρέπει νὰ φαίνεται συνέχεια τοῦ παραπτώματος γιὰ νὰ τὴν αἰσθανθῇ ὡς φυσικὴ συνέπεια τῆς πράξεώς του.

Γιὰ νὰ ἔχῃ ἐπίσης ἀληθινὸν χαρακτῆρα ποινῆς νὰ μὴ ἐπιτρέπωμε στὸν ὄρθιον νὰ κινῆται ἢ νὰ ἀκουμβᾷ γιὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ποινὴν. Ὁκυρώς τὰ ἄκρα τοῦ σώματος, ἡ σπονδυλικὴ πωσθίποτε νὰ μὴ διαρκῇ πολὺ γιὰ τὴν πιέζονται στήλη καὶ τὸ στήθος καὶ δυνατόν νὰ ἐπιφέρῃ ὀργανικὴ βλάβη στοὺς τιμωρημένους καὶ ἰδίως στοὺς ἔχοντας καὶ πρόωρον ἀνάπτυξιν.

δ) Καὶ ἡ κράτησις ἐντὸς τοῦ διδασκασίου μετὰ τὸ πέραν τῶν μαθημάτων ἐπιβάλλεται ὡς ποινὴ. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ γίνεταί σὲ χώρον ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ βλαβῇ ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ὑγεία του. Ἐπίσης νὰ μὴ εἶναι ὁ χρόνος πολὺ μακρὺς ὥστε νὰ ἀπομένῃ χρόνος γιὰ νὰ γευματίζῃ ἀνέτως. Ἀλλὰ καὶ συνὰ νὰ μὴ ἐπιβάλλεται χάριν τῆς ὑγείας τῶν μικρῶν μας. Τέλος οἱ κρατούμενοι μαθητὰ δὲν πρέπει νὰ μένουν χωρὶς ἐπιτήρησιν καὶ μάλιστα ὑπὸ διδασκάλου γιὰ τὴν ἂν μείνουν ἀνεπιτήρητοι πιθανόν νὰ ὑποπέσουν σὲ παραπτώματα μεγάλα.

ε) Καὶ ἡ εἰρωνεία ἐπίσης εἶναι ποινὴ δραστικώτατη, ἰδίως κατὰ τῶν ἀλαζόνων καὶ ἐγωιστῶν μαθητῶν, ὅπως τοὺς ἐπαναφέρῃ στὸν ἑαυτὸν τοὺς καὶ τοὺς διορθώσῃ. Πλὴν ὅμως εἶναι δυσκολώτατον παιδονομικὸ μέσον γιὰ τὴν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ὁ διδασκαλὸς εὐφυΐαν, ὀξύνοια, ψυχολογικὴ ἰκανότητά καὶ νὰ δίνη στὴν εἰρωνείαν κατάλληλη γλωσσικὴ μορφήν.

Καὶ ταῦτα γιὰ τὴν πρέπει νὰ διαγνώσῃ ἀκριβῶς τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ ἥτοι ποὺ ἐγκτεῖται ἢ ἀλαζονεία τοῦ μαθητοῦ. Ἐπίσης νὰ εὐρίσκῃ τὴν κατάλληλην περίστασιν πρὸς ἐκτόξευσιν τῆς εἰρωνείας καὶ ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε νὰ εἰρυνεύει τοὺς μαθητὰς γιὰ τὴν ἔτσι φαίνεται πῶς διατίθεται δυσμενῶς καὶ μισεῖ αὐτοὺς π.χ. νὰ ἔλθῃ ὁ πλούσιος νὰ μᾶς εἴπῃ μάθημα... κλπ.

Ὁ στερούμενος τῶν ὡς ἄνω προτερημάτων διδασκαλὸς πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν εἰρωνείαν ὅσον ἀποτελεσματικὸν μέσον καὶ ἂν εἶναι.

στ) Οἱ σωματικαὶ ἐπιπληξεις. Στὴν Νέα Παιδαγωγικὴ θεωροῦνται ὡς κτηνώδεις καὶ λείψανα βαρβαρισμοῦ τῶν χρόνων τῆς δουλείας. Μ' αὐτὰς τὸ σχολεῖο σὲ πᾶν ἄλλο μεταβάλλεται παρὰ σὲ τόπον εὐχαρίστου διαμονῆς. Ὁ ἀείμνηστος μάλιστα Κοραῖς κη-

ρύσσεται κατὰ τῶν σωματικῶν πληγῶν γράφοντας τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά. «Πρῶτῃ διόρθωσις τῶν σχολείων ἢ ἀναγκαιοτέρα ἀπὸ ὅλης, εἶναι ἡ κατάργησις τῆς τυραννικῆς συνηθείας, τοῦ ξυλοκοπήματος. Ὅστις διδάσκει μὲ τὸ ξύλον εἰς τὰς χεῖρας, ἐκεῖνος νὰ πέμπτῃται πάραυτα νὰ δόσκῃ χοίρους ἢ γαϊδάρους καὶ ὅχι νὰ συγχωρῇται νὰ διδάσκῃ λογικῶν ζῶων ἀξιώτερα καὶ νὰ κινήσῃ τοὺς νέους εἰς τὴν ἀγάπην τῆς παιδείας ἱκανώτερα παρὰ τὸν ξυλισμό· ἢ μόνον τὴν ταιλαιπωρίαν ἑλληνοπαίδων αἱ ψυχὰι ἀπεθηριώθησαν τόσον, ὥστε νὰ ἔχῃ χρεῖαν μάλιστα, ὅστις θέλει νὰ τὰς ἡμερώσῃ; ἀλλὰ καὶ ἂν ἦσαν τοιαῦται, ἡ μάλιστα ἄλλο νὰ κάμῃ δὲν δύνανται, πλὴν ἀπὸ λεοντῶν καὶ γενναίων νὰ τὰ μεταβάλῃ εἰς ὑποῦλα καὶ κακοθέατα θηρία...

Ἡ παιδεία τῶν νέων δὲν εἶναι ἔργον πλινθουργίας, οὐδὲ οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ μεταβάλλονται εἰς ἐργοδιώκτας μαστιγοφόρους παρομοίους τῶν ἐργοδιωκτῶν τοῦ Φαραῶ. Τούναντίον εἶναι ἔργον ἡμερώσεως, χρηστοθείας καὶ ἀρετῆς, τὴν ὁποῖαν πῶς δύναται νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, ἐὰν δίδωσιν εἰς αὐτοὺς καθημερινὰ παραδείγματα τοῦ ἀγριωτάτου πάθους τῆς ὀργῆς.

Αἱ ψυχὰι τῶν νέων εἶναι φυσικὰ συνεριστικαὶ καὶ φιλότιμοι καὶ σπανίως, ὅταν ἡ παράδοσις τῶν μαθητῶν γίνηται μὲ μέθοδον, εὐρίσκειται τις ἀναμεταξύ αὐτῶν τόσον πέτρινος, ὅστις ἀκούων τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ τὰ ἐγκώμια δὲν ἠθέλει πάθει τὴν ἀγρυπνίαν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀνακράζοντας «οὐκ ἔξ με καθεῖναι τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον». Διὰ τὸ λοιπὸν καταφρονούντες τὸ θαυμάσιον τοῦτο μέσον νὰ κινούμεν μὲ ὠφέλειαν τὶς ψυχὰς των, μεταχειρίζομεθα τῶν τυράνων τὴν μαστίγαν, ἢ ὁποῖα τὰς ταραττεῖ καὶ τὰς ἀγριώνει μὲ ἀνεκδιήγητον βλάβην».

Ἀκολουθῶς ὁ ἴδιος ὁ Κοραῖς λαμβάνοντας ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν φράσιν «ὁ μὴ δαρεῖς ἀνθρώπος οὐ παιδεύεται» πρόσθεσε κρίνοντας αὐτὴν. «Γνώμη ἀληθὴς, ἂν ὁ λόγος ἦτο περὶ ὄνων, ψευδестаτή δὲ ἂν ὁ παιδεύομενος εἶναι ἀνθρώπος, παρεκτὸς τότε μόνον ἴσως, ὅταν παιδεύηται ἀπὸ ἀπαιδευτοῦ διδασκάλου, ἐὰν καὶ τότε παρὰ τὸν μαθητὴν ἀξιώτερος μαστιγώσεως δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ διδασκαλός». Ἐπομένως κ' ἐμείς συμφωνοῦντες πλήρως μὲ τὰ προρηθέντα θεωροῦμεν ἐπίσης ἀποκλεισμένες τὶς σωματικὰς ποινὰς ἀπὸ τῶν σχολείων μας.

ζ) Ἡ ποινὴ τῆς ἀποβολῆς γιὰ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον πρέπει νὰ εἶναι προσωρινή, νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνεται καὶ νὰ γνωρίζεται ἀμέσως εἰς τοὺς οἰκείους τοῦ γιὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ κακὴ τυχὸν συναναστροφή του.

Χρόνος ἐπιβόλης. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας μόνον μικρὰς ποινὰς ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιβάλλονται π.χ. γιὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀνα-

κτούντος την τάξι ή στην προσοχή με το βλέμμα, με χειρονομία, με ελαφρό κρότο, με σιγμιαία διακοπή του μαθήματος, με μία λέξι «πρόσχε» με την εκφώνησι του άτακτούντος κ.τ.τ.

Οι αὐστηρές όμως ποινές ἐπειδὴ προκαλοῦν ἀψιθυμία γιὰτί α) ὁ τιμωρούμενος δὲν μπορεῖ πλέον νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχή του, β) οἱ συμμαθηταὶ του δὲν προσέχουν κρίνοντας τὸ δίκαιο ἢ τὸ ἄδικο, χαίροντες ἢ λυποῦντες διὰ τὸν τιμωρημένο κ.τ.λ. καὶ γ) ὁ διδάσκαλος θὰ χάσῃ τὴν γαλήνη καὶ ψυχραιμία του στὸ μάθημά του· γι' αὐτὸ νὰ μὴν ἐπιβάλλωνται κατὰ τὴν διάρκειά της διδασκαλίας.

Τρόπος ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς. Ὁ τιμωρὸν διδάσκαλος νὰ ἐκχέτῃ τὸν πατρός τὸ ἐπιβάλλον, τὸ ἄτεγκτο, τῆς δὲ μητέρας τὸ εὐαίσθητο, τὸ συμπαθές, τὴν ἡμερότητα καὶ τὴν γλυκύτητα. Ἐπομένως σὲ ἐπιβάλλεται καὶ νὰ εἶναι ἄτεγκτος δηλαδὴ νὰ κάθε εἶδους ποινὴ ὁ διδάσκαλος οφείλῃ νὰ ἐμὴν ἀναιρῇ τὴν διαταχθεῖσα ποινὴν ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νὰ συλλυπητῇ καὶ νὰ συμπονῇ μετὰ τὸν πάσχοντα κ' ὅχι νὰ εἶναι ψυχρὸς κ' ἀδιάφορος ὅπως ὁ δικαστής. Πολὺ δὲ περισσότερο δὲν πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ δείχνῃ τυχὸν χαιρεκακία ἀλλὰ νὰ φαίνεται πὼς τιμωρεῖ πάντοτε γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ μαθητοῦ.

Νὰ προσέχῃ πολὺ καὶ πολὺ πρότερον νὰ σκέπτεται ποῖα τιμωρία πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ στὸν ἀμαρτήσαντα· δὲν βλάπτει δὲ κ' ἂν παρέλθουν μία ἢ δύο ὥρες μέχρις ὅτου τιμωρήσῃ. Πολλὰκι εἶναι προτιμότερο νὰ μὴν τιμωρῇ παρὰ τιμωρώντας, νὰ βλάπτῃ...

Ἐπίσης νὰ προσέχῃ ὁ διδάσκαλος νὰ μὴν γίνεταὶ αὐτὸς ὑπαίτιος κολασίμων πράξεων· γιὰτί κατὰ τὴν Ἐρμάρτον τὰ 90% τῶν κολασίμων πράξεων τῶν μαθητῶν ὑπαίτιος εἶναι ὁ διδάσκαλος γιὰτί δὲν προσπαθεῖ νὰ προλάβῃ αὐτές. Ἐνθυμούμαι τὸν μαθητὴν μου Βασίλη πού μούλεγε. «Κύριε κάτι μούρχεται ἀπὸ μέσα μου· θέλω νὰ βγῶ ἔξω». «Πήγαινε ἀλλὰ ἢ διαγωγή σου θὰ κακοχαρακτηρισθῇ Βασίλη...» «Τὸ ξέρω μὰ δὲν μπορῶ...» Τὸν ἄφηνα ἐλεύθερο· με 5—10' τῆς ὥρας ἐπέστρεψε φρόνιμος καὶ τακτικὸς πλέον... Μετὰ παρέλευσι ὀλίγων ἐτῶν προσεβλήθηκα ἀπὸ μηνιγγίτιδα ἐγκεφαλικὴ κ' ἀπέθανε...

Ὁ Δημητράκης μου, ἄλλος μαθητὴς μου... νευρικώτερος καὶ εὐκίνητος, οὕτως εἰ-

πὲν... «Δημητράκη... μιὰ χάρι σου ζητῶ· ὅταν κουνᾷς τὸ θρανί νὰ εἰδοποιῇς τοὺς συμμαθητές σου» αὐτὸ ἦταν καὶ τελείωσε... Ὁ Δημητράκης ἔγινε φρόνιμος.

Ποιὲς ποινὲς δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ ὁ παιδαγωγός;

α) Δὲν πρέπει νὰ δίδεται ὡς ποινὴ ἡ σχολικὴ ἐργασία γιὰτί αὐτὴ εἶναι καθήκον κ' ὄχι ἀγγαρεία· ἐξαιρέσι ἀποτελεῖ ἡ ἀναπληρωματικὴ ἐργασία πού ὡς ἀναγκαίαν ἐνέργειαν πρέπει νὰ τὴν κατανοῇ ὁ μαθητής. Ἄν δοθῇ ὅμως ἡ ἐργασία ὡς ποινὴ θὰ ἀποβάλλῃ τὴν ἀξία της ὡς καθήκοντος, θὰ παρασταθῇ στοὺς μαθητὰς ὡς κακόν τι. Ἐπομένως στὸ μέλλον θὰ θεωροῦν τὴν ἐργασίαν ὡς βάρος.

β) Δὲν πρέπει ποτὲ ὡς ποινὲς νὰ ἐκτοξεύωνται χλευασμοὶ καὶ ὕβρεις, ὡς ἀνάξια τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ γιὰτί πληγώνουν βαρύνοντα τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ μαθητοῦ...

γ) Δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλεται παραδειγματικὴ ποινὴ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων γιὰτί θεωροῦν πλέον τὸν διδάσκαλον ἄδικο καὶ ἄγριο καὶ ὁ τιμωρούμενος δυνατόν νὰ πάθῃ βλάβη, σωματικὴ ἢ ψυχικὴ πού νὰ τὸν καταστήσῃ δυστυχισμένο σ' ὅλο του τὸ βίον.

Αὐτὰ τὰ παιδονομικὰ μέσα τέλους ἐφαρμόζω ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν στὰ σχολεῖα πού ὑπηρετῶ.

Καὶ τ' ἀποτελέσματα αὐτῶν εἶναι καταφανή.

Τοιοῦτοτρόπως οἱ μαθηταὶ μας ἐθίζονται καὶ ἀσκοῦνται στὴν διατύπωσι τῶν νόμων καὶ κανόνων τῆς σχολικῆς μας ζωῆς, μὰ καὶ στὴν ἐφαρμογὴ καὶ τήρησιν αὐτῶν. Οὕτω καταπολεμοῦμε τὰ παιδικὰ κακὰ π. χ. τὴν κουφονοίαν, ὀκνηρίαν κ.τ.λ. καὶ ἀκολουθῶς μορφώνονται στοὺς μαθητὰς μας ἠθικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξιώματα. Ἀποκτοῦν τὴν ἀρετὴ τῆς εὐπειθείας, καὶ ἡσυχίας, τάξεως καὶ κοσμιότητος, καθαριότητος, ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς, θεοσεβείας καὶ πραότητος, δικαιοσύνης, φιλαληθείας καὶ φιλοπατρίας. Ἦτοι θέτομε τὰ θεμέλια τοῦ τελείου χαρακτήρα τοῦ ἡθικοῦ.

Ὅπως ἀποδεικνύεται, ὅλη μας ἡ σχολικὴ ἐργασία, κάθε μας σχολικὴ ἐνέργεια, κάθε διδασκαλικὴ μας ἀπασχόλησι καὶ κάθε τῆς ὀρθῆς παιδονομίας μέσο, πρὸς ἓνα καὶ κύριον σκοπὸν ἀποβλέπουσιν· τὴν ἐπίτευξι τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς: «στὸ νὰ καταστήσωμε τὸν μαθητὴν μας προσωπικότητα ἰσχυράν καὶ ἠθικὴν» γιὰ τὴν πραγματικὴ εὐτυχία καὶ μεγαλείου της.

Ἀναγενωμένης Ἀγαπητῆς Πατρίδος μας.

Σ. ΦΑΣΣΑΣ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ

Τοῦ ΡΗΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ἡ φράσις «τέχνη εἶναι μορφή» ἡχεῖ πολὺ ξηρὰ. Εὐτυχῶς, λέγει ὁ B e r g s t a w n, δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν: μορφή ἢ ὁποῖα χρησιμεύει ὡς κάτοπτρον ὅλου τοῦ πλουσίου κάλλους τῆς ψυχῆς. Ἄνευ τῆς ψυχῆς τὴν εἰκόνα, τῆς ὁποίας ἀντανάκλα διὰ τῆς αἰσθητικῆς μορφῆς, ἡ τέχνη δὲν θὰ ἦτο τίποτε. Τίποτε, ἢ καὶ τὸ ἐντελὲς διαφορετικὸ π. χ. μία ξηρὰ διήγησις ἢ μία φωτογραφία. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὴν τέχνην, φυσικὰ, τοῦ λόγου, τὴν λογοτεχνίαν. Λογοτεχνία δὲ ὅταν λέγωμεν, ἐννοοῦμεν τὴν ἱστορικὴν καὶ αἰσθητικὴν εξέτασιν τῶν ἐντέχνων ποιημάτων καὶ συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα κλείνουν ὕψηλās ιδέας: καὶ ἱστορικὴ μὲν λέγεται ὅταν ἐξετάζεται πότε ἀκριβῶς παρήχθησαν καὶ ὑπὸ ποίας ἱστορικῆς συνθήκας ἔγραψεν αὐτὰ ὁ συγγραφεὺς, αἰσθητικὴ δὲ ὅταν ἐξετάζεται κατὰ πόσον ἐτηρήθησαν εἰς αὐτὰ οἱ κανόνες τοῦ καλοῦ, ἥτοι κατὰ πόσον πραγματικῶς εἶναι ὡραῖα. Ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τοὺς διδασκάλους, γεννᾶται πολλὰκις τὸ ἐρώτημα: Εἶναι δυνατόν νὰ λάβῃ χώραν μιὰ τοιαύτη εξέτασις εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον καὶ διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις αὐτοῦ; Διότι τώρα τελευταίως, εἰς γενομένην ἔρευναν γύρω ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πεζοῦ καὶ ποιητικοῦ λόγου, διευτυπώθησαν παρὰπρόν, ἐκ μέρους πολλῶν λογοτεχνῶν, γενικῶς διὰ τὴν παιδείαν μας, ἐπειδὴ αὕτη, δὲν προετοιμάζει τὴν νεολαίαν εἰς τὴν ἀγάπην τῶν πνευματικῶν ἐργῶν. Καὶ δὲν ἔχουν ἐντελῶς ἄδικον. Ἡ ἀγάπη ὅμως αὕτη θὰ προκύβῃ ὅταν πρῶτος ὁ ἐκπαιδευτικὸς ἀγαπήσῃ τὰ πνευματικὰ ἔργα καὶ ἀφιερῶναι ἔστω καὶ ἐλάχιστον χρόνον περὶ τὴν ἐνασχόλησιν τοῦ ἐντέχνου λόγου. Ἡ γνώσις ἔστω καὶ μερικῶν βασικῶν μόνον στοιχείων τοῦ ὕφους τοῦ ἐντέχνου λόγου, θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν καλλιτέραν κατανόησιν τοῦ κειμένου, εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀκριβεστέραν ἐξαγωγήν ἐνὸς γενικοῦ συμπεράσματος. Τὰ ἱερά βασικά αὐτὰ στοιχεῖα, εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ἰδιάζον γνῶρισμα ἐνὸς λογοτεχνικοῦ κειμένου ἔλκουν δὲ τὴν προσοχὴν, ἀφυπνίζουν καὶ προάγουν τὸ καλαισθητικὸν συναίσθημα τοῦ ἀναγνώστου. Ἐχουν δηλαδὴ σχέσιν μετὰ τὴν ὅλην ἐσωτερικὴν ὕψιν τοῦ περιεχομένου καὶ ἀπαρτίζουν τὸ λεγόμενον ὕφος. Γενικώτερον εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ κυρίως εἰς τὴν κριτικὴν αὐτῆς, ὅταν κάμνωμεν λόγον περὶ ὕφους, ἐννοοῦμεν τὰ ἰδιόζοντα ἐκεῖνα ἐκφραστικά μέσα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησεν ὁ συγγραφεὺς διὰ νὰ ἐπιτύχῃ αἰσθητικὴν τινὰ ἐντύπωσιν. Ἐκαστος συγγραφεὺς, ἀναλόγως τοῦ

πλούτου καὶ τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς του, ὡς καὶ τῆς προσπάθειάς πού καταβάλλει διὰ νὰ διατυπώσῃ ὅσο τὸ δυνατόν προσεκτικώτερον τὰς σκέψεις του, χρησιμοποιεῖ διαφορετικὰ γλωσσικὰ μέσα ἐκφράσεως, ἰδιαίτερα στοιχεῖα τοῦ ὕφους τὰ ὁποῖα καὶ ἀπαρτίζουν τὸ προσωπικὸν τοῦ ὕφους.

Τὰς ἀρχὰς τοῦ ὕφους τὰς ἀνευρίσκομεν εἰς τὸν ἐντεχνον λόγον. Σήμερον ὅμως παραδέχονται ὅτι τὸ ὕφος εἶναι ἓνα, τόσον εἰς τὸν προφορικόν, ὅσο καὶ τὸν ἐντεχνον λόγον. Δὲν εἶναι στοιχεῖο μόνον λογοτεχνικὸ ἀλλὰ καὶ γλωσσολογικόν. Ἡ διαφορὰ πού ὑπάρχει μετὰξὺ τῶν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι μόνον ποσοτικὴ καὶ οὐχὶ ποιοτικὴ. Διότι ὅλα τὰ γλωσσικὰ μέσα πού εἶναι φορεῖς ὑποκειμενικῶν αἰσθημάτων, ἀνήκουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐντέχνου λόγου σὲ ποσότητα ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν παρὰ εἰς τὸν προφορικόν λόγον. Ὅλα τὰ γλωσσικὰ σύμβολα τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ προκαλέσουν αἰσθητικὴν ἐντύπωσιν εἶναι στοιχεῖα τοῦ ὕφους. Ἡ ἐκμάθησις καὶ χρῆσις ἔστω καὶ καθιερωμένων στοιχείων, λαμβανόμενα ἀπὸ δοκίμους συγγραφεῖς θὰ ὠφελήσῃ κατὰ πολὺ τοὺς μαθητὰς διότι πάντα ταῦτα προοιμιάζουν καὶ δεύουν τὴν γλωσσικὴν τὴν ἰκανότητα, τοὺς καθιστοῦν δὲ ἱκανοὺς νὰ γράφουν ὡραῖας ἐκθέσεις. Θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα διότι καὶ τὸ ἀπλούστερον στοιχεῖον τοῦ ὕφους θεωρῶ, καὶ ἐν ἐκ τῶν ὡραιωτέρων γενικῶς κοσμήσεων τοῦ ἐντέχνου λόγου εὐρίσκω, ἐκ τοῦ ὁποίου σπανίως ἐλλείπει. Κατ' ἀρχὴν θὰ τονισθῇ ἡ ἔννοια τοῦ ἀπλοῦ ἐπιθέτου, τὸ ὁποῖον ὡς γνωστὸν προσδιορίζει τὴν ἰδιότητα ἢ ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ. Ἐπειτα θὰ γίνῃ συσχέτισις μετὰ τὸ κοσμητικὸν ἐπίθετον τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ τεθῇ καὶ τὸ ὁποῖον ὥστόσο θέτομεν διὰ νὰ χρωματίσωμεν ζωρότερον ἐν οὐσιαστικόν.

Οἱ ἐρωτήσεις προσδίδουν χάριν καὶ γλυκύτητα ἐκ τῶν γραπτῶν λόγων. Ἐπιφέρουν μίαν ἐναλλαγὴν, δροσίζουν τὸ κείμενον καὶ τὸ χρωματίζουν μετὰ ἐν χρώμα πού προσελκύει τὸν ἀναγνώστην. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ γίνεταὶ κατάχρησις αὐτῶν. Δύο εἶναι τὰ εἶδη κυρίως τῶν ἐρωτήσεων: Αἱ μὲν σκοποῦν ἔχουν νὰ διαγείρουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου, αἱ δὲ ἐμβάλλουν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀναγκάζουν τὸν ἀναγνώστην νὰ συμφωνήσῃ καὶ νὰ δώσῃ μόνος του τὴν ἀπάντησιν.

Ζωὴ εἰς τὸ κείμενον δίδεται διὰ τὴν ἐντύπωσιν ὅταν δὲν γίνεται ἐκφράσις αὐτῆς. Εἶναι δὲ εὐκόλος ἡ διδασκαλία τοῦ αἰσθητικοῦ ὕφους.

θηται εύκόλως διακρίνουν τὸ στοιχείο αὐτὸ τοῦ ὕφους λόγω τοῦ διακριτικοῦ γνωρίσματος τὸ ὁποῖον προτίθεται. Τὸ ἴδιον δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰς ἐρωτήσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ τὸ ἐρωτηματικόν. Ἀλλὰ τόσον ὁ διάλογος ὅσον καὶ ἡ ἐρώτησις πρέπει νὰ τίθεται εἰς τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα σημεῖα τοῦ κειμένου.

Εὐδιάκριτος τυγχάνει ἐπίσης ἡ παρὰ σιωπῆς καὶ ἀποσιώπησις καὶ οἱ μαθηταὶ εύκόλως δύναται νὰ ἀνευρίσκουν αὐτὰς εἰς τὸ κείμενον. Εἶναι ὅμως δύσκολος ἡ χρῆσις τῶν καὶ γενικῶς ἡ ἐφαρμογῇ τῶν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν μαθητῶν γραφομένων ἐκθέσεις.

Ἡ παρομοίωσις εἶναι στοιχεῖον ποὺ ἀρέσει εἰς τοὺς μαθητάς, καὶ τὴν ὁποίαν, ἔστω καὶ ἀσυνείδητα, τὴν χρησιμοποιοῦν πολλὰς φορὲς εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν. Ἐχουν πράγματι μίαν ὠραιότητα ξεχωριστὴν διότι μᾶς προκαλοῦν δυνατωτέρας ἐντυπώσεις, ζωηρότερας παραστάσεις καὶ μᾶς διδουν ζωντανὰς εἰκόνας.

Ζωηρὰν αἰσθητικὴν ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἐπίσης ἡ μεταφορά. Οἱ λογιτέχναι μάλιστα τὴν θεωροῦν ὡς ἕν, ἀπὸ τὰ πλέον συναισθηματικὰ καὶ προσωπικὰ, στοιχεῖα τοῦ ὕφους. Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ ποιητικὰ του δίδει τὸν ἐξῆς χαρακτηρισμὸν διὰ τὴν μεταφοράν. «Μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαθεῖν, εὐφυῶς τε σημείον ἔστι» τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἔστιν».

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ στοιχεῖον ποὺ εὐρίσκει τὴν μεγαλύτεραν ἀπήχσιν εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν καὶ προκαλεῖ μεγίστην ἐντύπωσιν εἶναι ἡ προσωποποίησης. Ἄς γυρίσωμε ὀλίγον τι εἰς τὰ παιδικὰ μας χρόνια καὶ ἄς ἀναλογισθῶμεν ὅπως εὐχάριστα ἠκούσαμε νὰ μᾶς διηγούνται ἱστορίας, παραμύθια κλπ. μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ὅλα τὰ πράγματα ἐφέροντο, ἐνεργοῦσαν καὶ ὠμιλοῦσαν ὡς πρόσωπα.

Τὴν ὑπερβολὴν χρησιμοποιοῦμεν συνήθως εἰς τὰς συζητήσεις μας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπιθέτου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον συναντᾶται συχνὰ διότι δι' αὐτῆς ὁ συγγραφεὺς, προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς ἐντονότερον βαθμὸν, μίαν ἐνέργειαν, κατάστασιν, πρόσωπον, πρᾶγμα κλπ. Ἀσφαλῶς ἂν προξενήσῃ μεγαλύτεραν ἐντύπωσιν ἡ φράσις: «ἡ κορυφὴ τοῦ δένδρου ἔφθασε μέχρι τὸν οὐρανόν», παρὰ ἂν γραφῇ: «τὸ δένδρον ἦτο ὑψηλόν».

Πρέπει ὅμως νὰ μὴν εἶναι παράλογοι καὶ νὰ γίνεται μετρία χρῆσις αὐτῶν.

Ἡ χρησιμοποίησις μιᾶς λέξεως ἢ καὶ ὀλοκλήρου φράσεως ἐν συνεχείᾳ εἰς ἕν κείμενον ἀποτελεῖ ἐν ἄλλο σημεῖον τοῦ ὕφους τὴν ἐ-

πανάληψιν. π.χ. Σιγὰ—σιγὰ ἄρχισαν νὰ παίρνουν τὸ δρόμον τοῦ γυρισμοῦ...

Πλησίον τῆς λέξεως «ἐπανάληψις» τίθεται συνήθως καὶ ἡ λέξις «ἐπίτασις» διότι καὶ αὕτη ἀναφέρεται συνήθως ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ἡ διαφορὰ τους εἶναι ἐλάχιστη. Ἡ λέξις δηλαδὴ ἡ φράσις, δὲν τίθεται ἐν συνεχείᾳ ἀλλὰ κατὰ διαστήματα π.χ. «Ἐφώνασε μιά, ἐφώνασε δύο, ἐφώνασε τρεῖς καὶ ἀπάντησι δὲν πήρε...». Εἰς τὰς ἐπιτάξεις μάλιστα τὴν ἐπαναλαμβανομένην λέξιν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τὴν τονίζομεν περισσότερο ἀπὸ τὰς ἄλλας τῆς ἰδίας προτάσεως.

Ἡ εἰκονικὴ ἐκφρασις ἀποτελεῖ ἐπίσης ἰδιάζον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον συνήθως ὀνομάζομεν εἰκόναν. Ἡ εἰκὼν τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐξασκεῖ τὴν ἰδίαν γοητείαν μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ζωγράφου. Ἡ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀντὶ χρωμάτων χρησιμοποιοῦνται λέξεις. Εἰς τὰ λογοτεχνικὰ κείμενα συναντῶμεν πολυαριθμούς εἰκονικὰς ἐκφράσεις. Δὲν εἶναι ὅμως ὅλα τέλεια καὶ θελκτικά. Χρειάζεται συνεχὴς ἐξάσκησης καὶ ἐπιμονῆς ὥστε νὰ συνηθίσωμεν τοὺς μαθητάς μας νὰ ἐκλέγουν τὰς ὠραιότερας καὶ νὰ συνθέτουν τοιαύτας ἰδικὰς τῶν.

Βασικὸ στοιχεῖον τοῦ ὕφους, τὸ ὁποῖον καταννοοῦν καὶ δύναται νὰ χρησιμοποιήσουν οἱ μαθηταὶ μᾶς εἰς τὰς γραπτὰς τῶν ἐκθέσεις, εἶναι αἱ σὺνθεταὶ λέξεις. (συνήθως ἀπὸ ἐπίθετο καὶ οὐσιαστικό, ἀπὸ δύο ἐν συνεχείᾳ ἐπίθετα, δύο οὐσιαστικά, ἐπίρρημα καὶ οὐσιαστικό).

Γενικῶς κάθε χρησιμοποιομένη λέξις πρέπει νὰ εἶναι αὐθόρμητος καὶ νὰ πηγάζῃ κατ' εὐθερίαν ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ γράφοντος. Νὰ μὴν εἶναι δηλαδὴ ἐξεζητημένη καὶ νὰ μὴν λυγίζῃ κάτω ἀπὸ τὸ ἐτυμολογικὸ βάρος, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ τὸ γενεαλογικὸ τῆς δένδρου, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν μιᾶς ψυχρὰς λογικῆς, ὅπου τὸ κάθε τι ἐξετάζεται ἀπὸ ἀντικειμενικῆς μόνο πλευρᾶς καὶ οὐχὶ ὑποκειμενικῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν κυρίως ἐκπηγάζει τὸ ὕφος.

Βασικὰ ἀκόμη στοιχεῖα εἶναι ἡ μετωνομῖα (γράφομε π.χ. τυφλὸ ξύλο ἀντὶ τὸ καράβι), ἡ ἀντίθεσις, ἡ ἀποστροφή, ὁ ὑπαινιγμός, ἡ παραχώρησις, ἡ ἐπανόρθωσις, ἡ ἐπιφώνησις, ἡ εἰρωνεία, ὁ εὐφημισμός, ἡ ἀνακολουθία καὶ τινὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν συναντῶνται συχνὰ εἰς τὰ κείμενα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, εἶναι ὀλίγον δυσδιάκριτα καὶ δυσκολονόητα καὶ ὡς ἐκ τούτου κρίνομεν ὡς ἀκατάλληλον τὴν διδασκαλίαν τῶν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

ΡΗΝΑΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τοῦ κ. ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, δ/λου

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Γλῶσσαι ποὺ δὲν κατανοοῦνται.

Προτάσω τὸν παράγοντα τοῦτον, διότι πιστεύω ὅτι εἶναι ὁ σοβαρότερος, ὁ ὁποῖος παύει τερᾶστιον ρόλον ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν σχολικῶν βιβλίων. Διὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι διὰ τὰ σχολικὰ βιβλία πρέπει νὰ ἰσχύῃ ἡ ἐξῆς ἀρχή: «Πρέπει νὰ γράφονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὁποίων ἀνομιλῇ καὶ κατανοοῦνται».

Διότι ὅταν δὲν κατανοεῖ τὴν γλῶσσαν δὲν κατανοεῖ καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου.

Δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατοῦν δύο τάσεις ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν. Ἡ τοῦ ἐπισήμου Κράτους ἡ ὁποία ἐπιδίδει τὴν ἐπιβολὴν τῆς λεγομένης Κρητοῦ γλώσσας καὶ ἡ τάσις φιλολογικῶν καὶ «προσδευτικῶν» κύκλων οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἐπικράτησιν τῆς λεγομένης Δημοτικῆς.

Τὸ ἐπίσημον Κράτος ἐπιδίδει γινώσκει πόσο ἀκατανόητος καὶ ἀσυμπαθὴς εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτὴ πρὸς τὸν λαόν, μολοντί υἱοθετεῖ τὴν ὕλην τῆς ἀρνείται τὸ ὄνομα τῆς καὶ τὴν ὀνομαζομένην λέγειν, «Παραδεδομένην ἀπλὴν γράπτειν». Χαρακτηριστικὸν ταύτης εἶναι ἡ ἀποξένωσις τῆς ἀπὸ τὸν λαόν καὶ τὰς μάζας. Χρησιμοποιεῖται δὲ εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ εἰς τὴν συνεννόησιν ἐλαχίστων ὀπισθοδρομικῶν κύκλων.

Ἀντιθέτως ἡ Δημοτικὴ λεγομένη, χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς Μεταξικῆς Γραμματικῆς τοῦ Ο.Ε.Σ.Β. ἀπεξενώθη τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ εἰσάγει πρωτοτυπίας αἱ ὁποῖαι μολοντί ἐφάνησαν ὅτι ἀπλοποιοῦν τὴν Γραμματικὴν εἰς τὴν πραγματικότητά τὴν περιέπλεξαν περισσότερο καὶ ἐδημιούργησαν εἰς τὰ σχολεῖα ἕνα κυκεῶνα γραμματικῶν τύπων, ὁδηγοῦντα εἰς πλήρη ὀρθογραφικὴν (ἀνορθογραφικὴν θὰ ἦτο καλύτερον νὰ ἐλέγαμεν) ἀσυνέσιαν.

Τί πρέπει νὰ γίνῃ;

Ὅτι ὀρθότατα ἔκαμεν τὸ Ὑπουργεῖον. Τὴν σύνταξιν μιᾶς ἐνιαίας Γραμματικῆς, ἔστω καὶ τῆς Καθαρευούσης, περιέχουσιν καὶ τοὺς τύπους τῆς Δημοτικῆς παραλλήλως, ἔστω καὶ ὡς «ἀπὸ κλίνοντα», ὅπως τοὺς ἀναφέρει ἡ προκήρυξις.

Ἡ ἀνωτέρω προσπάθεια μολοντί ἐξασφαλίζει κάποιαν ὁμοιομορφίαν γραμματικῶν τύπων καὶ μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ τὴν ἀσυνέσιαν, ὅμως δὲν παρέχει εἰς τὰ παιδιὰ τὴν κατανόησιν τῆς γλώσσας. Ἐπομένως τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας εἰς τὰ σχολεῖα παραμένει ἀκέραιον. Διότι καὶ τὰ βοηθητικὰ συντάσσονται εἰς τὴν καθαρεύουσαν, πλὴν τῶν Ἀναγνωστικῶν.

Δυστυχῶς οἱ ἀρμόδιοι ἀπὸ μία σκοπιμότητος πέφτουν εἰς ἕνα βασικὸν σφάλμα. Ἐπιδίδουν διὰ τῶν βοηθητικῶν βιβλίων γλωσσικὸν σκοπὸν.

Τὸ γλωσσικὸν μάθημα πρέπει νὰ γίνετο διὰ τῶν Ἀναγνωστικῶν. Διότι ἄλλος ὁ σκοπὸς τῶν ἀναγνωστικῶν καὶ ἄλλος τῶν βοηθητικῶν βιβλίων. Ὅταν προσπαθοῦμε διὰ τῶν ἰδίων μέσων νὰ ἐπιτύχωμεν δύο διαφορετικὸς σκοποὺς, κινδυνεύομε νὰ μὴν πετύχωμε κανέναν... Αἱ δυσκολαὶ τὰς ὁποίας θὰ συναντήσῃ τὸ παιδί εἰς τὴν κατανόησιν τῆς γλώσσας, θὰ τὸ ἀναγκάσουν νὰ διχάσῃ τὴν προσπάθειάν του καὶ ἐπομένως νὰ μειώσῃ τὴν ἀπόδοσιν του. Τὸ παιδί ἢ τὰς γλωσσικὰς δυσκολίας θὰ περάσῃ ἢ τὴν ὕλην θὰ ἀφομοιώσῃ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν μονόπλευρον γλωσσικὸν ρόλον τοῦ ἀναγνωστικοῦ τὸν ὁποῖον παραδέχθημεν καὶ τοῦτος δὲν εἶναι σωστός. Διότι τὸ Ἀναγνωστικὸν δὲν ἔχει σκοπὸν μόνον τὴν γλωσσικὴν κατῆχσιν τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔθικόν ἠθικὸν φρονηματισμὸν καθὼς καὶ τὴν φιλολογικὴν του μόρφωσιν.

Ἐπομένως, ὡς εἶναι φανερόν, διὰ τοῦ ἀκατανόητου τῆς γλώσσας οἱ σκοποὶ αὗτοὶ ἐλάχιστοι ἐπιτυγχάνονται, διότι τὸ μέσον ἐξουδετερώνει τὴν οὐσίαν.

Ὅσον τὸ παιδί κατανοεῖ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διαβάσει, τόσο περισσότερο ἀγαπᾷ τὸ βιβλίον καὶ θέλγειται ἀπ' αὐτό. Ὅλοι μᾶς θὰ παρατηρήσωμε μὲ τὴν ἐνθουσιασμόν διαβάσει τὸ παιδί τὰ «φυλλάδια» τὰ ὁποῖα ἀγοράζει ἀπὸ τὰ περίπτερα. Τοῦτο συμβαίνει διότι οἱ συντάκται τοῦ μολοντί ἀνεύθυντοι, κατενόησαν τὴν ψυχολογίαν τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ τὰ προσφέρουν εἰς μορφήν καὶ περιεχόμενον ἐλκυστικόν...

Συγκινητικὴ εἶναι ἡ παρακάτω σελίδα τοῦ Βουκολικοῦ Ἠπειρώτη ποιητοῦ Χρ. Χρηστοβάσιου, εἰς τὴν ὁποίαν περιγράφεται ἡ συγκίνησις ἐνὸς ἀγνοῦ Χωριατόπουλου (τοῦ ἰδίου), τὸ ὁποῖον κουρασμένο ἀπὸ τὴν ἀκατανόητον ἀρχαῖζουσιν γλῶσσαν, ὅμοιο μὲ τὴν χιλιά-

δες των σημερινών, τα οποία αντιμετωπίζουν το ίδιο πρόβλημα, δοκιμάζει την άνεπι-η χαρὸν τῆς κατανοήσεως τῆς γλώσσας, ὅταν ἀνοίξῃ μίαν «κασσέλαν» καὶ βρῇκεν ἕνα φιλόλογον...

«... Φυλομετράω, βλέπω ὅσες εἰκόνες εἶχαν αὐτὲς οἱ φυλλάδες, ἀρχίζω νὰ διαβάζω καὶ ὦ τοῦ παραδόξου θαύματος, καταλαβαίνω ὅ,τι διαβάσα. Ξαναγεννήθηκα. Αἰσθάνθηκα ὅ,τι αἰσθάνεται ὁ τυφλὸς ποῦ βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ τὸ φῶς του...»

Μωρὲ μὴν ὀνειρεύομαι; Εἶπα στὸν ἑαυτό μου, ἀλλ' ἐννοίωθα ὅτι εἶμουν ξυπνητός. Ἀληθινὰ διάβασα καὶ κατάλαβα γιὰ νὰ γὰ καταλαβαίνω τὴν χρησιμότητα τῶν γραμμάτων καὶ τῶν βιβλίων.

Πρώτη φορὰ εἶδα βιβλία στὴ γλώσσα ποῦ μιλοῦσα κι' ἐννοίωθα ὡς μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου τὴν γλῦκα τῶν γραμμάτων, κι' εἶπα μὲ τὸ μικρὸ μου παιδιάστικο μυαλό:

—Γιατί νὰ μὴν εἶναι ἔτσι γραμμένα καὶ τὰ βιβλία τοῦ σχολείου γιὰ νὰ γὰ καταλαβαίνω;...» (Χ. Χριστοδασίλη. Τὸ μικρὸ Σχολεῖο).

Ὁ γδοήκοντα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε. Ἐλευθερώθηκε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, μὰ δυστυχῶς βρῆσκοντες ἀκόμα στὴν δύσκολη θέσιν, νὰ λέγωμεν ὅ,τι καὶ ὁ μακαρίτης Χριστοδασίλης:

—Γιατί νὰ μὴν γράφονται τὰ βοηθητικὰ βιβλία εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποῖαν κατανοοῦν τὰ παιδιά;...

Ὅσον καὶ ἂν θέλωμεν νὰ κατανοήσωμεν τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ τὴν σκαλωσώμεν εἰς μίαν σκοπιμότητα, δὲν μᾶς εἶναι δυνατόν.

Δὲν ἠμποροῦμε νὰ ἀγνοήσωμεν ὅτι ὁ γλωσσικὸς πλοῦτος τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου, καὶ ἰδίως τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν, εἶναι ὄχι μόνον περιορισμένος, καὶ ἰδιότυπος ἀλλὰ καὶ τελείως ξένος πρὸς τὸ κατασκευάσμα αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Καθαρεύουσα ἢ «παραδεδωμένη ἀπλὴ γραπτὴ», ὅπως θέλουν νὰ τὴν ὀνομάζουσιν σήμερον. Στρέφεται δὲ ὁλόκληρος εἰς ἀντικείμενα μόνον τῆς καθημερινῆς του ζωῆς.

Ἐπομένως τὰ βιβλία του πρέπει νὰ γράφονται εἰς αὐτὴν μὲ τὴν ἱστορικὴν μας ὀρθογραφίαν. Τὰ παιδιά μας δυσκολεύονται εἰς τὸ θέμα τῶν λέξεων καὶ ὄχι στὶς καταλήξεις. Τὸ «νερὸ» ἀρκεῖ νὰ μὴν τοῦ τὸ γράφετε «ῥ-δωρ», ἂν τοῦ τὸ γράψετε ν-ε-ρ-ὸ-ν μὲ τὸ ν αὐτὸ νομίζω πῶς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον πρέπει νὰ στραφῇ ἡ προσπάθεια καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐπιβολὴν ἀγνώστων καὶ νεκρῶν θεμάτων καὶ λέξεων ποῦ ἐχάθησαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἑθνους μας.

ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Τὰ ξενόφωνα παιδιά
Ἐάν τὰ ἀποτελέσματα εἶναι τόσο φτωχὰ

μὲ τὰ παιδιά τῆς ὑπαίθρου, τὰ ὁποῖα δυσκολεύονται νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν καὶ νὰ κατανοήσουν κάποια ἐπίσημον τότε τί συμβαίνει μὲ τὰ ξενόφωνα
Ἐ λ λ η ν ὀ π ο υ λ α τὰ ὁποῖα δὲν κατανοοῦν καμμίαν γλῶσσαν;...

Αἱ Ἑθνικαὶ μας περιπέτειαι μέσα εἰς τὴν μακραίωνα ζωὴν μας ὡς Ἑθνους ἄφησαν ἴχνη εἰς τὸ πέρασμά τους. Τὰ ξενόφωνα γλωσσικά ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα ὅσον καὶ ἂν ὑποχωροῦν καὶ σβύνουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ μᾶς τυραννοῦν.

Ὑπάρχουν δυστυχῶς Ἑλληνόπουλα τὰ ὁποῖα ἔχουν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν ἕνα ξενόφων ἰδιώμα εἰς λέξεις καὶ χωρὶς γραφὴν καὶ γραμματικὴν, τὸ ὁποῖον ἱκανοποιεῖ μόνον τὶς στενὲς τοῦ βιωτικῆς ἀνάγκης. Διὰ τὴν ἑκφρασιν ὅμως εὐρύτερων ἐννοιῶν, χρησιμοποιοῦν καὶ πλείστες Ἑλληνικὲς λέξεις. Διὰ τοῦτο ἀκούετε τὰ Βλαχόφωνα νὰ λέγουν:

—Νάρε ὑποχρέωσι.

Καὶ τὰ Ἀλβανόφωνα:

—Τὸ μπὶμ νὶ μὴνσι. κλπ.

Τὰ ἰδιώματα αὐτὰ εἶναι: Τὸ Τσάμικον εἰς τὴν Β. Δ. Θεσπρωτίαν, τὸ Βλάχικον εἰς τὴν Πίνδον. Τὸ Ἀλβανικὸν εἰς τὰ χωριά τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰς μερικὰς νήσους, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ τὸ Τσάμικον. Τὸ Μακεδονικὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν (σύνορα) καὶ τὸ Τουρκικὸν εἰς τὴν Θράκην.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἰδιώματα, πλὴν τοῦ Τουρκικοῦ τῆς Θράκης, ὁμιλοῦνται ἀπὸ καθάρματα Ἐ λ λ η ν ὀ π ο υ λ α, καὶ ἀποτελοῦν μίαν πραγματικότητα, ἡ ὁποία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀγνοηθῇ.

Ἀπὸ ἀδιαφορίαν ἢ ἀπὸ σκόπιμον δῆθεν ὑπολογισμόν, τὸν ὁποῖον... ὑπαγορεύουν Ἑθνικοὶ λόγοι... οἱ πληγὲς αὐτὲς μένουσιν ἀνοικτές... καὶ σκορποῦν τὶς δηλητηριώδεις τοὺς ἀναθυμιάσεις εἰς τὴν Παιδείαν καὶ εἰς τὰ Ἑθνικὰ συμφέροντα...

Τὴν θεραπείαν τῶν τῶν ἐνεπιστεῦθησαν εἰς ὀλίγους φιλοτίμους μὲν, ἀλλὰ κατωτέρας μορφώσεως Νηπιαγωγούς, τὰς περισσοτέρας φορὰς ἀνυπάρχοντες καὶ τὸ ζήτημα... ἔλκει δὲ διὰ τοὺς ἀρμοδίους...

Ὅμως ὑπάρχει ἀνοικτὸν διὰ τὸ ἔθνος καὶ διὰ τὴν Παιδείαν καὶ ἀκόμη πρόσφορον πρὸς ἐκμετάλλευσιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μας.

Οἱ πληγὲς αὐτὲς πρέπει νὰ λείψουσιν.

Καὶ θὰ λείψουν, ἂν τὰ γλωσσικὰ αὐτὰ ἰδιώματα τὰ ἀντικαταστήσωμε μὲ μίαν γλῶσσαν ἀπλὴν καὶ εὐκολομάθητον, προσφέροντες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ὅλα τὰ μέσα παραλλήλως, κατάλληλα βιβλία, γραφικὴν ὕλην, διδασκαλίαν καὶ μεθόδον διὰ τοὺς Διδασκάλους.

Διότι οἱ Διδασκαλοὶ οἱ ὁποῖοι ἐξέρχονται τῶν Ἀκαδημιῶν, οὔτε φαντάζονται ὅτι θὰ ἀν-

τιμετωπίσουν ἕνα τέτοιο πρόβλημα. Καὶ τοῦτο διότι κανεὶς δὲν τοὺς εἶπε τίποτε, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε ὄχι μόνον νὰ τοὺς θίξουν τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀλλὰ νὰ τοὺς δώσουν καὶ μίαν πληρὴ μέθοδον διὰ τὴν ἀντιμετώπισίν του.

Διότι, ἄλλο νὰ συνειδητοποιήσῃ καὶ νὰ συστηματοποιήσῃ μίαν γνωστὴν γλῶσσαν καὶ ἄλλο νὰ μάθῃς μία νέα.

Τὸ ἄγνωστον αὐτὸ πρόβλημα ἔρχεται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐκεῖ ὁ δάσκαλος μόνος του, χωρὶς μέθοδον, χωρὶς μέσα, αὐτοσχεδιάζοντας τὶς περισσώτερες φορὲς καὶ προσπαθώντας νὰ μάθῃ γράμματα μαζί καὶ γλῶσσαν.

Ἐκεῖ ἔρχονται τὰ παιδιά εἰς τὴν πρώτην τάξιν χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὶς περισσώτερες φορὲς οὐδεμίαν λέξιν Ἑλληνικὴν.

Εἰς τὴν Δευτέραν μόλις ἀρχίζει σὰ συνεννοήσῃ καὶ νὰ ἐπιτυχάνῃ μίαν στοιχειώδη σχολικὴν ζωὴν.

Εἰς τὴν Τρίτη ἀρχίζει νὰ σὲ καταλαβαίνει κάπως, χωρὶς νὰ παύῃ νὰ σοῦ λέγῃ: «Τὸ κότα κάνει αὐγὲς μὲ κρόκες...»

Τότε τοῦ δίδομε τὸ μακροσκελέστατον πολυσέλιδον βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἂν θὰ κατορθώῃ νὰ τὸ συλλαβίσει, ὅμως δὲν τὸ καταλαβαίνει, καὶ τοιουτοτρόπως τοῦ εἶναι ἄχρηστον.

Εἰς τὴν Τετάρτην τὸ δρᾶμα μεγαλύνει, διότι ἐνῶ ὁ κύκλος τῶν γνώσεων μεγαλύνει, αἱ γλωσσικαὶ τοῦ ἱκανότητες ἐμείναν περιορισμένες, διότι ἡ ἀνάπτυξις τοὺς δὲν εἶναι παράλληλη πρὸς τὶς πρώτες. Τὴν δυσκολίαν ὅμως αὐτὴν τὴν μεγαλύνει καὶ ἡ καθαρεύουσα ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἴδια τάξιν. Τώρα ποῦ ἀρχισε νὰ ἀποκτᾷ κάποια σχετικὴ ψυχικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ παιδί, διότι ἀρχίζει κάπως νὰ σὲ καταλαβαίνει, παρεμβάλλεται ἡ Καθαρεύουσα καὶ τὰ πάντα καταστρέφονται, διότι ἀρχίζει νέον γλωσσικὸν δρᾶμα.

Εἰς τὴν Πέμπτην καὶ ἑκτὴν τάξιν τὸ πρᾶγμα καταντᾷ ἀφόρητον. Διότι ἐδῶ τὸ παιδί πρέπει νὰ διαβάξῃ ὅλα του τὰ βιβλία εἰς τὴν καθαρεύουσαν, ἐνῶ μόλις ἔμαθε νὰ ἀραδιάξῃ ὀλίγες Ἑλληνικὲς προτάσεις καὶ αὐτὲς «τῆς κακῆς ὥρας».

Τοιουτοτρόπως τελειώνοντας τὸ Δημοτικὸ δὲν μαθαίνει οὐδεμίαν γλῶσσαν, διότι ἡ τριγλωσσία αὐτὴ, μαζί μὲ τὴν ξενικὴν μητρικὴν του, τὸ ἐστράβωσαν.

Τὸ κακὸν μεγαλύνει περισσώτερον ἐκ τῆς δυσκολίας τῆς συνδυαστικῆς τῶν τάξεων. Τοιουτοτρόπως ἕνα παιδί, τὸ ὁποῖον μόλις ἐτελείωσε τὴν Τετάρτην εἶναι ὑποχρεωμένο εἰς τὴν Πέμπτην νὰ διαβάσῃ ἀπὸ βοηθητικὰ τῆς ἑκτῆς ὅταν διδάσκειται ὁ δεύτερος κύκλος.

Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ φαίνεται καθαρά, πῶς τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας ἂν διὰ τὰ παιδιά τῆς ὑπαίθρου ἀποτελεῖ μεγάλον πρόβλημα, διὰ τὰ ξενόφωνα γίνεται τραγωδία, μὲ πρωταγωνιστὰς τὸ παιδί τὸ ὁποῖον παλαίει νὰ φτάσῃ τὰ ἐπίπεδα τῶν προηγουμένων παιδιῶν,

τὰ ὁποῖα δυστυχῶς εἶναι κοινὰ, καὶ τὸν δάσκαλον ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ τὸ σύρῃ ὅσον τὸ δυνατόν πρὸς τὴν ὑψηλὰ, παραβιάζοντας τὴν πραγματικότητα, εἰς βάρος κάθε εἵδους ψυχολογικοῦ, πνευματικοῦ καὶ νοητικοῦ νόμου.

Διὰ τοῦτο τὰ βιβλία τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν ξενόφωνων πρέπει νὰ γράφονται εἰς τὴν πλέον ἀπλὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ ἡμποροῦν τὰ πρῶτα νὰ τὴν κατανοοῦν εὐκόλως καὶ τὰ δεύτερα νὰ τὴν μαθαίνουν, μίαν καὶ μόνον.

Διὰ τὰ τελευταῖα προέχει τὸ ζήτημα νὰ μάθουν Ἐ λ λ η ν ὀ π ο υ λ α, ὅσον τὸ δυνατόν γρηγορώτερον, διὰ νὰ προφτάσουν νὰ ἀφομοιώσουν τὴν ὕλην ἀπὸ τὶς μικρὲς τάξεις καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἕνα ὁλοκληρωμένον ὄργανον τῶν, ἐντὸς τῶν πλασίων καὶ τοῦ χρόνον ἐκφράσεως τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ματος τῆς Ἑθνικῆς Ἑλληνικῆς ὑποστάσεως.

Τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῇ ἂν καταβληθῇ κάθε προσπάθεια πρὸς τὴν πλευρὰν αὐτὴν, κατανοήσουν οἱ ἀρμόδιοι τὴν πραγματικότητα καὶ βοηθήσουν μὲ ὅλες τοὺς τὶς δυνάμεις, ἀντὶ νὰ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὶς προσπάθειες αὐτὲς.

Τὸ ἐλπίον βιβλίον ἀποτελεῖ τὸν καλύτερον βοηθὸν καὶ παραστάτην τῆς προσπάθειας.

Προάγει δὲ ὅσον τίποτε ἄλλον τὴν Ἑθνικὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐξαλείψεως τῶν ξενικῶν ἰδιωματισμῶν ἢ Μάννα, ὁ πρῶτος δάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς τοῦ παιδιοῦ εἰς τὰ πρῶτα του δῆματα. Αὐτὴ μέσα εἰς τὸ νανούρισμά της θὰ σταλάξῃ εἰς τὸ αὐτὶ τοῦ τὶς πρώτες λέξεις, οἱ ὁποῖες θὰ τυπωθοῦν ἀνεξήγητα εἰς τὴν ψυχὴν του. Καὶ ὁλοκλήρως εἰς τὸ ἔθνος ἂν οἱ λέξεις αὐτὲς εἶναι ξενόφωνα.

Ἐς ἀπαλλάξωμεν τὴν ψυχὴν τῆς ξενόφωνης Μάννας τὶς προλήψεις, οἱ ὁποῖες τὴν ἐμποδίζουν νὰ μάθῃ καὶ νὰ χρησιμοποιῇ τὴν Ἑθνικὴν τῆς γλῶσσαν.

Τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλύτερον καὶ δυσκολώτερον. Διότι ὑπάρχουν περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἡ Θεσπρωτία ποῦ ἔχω ὑπ' ὄψιν μου, ποῦ ἡ γυναίκα πιστεύει πῶς εἶναι ντροπὴ νὰ μιλήσῃ τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποῖαν ὁμιλοῦν οἱ ἄνδρες εἰς τὰ «μαγαζιά», καὶ ἀκόμη νὰ φωνάξῃ τὸν ἄνδρα τῆς μὲ τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα ἑνὸς παιδιοῦ τοὺς καὶ συνήθως τοῦ μεγαλύτερου. Καὶ ἂν δὲν ἔχουν παιδιὰ μὲ τὸ ὄνομα ἑνὸς γειτονικοῦ παιδιοῦ ποῦ θὰ συμφωνήσουν...

Μὴ σὰς φαίνονται παράξενα αὐτά. Συμβαίνει οὖν. Καὶ αὐτὲς εἶναι μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς δυσκολίας τὶς ὁποῖες συναντᾷ ὁ δάσκαλος εἰς τὴν προσπάθειάν του ἐκεῖ.

Μία πληγὴ τῆς δικαιώσεως αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, εἶναι καὶ οἱ ντόπιοι δάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νὰ καταπολεμοῦν τὸ ντόπιον ἰδιώμα, τὸ μιλοῦν στὰ μπακάλικα, μαζί μὲ τοὺς χωριάτες χωρὶς, ντροπὴ

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Τοῦ κ. ΝΙΚΟΥ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ, Δ/λου Περιφ. Βεροίας

Σὲ λίγο θὰ ξαναγυρίσωμε πάλι στὰ σχολεῖα μας ὕστερα ἀπὸ τὴν θερινή μας ξεκούραση, καὶ θὰ ξαναρχίσωμεν μὲ δύναμη καὶ ἀγάπη τὴ νέα σχολικὴ ζωὴ μὲ τὰ παιδιά μας.

Στὰ μάτια τῶν μαθητῶν μας θὰ ξαναδιαβάσωμε τὶς ἴδιες παιδικὲς σκέψεις καὶ στοχασμούς, τὶς ἴδιες ἐγνοίες καὶ λαχτάρεις. Κι' ἐμεῖς θὰ προσπαθήσωμεν νὰ τοὺς χαρίσωμεν ἕνα εὐχάριστο περιβάλλον, μιὰ χαρούμενη ζωὴ, μιὰ δημιουργικὴ ἐργασία.

Μαζὶ μὲ τὶς πρώτες μας ἐνέργειες γιὰ τὴ καλὴ ὀργάνωση τοῦ σχολείου, τὴ χρησιμοποίηση τῶν καλυτέρων μεθόδων διδασκαλίας, τὸ πλουτισμὸ τῶν τάξεων μὲ ἐποπτικὰ μέσα καὶ τὴν καλυτέρωσιν τῆς ἐν γένει σχολικῆς ζωῆς, θάχωμεν σὰ τακτικὴ μας ἀρχὴ τὴν ἐπιλογὴ καὶ εἰσαγωγὴ τῶν καλυτέρων βοηθητικῶν βιβλίων, τὸν πλουτισμὸ τῶν μαθητικῶν βιβλιοθηκῶν μὲ διάφορα βιβλία καὶ τὴν ἀτομικὴ μόρφωσή μας μὲ ἐπαγγελματικὰ περιοδικὰ.

Α'

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

"Ολοὶ μας σὰ δάσκαλοι ἔχουμε τὴν ἐγνοία ἀπὸ τὶς πρώτες ἀκόμα μέρες γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῶν καλυτέρων βοηθητικῶν βιβλίων στὰ σχολεῖα μας. Γνωρίζομεν ἀκόμα κι' ἀπὸ τὴ διδασκαλική μας πείρα πόσον μᾶς βοηθοῦν καὶ μᾶς εὐφολύνουν τὰ καλὰ βοηθητικὰ βιβλία γιὰ τὴν ὅλη εκπαιδευτικὴ μας ἐργασία μὲ τὴ διδασκαλίαν τῶν διαφόρων μαθημάτων στὸ σχολεῖο. Γνωρίζομεν πόσο συγκινοῦν καὶ δημιουργοῦν πραγματικὴ ἀγάπη καὶ λατρεῖα γιὰ τὸ σχολεῖο, γιὰ τὸ μάθημα, γιὰ τὴν μαθητικὴ ἐργασία τὰ διαλεχτὰ βοηθητικὰ βιβλία μὲ τὶς καλλιτεχνικὲς εἰκόνες, μὲ τὴ γλαφυρὴ γλῶσσα καὶ τὴν πλούσια καὶ ἐκλεκτὴ ὕλη.

Γι' αὐτὸ ἂς σκεφθῶμε καλὰ καὶ ἀφοῦ μελετήσωμε τοὺς τιμοκαταλόγους καὶ ἔχοντας σὰν φάρο κι' ὁδηγὸ ἀπὸ τὴν δασκαλική μας πράξι καὶ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὰ προηγούμενα χρόνια νὰ διαλέξωμεν τὰ πιὸ τέλεια καὶ σύγχρονα βοηθητικὰ βιβλία γιὰ τὰ σχολικὰ μας, γιὰ τὰ παιδιά μας.

Ἄς μὴ μᾶς ἐπηρεάζουν διάφοροι ψυχολογικοὶ καὶ συμφεροντολογικοὶ παράγοντες. Μὰ κέντρον τῆς σκέψεώς μας νὰ εἶναι τὸ παιδί καὶ πρωταρχικὴ μας ἐνέργεια τὸ καλὸ βιβλίον. Βιβλίον μὲ ξεκαθαρισμένη καὶ γνήσια ὕλη, μὲ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνισιν καὶ δημοτικὴ γλῶσσα. Γιατὶ πρέπει νὰ πούμε τὴν ἀλήθειαν ὅτι πλημμύρισαν ἀρκετὲς ἐκδόσεις μὲ πολλὰς ἀτέλειες καὶ προχειρότητες ποὺ φανερώνουν μόνο τὸ ἐμπορικὸ τοῦ σκοποῦ καὶ ὅχι τὴν πνευματικὴ καὶ λογοτεχνικὴ τους ἀξία.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Παράλληλα μὲ τὰ βοηθητικὰ βιβλία ποὺ πρέπει νὰ προσέξωμε εἶναι ἀνάγκη νὰ πλουτίσωμεν καὶ τὶς μαθητικὲς μας βιβλιοθήκες μὲ ἐκλεκτὰ διδακτικὰ βιβλία καὶ ἐλεύθερα, ἀναγνώματα γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ μαθηταὶ μας ν' ἀγαπήσουν τὸ καλὸ βιβλίον ποὺ εἶναι ὁ καλύτερος τους φίλος καὶ ἡ καλύτερη παρέα γιὰ τὶς ἐλεύθερες τους ὥρες γιὰ τὴν πνευματικὴ τους ἐξέλιξιν καὶ τὴν γλωσσικὴ τους ἀνάπτυξιν. Δυστυχῶς λείπουν ἀπὸ πολλὰ σχολεῖα ζωντανὲς μαθητικὲς βιβλιοθήκες μὲ ὀργανωμένη ἐργασία τὰ μελέτης καὶ διαλεγμένα παιδικὰ βιβλία ποὺ εἶναι ἡ πιὸ ἀπαραίτητη τροφὴ γιὰ τὰ παιδιά μας στὸν 20ὸν αἰῶνα τοῦ μηχανισμοῦ καὶ αἰῶνα τοῦ παιδιοῦ. Χρειάζεται μιὰ πραγματικὴ ἐκστρατεία καὶ ἀγῶνας μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀπαχόλησιν τῶν παιδιῶν μας γιὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἐπιπέδων.

Μὰ καὶ ἐδῶ χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ γιὰ τὴν ἐπιλογὴ καὶ χρησιμοποίησιν τῶν καλῶν βιβλίων ποὺ δίνουν χαρὰ, μὀρφωσιν καὶ πίστι γιὰ τὰ ὥραια παιδικὰ ὄνειρα καὶ τὰ ἱδανικά τῆς ζωῆς μας. Ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἐπιτυχίες ἔχομεν καὶ τὰ διαλεχτὰ ἐλεύθερα ἀ-

Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΝ ΤΗ ΠΡΑΞΕΙ (*)

Διάγραμμα ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ἐν τῷ προτύπῳ μονοταξίῳ

Τοῦ κ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Δ/λου

Ἡ τεχνικὴ τῆς Ὀλικῆς Μεθόδου ἀ' ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐφαρμογὴν ἐν τῷ προτύπῳ μονοταξίῳ τῆς πόλεως μας (Καστοριά) περιελάμβανε τρία στάδια.

Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον κατεβλήθησαν φροντίδες, ὅπως δι' ἐλευθέρων ἀνακοινώσεων, διηγήσεων, ἐντυπώσεων καὶ παιδαγωγικῶν παιγνίων προπαρασκευασθῇ ἡ βαθμιαία προσαρμογὴ τῶν τροφίμων εἰς τὸ νέον περιβάλλον τοῦ σχολείου. Ἐχρησιμοποιήθη πλήθος ἀντικειμένων, ἅτινα εἰλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ διήγειρον τὸ διαφέρον τῶν τροφίμων. Ἡ μετ' αὐτῶν ἐπαφὴ συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συναισθήματος καὶ τῶν κυριωτέρων αἰσθήσεων ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἀγωγὴν τῆς παρατηρήσεως, τῆς προσοχῆς τῆς ἐκφράσεως καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς προθυμίας προσωπικότητος αὐτῶν.

Εἰσερχόμενοι ἀκολουθῶντες εἰς τὴν κυρίαν φάσιν τοῦ σταδίου. Διὰ καταλλήλου ὑπεκαύσε-

ναγνώματα τοῦ κ. Πάτη.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ ξεχάσωμεν ὅτι ὁ καλὸς δάσκαλος δὲν ξεχνᾷ καὶ τὴν ἀτομικὴν τοῦ μὀρφωσιν μὲ τὴν μελέτη τῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων καὶ ἰδιαίτερα μὲ εκπαιδευτικὰ διαλεχτὰ περιοδικὰ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ στέκεται σὰ προσωπικότητα πνευματικὴ καὶ νὰ ἐργάζεται μεθοδικὰ καὶ δημιουργικὰ.

Ἐνα καλὸ ἐπαγγελματικὸ περιοδικὸ θὰ μᾶς δειχνεὶ κάθε ὥρα καὶ στιγμή τὶς νέες παιδαγωγικὰς γραμμὰς καὶ ἀλήθειες καὶ ἀπὸ τὴν σχολικὴν πράξιν τὰ ζωντανὰ ἀποτελέσματα τῶν νέων παιδαγωγικῶν συστημάτων καὶ ἐργατῶν. Ἐπίσης τὸ καλὸ περιοδικὸ θὰ συντελέσῃ στὴ λύσιν τῶν διαφόρων σχολικῶν προβλημάτων καὶ θὰ γίνῃ ὁ εὐχάριστος φίλος κι' ὁδηγὸς στὴ δουλειά του μὲ τὶς νεώτερες ψυχολογικὰς μεθόδους. Ἐτσι θ' ἀποφύγῃ ὁ δημιουργικὸς καὶ μελετητικὸς δάσκαλος τὴν ρετσίνα καὶ στυσιμότητα.

Πόσο χαίρομαι ὅταν διαβάω στὶς ὥραιες σελίδες τῶν περιοδικῶν τὶς δημιουργικὰς ἐργασίας τῶν συναδέλφων στὰ σχολεῖα τους. Πόσο ξεκουράζομαι καὶ δυναμώνω πνευματικὰ ἠθικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ ὅταν διαβάω τὰ διαλεχτὰ ἄρθρα τῶν παιδαγωγῶν γιὰ τὸ ἐπαγγελματικὸ μας προσανατολισμὸ.

Πόσο εὐχαριστοῦμε σὰν πᾶν ὅταν χέρι μου ἕνα διαλεχτὸ περιοδικὸ ποὺ μοῦ δίνει πίστι καὶ ἐλπίδα μὰ καὶ δύναμιν γιὰ τὴν ἀποστολή μου ὡς εκπαιδευτικὸ γιὰ τὴν μεγάλην ἰδέαν τοῦ παιδιοῦ τῆς Πατρίδας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

ΝΙΚΟΣ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ

ως τῆς ἀσυνειδήτου ἐπιθυμίας πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ τῶν ἄλλων ἐρεθισμάτων, ἅτινα οἴκοθεν ἔφερον οἱ μαθηταί, ἀποβλέψαμεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀτμοσφαιρᾶς ἐνάρξεως τῆς ἐργασίας. Ἐκ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας τοῦ περιέχοντος τοῦ στενωτέρου περιβάλλοντος, τῶν σπουδαζομένων κέντρων διαφέροντος ἢ καὶ ἄλλων εὐκαιρικῶν, προσέδωκεν εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐξαγωγήν, ἀρχικῶς μιᾶς ἢ δύο, ἀργότερον τριῶν φράσεων, εὐλήπτων, μὲ πλήρες νόημα καὶ εὐχερῶς προφερομένων.

Γράψαντες τὴν φράσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος, προεκλήθη ἡ ὀρθὴ πρᾶξι τῆς πρὸς ὀπτικὴν ἀντίληψιν καὶ ἐντύπωσιν τῆς εἰκόνος. Ἐπὶ τοῦ ἀσκήσεως ἀσκήσεως προφορᾶς, προηγηθείσης ὑποδειγματικῆς τοιαύτης ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου. Ἐν συνδυασμῷ ἐξηγεῖτο ἡ ἰχνογράφος τοῦ σχεδίου ἐν τῷ οἰκίῳ τετραδίῳ, κάτωθεν ἢ ὑπεράνω αὐτοῦ ἢ φράσις.

Οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι τὸ σχῆδιον θὰ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον διδασκαλίας. Ἐὰν λ.χ. σπουδάζεται ἐκ τοῦ ἐποχιακοῦ κέντρου «τὸ Φθινόπωρον» τὰ φρούτα καὶ ἡ διδασκαλία εὐκαιρικῶς ἐντοπίζεται εἰς τὸ «μήλο», εἰς τὴν φράσιν «τὸ μήλο εἶναι κόκκινον, ἢ τὰ μήλα εἶναι γλυκά...» θὰ συσχετισθῇ καὶ τὸ σχῆδιον τοῦ μήλου. Ἐν συνεχείᾳ ἐνεργεῖται ἡ φράσις ἐπὶ ταινίας ἐκ λευκοῦ χαρτοῦ, ἀναλόγου διαστάσεων διὰ τῶν ἰδίων πάντοτε χαρακτηριστικῶν γραμμάτων τοῦ τύπου. Ἡ ταινία ἐπιδειχθεῖσα καὶ ἀναγνώσθησιν ἀνηρτήθη ἐπὶ τοῦ τοίχου, προκειμένου νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀσκήσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου, ὡς καὶ ποικίλους ἄλλους σκοποὺς. Διενεμήθησαν ἀκολουθῶντες ἰσαριθμοὶ πρὸς τοὺς τροφίμους καρτέλλαι μὲ τὴν συστατικὴν παράκλησιν, ὅπως αὗται χρησιμεύσουν διὰ τὴν ὑποδειγματικὴν κατ' οἶκον γραφὴν καὶ τὴν μελλοντικὴν ἀνάγνωσιν.

Λαβόντες ὑπ' ὅψιν τὴν ὑποβλητικότητα τῆς καλαισθησίας, κατεβάλαμεν προσπάθειαν διὰ τὴν ὁμοιόμορφον συμμετρίαν τῶν διαστάσεων τῶν καρτελλῶν καὶ ταινιῶν, τὴν καλλιτεχνικὴν ἐγγράφην τῶν φράσεων καὶ κατασκευὴν τοῦ σχεδίου. Εἰς ἃς περιπτώσεις καθίστατο ἀνεφικτὸς ἡ ἐξεύρεσις καὶ ἀνάρτησις αὐτῶν τούτων τῶν ἀντικειμένων διδασκαλίας διὰ λόγους ἐποπτικῆς σκοπιμότητος.

Ἡ ἐργασία αὕτη συνυφαινομένη ἄλλοτε μὲν μὲ τὰ πλαίσια τῶν μερικῶν κέντρων ἐνδιαφέροντος τῆς ἐποχῆς, ἄλλοτε δὲ τῶν εὐκαιρικῶν,

* Ἀποσπασμα ἀπὸ ἐργασίας μελέτης τοῦ συνειργάτου μας κ. Κυριακίδου μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «Ἡ ὀλικὴ—ιδεοπτικὴ μεθόδος ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει».

διήρκησεν ἐπὶ 4 μῆνον τ.ἔ. ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου ἕως τοῦ α' 10 ἡμέρων τοῦ Φεβρουαρίου. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, προσεφέρθησαν πλεον τῶν 150 φράσεων, αἵτινες κατὰ κέντρα διαφέροντος διατεταγμέναι, παρέχον, ἐντοιχισμέναι, γιὰ τὴν ἐντύπωσιν ἐκθέσεως ζωγραφικῆς.

Παρατηρεῖ κανεὶς τὶς φράσεις καὶ λέξεις, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς μεθόδου, συστηματικῶς καὶ προσφυῶς ἐπαναλαμβάνομένας. Τὸ σύστημα τῶν κεφαλαίων γραμμάτων, τὰς διφθόγους, τὰ διπλά καὶ δίχρονα, τὰ σημεῖα στίξεως καὶ τὸν ὀρθὸν τονισμόν. Ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ταυινῶν ἐγένετο εὐρυτάτη, καθ' ἑκάστην, ἀσκήσις ἀναγνωρίσεως καὶ ἐντυπώσεως αὐτῶν. Πλήθος διδακτικῶν παιγνίων ἐχρησιμοποιήθη πρὸς πληρεστέραν ὀπτικήν καὶ ἀκουστικὴν ἀναγνώρισιν καὶ διάκρισιν αὐτῶν ἐν τῷ συνόλῳ. Ἐπιλοτεχνήθησαν πλεον τῶν 40 μικρῶν πινάκων μετ' ἀντικείμενα ἀμέσου διαφέροντος τῶν τροφίμων, μετ' ὑποδοχὰς πρὸς καρτελοθέτησιν καὶ ἀνάρτησιν ἀντιστοίχως δηλωτικῶν ἀντικειμένων. Ἐτηρήθησαν ἡμερολόγια ἐπιδόσεως καὶ συλλογὴ τετραδίων προδίδοντα τὴν βαθμιαίαν καὶ ἐξελικτικὴν βελτίωσιν τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς προσοχῆς.

Ἡ ἐναρξίς τῶν ἀσκήσεων ἐντέχνως προβληματοποιήθη, προεκάλει τὸ ἄμεσον διαφέρον τῶν τροφίμων πρὸς ἐνεργὸν συμμετοχὴν. Οὐδεμία ἐκ τῶν διαφόρων διδακτικῶν μορφῶν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ παρέκλινε τῆς φυσικῆς πορείας. Τὸν γινώσκοντα τῆς διδακτικῆς ἐνεργείας παρέκλινε ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ τῶν τροφίμων. Χωρὶς ποτὲ δι' οἰονδήποτε λόγον ν' ἀποτολμῇ παραβίασις τῶν ὅρων τῆς μαθήσεως καὶ νὰ ἀσκηθῇ ὁ κοινὸς καταναγκασμός, ὑπὸ πνεύμα τῆς ὑποχρεωτικῆς καὶ ἐπωδυνου συμμετοχῆς καὶ ἐνεργείας τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἐγνώρισαν τὰς ἡμέρας τῆς χαρᾶς τῶν.

Ἐκ τοῦ γεγονότος προσεκτικοῦ ἐλέγχου, προέβημεν εἰς τὴν διαπίστωσιν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἀφομοίωσις τῶν φράσεων καὶ λέξεων κεχωρισμένως εἶχεν ἤδη ἐπαρκῶς συντελεσθῇ. Οἱ τροφίμοι μετὰ προθυμίας καὶ ζωρότητος ἠδύναντο εὐχερῶς ἄνευ λάθους καὶ ἐλευθέρως νὰ προφέρουν αὐτάς. Οὐδεμίαν πλέον ἀπέμενεν ἀμφιβολία ὅτι οἱ μικροὶ μαθηταὶ φέροντες μετ' ἑαυτῶν τὸν πνευματικὸν θησαυρόν, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ μεταπηδῶσιν ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς μηχανικῆς καὶ ἀσυνείδητου ἀναγνώσεως εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναλυτικῆς καὶ συνθετικῆς ἐνεργείας.

II ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ

Ἡ ἐργασία τῆς ἀναλύσεως εἶναι γνωστὴ εἰς πάντας ἐκ παραδόσεως. Εἶναι αὕτη σοβαρωτάτη διδακτικὴ ἐνέργεια, ἀπαιτοῦσα δεξιότητι καὶ ἰκανὴν ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος. Αἱ δυσχερεῖαι ὅμως τῆς σκοπίμου ταύτης ἐργασίας, περιορίζονται κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο τῆς ὀλικῆς μεθόδου διὰ τὸν λόγον, ὅτι κατὰ τὸ προηγούμενον στάδιον ἡ ἀδιάκοπος μηχανικὴ ἀναγνώσις αὐτοματῶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀκουστικὴν

καὶ ὀπτικὴν ἀνάγνωσιν. Οἱ μαθηταὶ μας μετ' ἐν πρώτῃν ὑπόδειξιν, ἀντελήφθησαν ταχέως τὸν μηχανισμόν τῆς ἀναλύσεως τῶν φράσεων εἰς λέξεις, τῶν λέξεων εἰς συλλαβὰς καὶ τούτων εἰς γράμματα. Ἐγένετο συστηματικὴ διδασκαλία τῶν διφθόγων, καὶ τῶν συμπλεγμάτων γγ, γκ, μπ, ντ, τζ κ.λ.π. Κατ' ἀντίθετον φορὰν ἐγένετο καὶ ἡ σύνθεσις πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν ἀμφοτέρων τῶν ἐνεργειῶν προέβημεν εἰς τὴν ὑπόδειξιν ἀποτεμαχισμοῦ ὧν τῶν καρτελλῶν. Οἱ μαθηταὶ φέροντες μετ' ἑαυτῶν τὰς καρτέλλας ἀπετεμάχισαν πρῶτον αὐτὰς εἰς λέξεις, συλλαβὰς καὶ γράμματα. Εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναλύσεως δέον νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι ὑπεβοήθησεν ἡ αὐθόρμητος ἀναγνώρισις τῶν ὁμοίων λέξεων καὶ γραμμάτων.

Ἡ ἀνάλυσις καὶ σύνθεσις προσέλαβεν τελικῶς παιγνιώδη μορφήν. Οἱ μαθηταὶ συνηγινίζοντο κατὰ ζεύγη εἰς τὴν σύνθεσιν παιδικῶν ἐκφράσεων, ἐρωταποκρίσεων καὶ ἡμερολογίων. Οὐδεμίαν ἀπὸ τῶν δυσχερειῶν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐνεργείας. Πρὸς εὐρυτέραν ἐφαρμογὴν ἐπενοήσαμεν ἐντοιχισμένον ἡμερολόγιον μετ' ὑποδοχῶν καὶ πλήρους συστήματος κινήτων λέξεων, γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο εὐρύτατη ἐφαρμογὴ. Εἴτε ἀτομικῶς εἴτε ὁμαδικῶς συνέθετον ἡμερολόγια, συμβουλὰς, ἀρετὰς κ.λ.π. Εἶχον πλεον ἀποκτήσει πλήρη συνείδησιν τῶν μικρῶν καὶ κεφαλαίων γραμμάτων, τῆς θέσεως αὐτῶν τῆς προφορᾶς.

Ἦτο ἀνεκδιήγητος ὁ ἐκδηλούμενος ἐνθουσιασμός καὶ ἡ βαθεῖα ἱκανοποίησις τῶν μαθητῶν, ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὸν σταθμὸν αὐτὸν τῆς μεθόδου, ἠδύναντο ἐνσυνείδητως νὰ γράφουν καὶ νὰ προφέρουν. Νὰ γράφουν τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ τῶν γονέων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν συμμαθητῶν καὶ ἀναγινώσκουν τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων τῆς Σχολικῆς Βιβλιοθήκης. ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΑΥΤΟ ΗΤΟ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΔΙ' ΑΥΤΟΥΣ. Ἦσαν ἠδὲν τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς τῶν, δι' ὅτι ἐνέβλεπεν ἡ ψυχὴ τῶν.

III ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

Ἡ εἴσοδος τῶν μαθητῶν εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν γένετο περὶ τὸ πρῶτον 5 ἡμέρων τοῦ Μαρτίου. Ἡ πρωτοτυπία τῶν ἐνεργειῶν ἐν προκειμένῳ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ὁργανώσεως καὶ συντάξεως τοῦ Ἀλφαριθμητικοῦ τῆς τάξεως. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν μαθητῶν, προέβαινον εἰς τὴν σύνταξιν ἀναγνωστικῶν μεθοδικῶν ἐνοτήτων. Τὸ περιεχόμενον προερχόμενον ἐκ τῶν ἐξεταζομένων κέντρων ἐνδιαφέροντος, ἐν συνδυασμῷ μετὰ γνωστῶν φράσεων καὶ ὀλιγοστίχων προσευχῶν καὶ ποιημάτων ἐκ περιτροπῆς ἀπεστέλετο πρὸς δακτυλογράφησιν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Ἐπιθεωρήσεως, ὅπερ παρέσχεον τὴν ὥραιάν αὐτοῦ συμβολὴν μέχρι περατώσεως τοῦ ἔργου.

Τὰ φύλλα, περιέχοντα εὐανάγνωστον τὸ περιεχόμενον τῆς ἀναγνωστικῆς ὕλης διὰ τὴν ἐπομένην διενέμετο εἰς τοὺς μαθητάς. Ἡ εἴσα-

γωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ συνειδητὴν ἀνάγνωσιν ἐγένετο ὁμολογουμένως προηγουμένη, μετ' ἐκδηλώσεως ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀνυποκρίτου χαρᾶς καὶ ἀγάπης. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ Φιλανανγώσις τῶν μαθητῶν ἐκ πηγαίου ἐνδιαφέροντος καὶ ἐκτιμῆσεως πρὸς τὸ ἐκπόνημα τῶν προσωπικῶν αὐτῶν κόπων, ὥστε κατέστη περιττὴ ἡ εἰκονογράφησις τοῦ πρωτοτύπου ἀλφαριθμητικοῦ. «Τὸ Βασιλικὸν ἐνδιαφέρειν ὑποκατέστησε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐποπτείας».

Ἡ ἀνάγνωσις ἠκολούθησε τὴν συνήθη μεθοδικὴν πορείαν, διαφοροποιημένη κάπως λόγω τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τοῦ μονταξίου. Ἐθεωρήθη περιττὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον ἡ κατ' οἶκον προπαρασκευὴ. Ἐγένετο αὕτη κατὰ τὸν χρόνον τῶν σιωπηρῶν ἐνασχολήσεων ἐν τῇ αἰθούσῃ ὑπὸ τὴν ἀδιάλειπτον παρακολούθησιν καὶ καθοδήγησιν μας.

Ἐκ τῶν μικρῶν μαθητῶν δύο ἐξεδήλωσαν σημεῖα ἀδυναμίας προσαρμογῆς κατὰ τὸν χρόνον τῶν πρώτων προσπαθειῶν. Διὰ καταλήλων, ὅμως ἐπεμβάσεων, ὁδηγῶν καὶ ἀσκήσεων, οἱ μαθηταὶ ἐνισχύθησαν συναγωνιζόμενοι τοῦ λοιποῦ μετὰ τῶν ἄλλων.

Προέβημεν, ὁμοίως καὶ εἰς προληπτικὰς συστάσεις καὶ ὁδηγίας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πτώσεων τῶν κλίσεων, τῶν προσώπων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λέξεων.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἐπεξετάθη μέχρι τέλους τοῦ μηνὸς Μαρτίου. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ συνειδητὴ ἀνάγνωσις συστηματοποιηθεῖσα ἐσπασε τὰ δεσμὰ τῆς ἀσυνειδητότητος καὶ μετὰ γοργὸν ρυθμὸν ὁδήγησεν τοὺς ἀνυπομένους μαθητὰς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξάντησιν τοῦ ἐγκεκριμένου ἀλφαριθμητικοῦ, ἐν συνεχείᾳ καὶ δευτέρῳ, τὸ ὅποῖον παρέσχεον ὁ Σεβαστὸς κ. Ἐπιθεωρητὴς πρὸς ἐμπλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης τῆς τάξεως.

Μετὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν τῆς ἀνοίξεως κατόπιν ἐπισταμένης ἐξετάσεως τῶν ἀναγνωστικῶν ἀποτελεσμάτων, προέβημεν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐνσυνειδητοῦ ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος τῶν τροφίμων. Οὐδεμία πλέον ἐχώρει ἀμφιβολία, ὅτι αἱ συνήκαι προδήλως ἦσαν πρὸςφοροὶ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν τροφίμων εἰς αὐτόνομον καὶ αὐτοτελὴ ἐργασίαν.

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν σημασίαν τῆς ἀναγνώσεως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος τῶν μαθητῶν καὶ τὴν γλωσσικὴν αὐτῶν ἐξέλιξιν, ὡς καὶ τὴν ἡττηθεῖσαν ἀναγνωστικὴν δεξιότητα καὶ ἱκανότητα, παρέσχεμεν εὐλόγως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ὑπὸ τῶν ἰδίων φιλοτιμῶν ἐκτελεσθεῖσαν καὶ ἐμπλουτισθεῖσαν βιβλιοθήκην τῆς τάξεως τῶν πρὸς ἐλευθέραν ἀνάγνωσιν, ἐν τῇ ἀπολύτῳ μας πεποιθήσει, ὅτι αὐτὰ ἐνισχύομεν τὸ πνεῦμα τῆς αὐτενεργείας καὶ τῆς ἀμοιβαίας συνεργασίας τῶν μαθητῶν καὶ προάγομεν ἐν τῷ συνόλῳ τὸ ἔργον τῆς ὁρθῆς ἀγωγῆς.

ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Φωτεινῆς καὶ

Φυσικότητας πορείας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, διεβλέπομεν τὴν μέθοδον τῶν ἀποκαλύψεων καὶ τῆς διδακτικῆς δημιουργίας. Τὴν μέθοδον μετὰ τὴν ὁρθότητα τῆς θεωρητικῆς αὐτῆς βάσεως καὶ τῆς ψυχολογικῆς θεμελιώσεώς της.

Ἐκ τῶν ἐξαιρέτων ἀποτελεσμάτων τῆς ἐφαρμογῆς, ἔσχομεν τὸ συμπέρασμα, καθ' ὃ ἡ ὀπτική ὀλικὴ μέθοδος Δεκροῦ συνυφασμένη μεθοδικῶς εἰς τὸ σχῆμα τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας, οἰκοδομεῖ περίτεχνον τὸ ἔργον τῆς διδακτικῆς τοῦ συγχρόνου Σχολείου. Εἰδικώτερον δὲ ὅτι: ἡ ἀνάγνωσις τῶν μαθητῶν προσέλαβεν καλλιεργούμενην μορφήν — ὑπῆρξεν συνειδητὴ — ἐνιαία ἀπληλαγμένη συλλαβισμῶν καὶ τυπικῶν σφαλμάτων. Ἡ συνειδητὴ ἀνάγνωσις ἐπετεύχθη κατὰ τρόπον φυσικόν, ἄνευ κόπων καὶ βασάνων.

Ἀπεφεύχθη τὸ τρωτὸν τῆς μειονεκτικῆς ἀναγνώσεως λέξεως πρὸς λέξιν, ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἀπεκτίθη ἡ ἐλευθερία καὶ ἱκανότης ταχείας ἀναγνωρίσεως τῶν λέξεων ἄνευ βοηθείας.

Ἐκαλλιεργήθη ἀπιστεύτως ἡ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης λόγω τῆς μηχανικῆς ἀπομνημονεύσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ ὕλικου καὶ τῆς ὀπτικῆς παρατηρήσεως.

Διευρυνήθη ὁ γραφικὸς χαρακτῆρ ἕνεκα τῆς συστηματικῆς ἀσκήσεως καὶ ἀποφεύχθη τὸ ἀφιλόκαλον καὶ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τῶν διδακτικῶν ἐνεργειῶν. Ἐνισχύθη ὁ προφορικὸς καὶ γραπτὸς λόγος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σαφήνειαν καὶ πρᾶστατικότητα αὐτῶν.

Ἡ συστηματικὴ μηχανικὴ ἀνάγνωσις συνέβαλεν ἀξιολογικῶς εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ λεκτικοῦ. Ἡ σύνταξις ἡμερολογίων, ἀπέδειξεν, ὅτι οὗτοι ἀπέκτισαν εὐχέρειαν παραστατικῆς ἐκφράσεως καὶ διατυπώσεως.

Ἐπεξέτεινον τὸν κύκλον τῶν γνώσεων καὶ ιδεῶν, μετὰ πλῆθος νέων συγκεκριμένων καὶ πολυτίμων γνώσεων.

Ἠγάπησαν τὴν ἐργασίαν, τὴν μαθητιῶσαν κοινωνίαν καὶ τὸ Σχολεῖον, διὰ τῆς ἀποδεδειγμένης, συμβολῆς τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν γλωσσικὴν ἐξέλιξιν τῶν. Ἡ μέθοδος Δεκροῦ ἐπὶ τῆς α' ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς μετὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς ἀρτιότητα καὶ πρακτικὴν ἀποτελεσματικότητα, δέον, ὅπως υἱοθετηθῇ εἰς ἅπαντα τὰ Σχολεῖα τῆς χώρας μας. Ἡ γενικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας κρίνεται, εἴπερ ποτὲ ἐπιβεβλημένη διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς ἐκπαιδεύσεώς μας καὶ τὴν μελλοντικὴν τῆς ἐξέλιξιν.

Φρονούμεν, ὅθεν, ὅτι μόνον μία βαθεῖα καὶ ὑγιὴς ἀντίληψις τῆς μεθόδου, θὰ παράσχη τὴν ἡθικὴν δύναμιν, διὰ νὰ παρακάμψωμεν τοὺς σκοπέλλους τῆς δυσπιστίας καὶ τῆς ἀδικαιολογίας ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἀποτελεσματικώτερας καὶ τελειότερας πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ τῆς α' ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἐν τῷ δημοτικῷ Σχολείῳ.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΜΕ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΙΟΥΝΕΛ

Τοῦ κ. ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΒΒΑΔΑ, Δημ/λου

Ἀπ' ὅ,τι γνωρίζω στὸν τόπο μας πολὺ λίγα ἔχουν γραφῇ γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ἀριθμητικῆς στὸ δημοτικὸ σχολεῖο. Καὶ ὅμως εἶναι ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα καὶ δυσκολώτερα. Στὶς μικρὲς μάλιστα τάξεις, Α', Β' ἀκόμη καὶ Γ', ὅπου τὰ παιδιά πρέπει ν' ἀποκτήσουν τὶς σταθερὲς βάσεις, ποὺ θὰ τοὺς ἐξασφαλίσουν τὴν κατοπινὴ ἀπρόσκοπτη πρόοδό τους, ὅπου πρέπει νὰ πάρουν τὸν ἀέρα τῆς ἀριθμητικῆς, οἱ δυσκολίες εἶναι πολὺ μεγαλύτερες. Γιατὶ πὼς νὰ κάμῃ νὰ καταλάβουν τὶς ἀριθμητικὲς ἔννοιες τὰ παιδιά τῆς Α' καὶ Β'; πὼς νὰ τὰ μάθῃς νὰ λογαριάζουν; πὼς νὰ τὰ μπάσῃς στὸ σοφὸ δεκαδικὸ ἀριθμητικὸ μας σύστημα, ὅταν ὅλα στὸ νου τῶν περισσοτέρων παιδιῶν εἶναι συγκεχυμένα;

Καὶ τὸ κυριώτερο: πὼς θὰ τὰ κάμῃς ν' ἀγαπήσουν τὴν ἀριθμητικὴ; νὰ μὴ τὴ συχαθοῦν; Ὅλες αὐτὲς τὶς δυσκολίες μπορεῖ νὰ τὶς ἀντιμετωπίσῃ καλύτερα ἐφαρμόζοντας τὸ σύστημα Κιουνελ, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχει γράψῃ ὁ ἐξαιρετὸς παιδαγωγὸς κ. Εὐριπίδης Σούρλας δύο ἄρθρα στὰ ὑπ' ἀριθμ. 71 καὶ 72 τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικά» τὸ 1940 καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο, ὅπως εἶδα, θὰ ἐκδώσῃ καὶ βιβλίον.

Ἐφαρμόζω ἀπὸ χρόνια τὴν παραπάνω μέθοδο, ὅπως τὴν περιέγραψε ὁ κ. Σούρλας στὰ «Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικά», καὶ ἔχω τὴ γνώμη ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοι ποὺ τὴν ἐφαρμόζουν συμφωνοῦν μαζί μου γιὰ τὰ καλὰ ἀποτελέσματά της.

Ἐκεῖνο ποὺ μ' ἐπιτυχία ἀντιμετωπίζεται μετὰ τὸ σύστημα Κιουνελ, εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἐποπτείας, τῆς τόσο ἀπαραίτητης γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς στὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ ποὺ συνίσταται ἀπὸ διαφόρους ἀριθμητικούς πίνακες ποὺ ἐπενόησε ὁ Κιουνελ.

Καλὰ εἶναι καὶ τὰ φασουλάκια καὶ οἱ βόλοι καὶ λοιπὲς ἐποπτείες, ἀκόμη καὶ τὸ ρωσικὸ ἀριθμητήριο. Μά, κατὰ τὴ γνώμη μας, παρουνισάζουν σοβαρὰ μειονεκτικὰ.

Τὰ φασουλάκια, βόλοι κ.λ.π. καλὰ εἶναι γιὰ νὰ μάθουν τὰ παιδιά νὰ μετρούν, ἀλλ' ὅχι καὶ νὰ λογαριάζουν· γιατί ὅταν εἶναι πολλὰ πέφτουν κάτω, ἀνακατώνονται μετὰ τοῦ διπλανοῦ καὶ στὴ συνειδήσι τοῦ παιδιοῦ δὲν ξεχωρίζουν σὰν ἕνας ὀρισμένους ἀριθμούς, ἀλλ' ὡς πολλὰ. Γι' αὐτὸ κάθε φορὰ ποὺ τοὺς ζητοῦμε ν' ἀπαντήσουν σὲ κάποια νέα ἀσκήσι ἀπὸ μνήμης (μὴ λάμῃ γιὰ παιδιά τῆς Β' τάξεως), τὰ βλέπομε νὰ τὰ μετρούν ἀπ' τὴν ἀρχή. Καὶ τὸ σπουδαιότερο: δὲν εἰσάγουν τὰ παιδιά στὸ ἀριθμητικὸ δεκαδικὸ σύστημα. Πάντως εἶναι μία ἐποπτεία καλὴ, χειροπιαστὴ γιὰ νὰ μάθουν τὰ παιδιά νὰ μετρούν καὶ ἔχει τὸ μεγάλο πλεονέκτημα ὅτι ἐργάζονται ὅλα τὰ παιδιά συγχρόνως. Τὸ ρωσικὸ ἀριθμητήριο, ὅπως γράφει ὁ κύριος Σούρλας, δὲν εἶναι πραγματικὸ, ἀντικείμενο. Οἱ χρωματιστὲς του σφαῖρες εἶναι

σύμβολα πραγμάτων καὶ συνεπῶς στὰ πρῶτα βήματα δὲν προσφέρουμε στὰ παιδιά ἐποπτείες ἀλλὰ ἀφαιρέσεις, γιατί ὅλα τὰ σύμβολα εἶναι ἀφαιροποιήσεις. Ἐργάζεται ἕνας μόνον μαθητής. Κατὰ τὴ γνώμη μας ἔχει καὶ τοῦτα: δὲν μποροῦμε ν' ἀπομονώσουμε ἕναν ὀρισμένον ἀριθμὸ σφαιριδίων, γιατί δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ κρύψουμε τὰ ὑπόλοιπα. Δὲν εἶναι καθόλου ἐλκυστικὸ· μᾶλλον φόβο προξενεῖ στὰ παιδιά.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἀριθμητικῶν πινάκων Κιουνελ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Β' τάξι καὶ ἄνω μετὰ τὸν τρόπο δὲ χρησιμοποίησεως τῶν ὁ σχοληθούμε ἀμέσως, ὥστε ὅσοι συνάδελφοι δὲν μποροῦν ν' ἀνατρέξουν στὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ κ. Σούρλα νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὴν μέθοδο. Ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ πληροφορηθοῦν γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς στὴν Α' τάξι καθὼς καὶ λεπτομέρειες γιὰ τὴν διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς κατὰ Κιουνελ, ἄς ἀνατρέξουν στὰ παραπάνω μνημονευθέντα ἔργα τοῦ κ. Σούρλα.

Οἱ πίνακες εἶναι πολλοί*. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ κατασκευὴ τῶν εἶναι κάπως δύσκολη, μποροῦμε νὰ ἐργασθούμε καὶ μετὰ τὸν πίνακα τῶν δεκάδων μόνον (σχῆμα 1). Τελειῶς ἀπαραίτητος εἶναι ὁ δείκτης καλύψεως (σχ. 2). Καὶ τὸν πίνακα καὶ τὸν δείκτη καλύψεως θὰ φτιάξουν τὰ ἴδια τὰ παιδιά μετὰ τὴν ὁδηγίαν μας. Ἐνα πίνακα σὲ φύλλο τετραδίου καὶ ἕνα δείκτη καλύψεως ἀπὸ χαρτόνι καὶ ἐν ἀνάγκη ἀπὸ ἐξώφυλλο τετραδίου, ἀκριβῶς στὶς διαστάσεις τῶν δημοσιευμένων, θὰ φτιάξουμε ἐμεῖς καὶ θὰ τοὺς δώσουμε σ' ἕνα παιδί νὰ τοὺς ξεσηκώσῃ. Ἔτσι, ἀπὸ ἕνα, θὰ γίνουν δύο, τέσσαρες, ὀκτὼ κ.λ.π. Ἄν πρόκειται γιὰ παιδιά τῆς Β' τάξεως καὶ δὲν τὰ καταφέρνουν, θὰ δώσουμε νὰ τὰς φτιάξουν οἱ μαθητὲς τῆς Ε' καὶ Στ'.

Γιὰ τὸ χρωματισμὸ δὲν ὀρίζουμε ἐμεῖς τὰ χρώματα, ἀλλ' ἀφίνουμε ἐλεύθερα τὰ παιδιά νὰ χρησιμοποιοῦν ὅποια χρώματα θέλουν. Ἔτσι ἐκδηλώνεται καὶ τὸ καλαισθητικὸ τους συναίσθημα.

Εἶναι δύσκολο νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν, ὅταν φκιάνουν τοὺς πίνακες. Ἀκόμη καὶ οἱ μαθητὲς τῶν τάξεων ποὺ δὲν θὰ ἐργασθοῦν μ' αὐτοὺς τοὺς φκιάνουν καὶ παρακαλοῦν τὸ δάσκαλο νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ ἀριθμητικὴ μετὰ τὰ «χαρτάκια». Ἔτσι ἀφοῦ ἐτοιμασθῇ τὸ ὑλικὸ καὶ ἔχει κάθε παιδί τὸ δικό του πίνακα καὶ δείκτη καλύψεως, ἀρχίζουμε τὸ μάθημα.

Πρῶτα παραγγέλνουμε στὰ παιδιά νὰ μετρήσουν τοὺς κύκλους. (πρέπει νὰ ξέρουν νὰ μετρούν ὡς τὸ 100).

* Δυστυχῶς, γιὰ τεχνικοὺς λόγους οἱ δὲ χρωματοὶ πίνακες Κιουνελ, ποὺ ἀναφέρει ὁ ἀρθρογράφος, δὲν μπόρεσαν νὰ τυπωθοῦν. Θὰ τοὺς βρῇτε στὸ ὑπὸ ἐκτύπωσιν βιβλίον τοῦ κ. Σούρλα.

Πολλὰ μετρούν ἕνα, ἕνα τοὺς κύκλους, ἀλλὰ δέκα, δέκα καὶ ἕνα, ἕνα ποὺ τελειώνει μετὰ εὐχαρίστησι μᾶς ἀπαντᾷ πὼς εἶναι 100. Μερικὰ μπορεῖ καὶ νὰ λαθέσθῃ. Δὲν ἔχει σημασίαν, μετὰ δευτέρη, τρίτη προσπάθεια μετρούν καὶ αὐτὰ τοὺς κύκλους. Κατόπιν μαθαίνουμε στὰ παιδιά νὰ κρατοῦν τὸ δείκτη καλύψεως μετὰ τὸ δεξιὸ χεῖρ ἀπ' τὸ πλατὺ μέρος πάντα (σχ. 3) καὶ πὼς νὰ τὸν τοποθετοῦν ἐπάνω στὸν πίνακα, ὥστε νὰ φαίνεται μόνον ἕνας ὀρισμένος ἀριθμὸς κύκλων (σχ. 4) γιὰ τοὺς ζυγούς ἀριθμούς, (σχ. 5 γιὰ τοὺς μονούς), ποὺ ἐμεῖς παραγγέλνουμε νὰ βροῦν. Τοὺς λέμε π.χ., νὰ βροῦν τὸ 56, τὸ 37, τὸ 18, τὸ 60 κ.λ.π. Στὴν ἀρχὴ δυσκολεύονται· μετρούν τοὺς κύκλους ἕνα, ἕνα, ἀργοῦν, τὰ ἀδύνατα κυττάζουν ἢ βοηθοῦνται ἀπὸ τὰ καλύτερα, πρᾶγμα ποὺ δὲν πρέπει νὰ μᾶς στενοχωρῇ, γιατί μ' αὐτὴ τὴ συνεργασία τ' ἀδύνατα ὠφελοῦνται.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀσκήσι λίγων ἡμερῶν ὅλα τὰ παιδιά μ' εὐκολία καὶ ταχύτητα βρίσκουν κάθε ἀριθμὸ ποὺ θὰ τοὺς ζητήσουμε. Τὰ πρῶτα βήματα τὸν βρίσκουν μετὰ μίαν ματιά. Τ' ἀδύνατα μετρούν 10—10. Καὶ αὐτὰ ὅμως δὲν θ' ἀργήσουν νὰ τοὺς βρίσκουν μετὰ μίαν ματιά. Αὐτὴ ἡ εὐρεσι τῶν ἀριθμῶν εἶναι μὴ πολὺ καλὴ ἀσκήσι, γιατί τὰ παιδιά συνειδητοποιοῦν τὶς ἀριθμητικὲς ἔννοιες καὶ ἀσυναίσθητα εἰσάγονται στὸ δεκαδικὸ ἀριθμητικὸ σύστημα.

Χωρὶς νὰ περιμένουμε τελείαν ἐκτέλεσι αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως, ποὺ θὰ ἦταν ἴσως καὶ λίγο ἀνιάρω, ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα κάνουμε καὶ ἄλλες ἀσκήσεις. Ἀφοῦ βροῦν ἕνα ἀριθμὸ, νὰ μᾶς ποῦν πόσοι κύκλοι εἶναι κρυμμένοι καὶ δὲν φαίνονται, πόσα πρέπει νὰ βάλουμε ἢ νὰ βγάλουμε γιὰ νὰ γίνουν ἢ νὰ μείνουν 50, 60, 30, 45 κ.λ.π. Νὰ βροῦν ἕνα ἀριθμὸ καὶ νὰ μᾶς ποῦν τὰ μισὰ του. Ἐδῶ παρατηροῦμε πὼς στοὺς μονούς ἀριθμούς γιὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν μετὰ ἀκριβείαν μεταχειρίζονται ἀκόμη καὶ τὰ παιδιά τῆς Β' τάξεως, τὸ κλάσμα $\frac{1}{2}$. Τοὺς ζητοῦμε π.χ. νὰ βροῦν τὰ μισὰ τοῦ 79 καὶ μᾶς ἀπαντοῦν: 39 καὶ μισό.

Νὰ βρίσκουν ἕνα ὀρισμένον ἀριθμὸ κύκλων καὶ κατόπιν νὰ μᾶς λένε πόσες δεκάδες καὶ πόσες μονάδες ἔχει καὶ νὰ τὸν γράφουν καὶ στὸν πίνακα τὸν ἀριθμὸ.

Νὰ βρίσκουν 2, 4, 5... 10 κ.λ.π. περισσότερα ἢ λιγώτερα ἀπὸ ὅσα τοὺς λέμε: Τοὺς λέγω: «θὰ βρίσκεται 4 περισσότερα ἀπ' ὅσα θὰ λέγω» ἂν τοὺς πῶ 45, θὰ βροῦν 49.

Νὰ βρίσκουν ἕνα ἀριθμὸ καὶ κατόπιν νὰ προσθέτουν ἢ ν' ἀφαιροῦν ἄλλους ἀριθμούς. (Ὅλες οἱ ἀσκήσεις γίνονται μετὰ τὴ βοήθειαν τοῦ πίνακα καὶ δείκτη). Στὶς ἀσκήσεις μετὰ τὴν προσθαφαιρέσεως ἔχω τὴ γνώμη ὅτι πρέπει νὰ ἐπιμένουμε πολὺ νὰ μάθουν νὰ προσθέτουν καὶ πρὸ πάντων ν' ἀφαιροῦν ἀριθμούς, ποὺ ἔχουν μόνον δεκάδες. Π.χ. ἀφοῦ βροῦν τὸ 47 νὰ προσθέσουν ἢ ν' ἀφαιρέσουν τὸ 10, 29, 30 κ.λ.π. Ἔτσι, ὅταν τοὺς ποῦμε ἀπὸ τὸ 83, ἀπὸ μνήμης τώρα, νὰ βγάλουν τὸ 35, θὰ βγάλουν πρῶτα τὰ 30 καὶ θὰ μείνουν 53 καὶ κατόπιν τὰ

5 καὶ θὰ μᾶς ἀπαντήσουν 48, χωρὶς νὰ ἀνακατώσουν δεκάδες καὶ μονάδες καὶ νὰ τὰ μπερδέψουν.

Μερικοὶ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων βρίσκουν τὸ ὑπόλοιπο συμπληρώνοντας τὸν ἀφαιρετέο. Λένε: ἀπὸ τὸ 35 ὡς τὸ 50 εἶναι 15 καὶ 33 ποὺ εἶναι ἀπὸ τὸ 50 — τὸ 83, 48.

Ἄλλη ἀσκήσις ἐπίσης ὠφέλιμη, εἶναι ἡ ἀντίθετη. Νὰ βρίσκουν ἀριθμούς μετὰ δεκάδες μόνον καὶ ν' ἀφαιροῦν ἢ νὰ προσθέτουν ἀριθμούς μετὰ δεκάδες καὶ μονάδες.

Ν' ἀνεβαίνουν 2+2, 3+3, 4+4 κλπ. ὡς τὸ 100, πάντα μετὰ τὴ βοήθειαν τοῦ πίνακα καὶ δείκτη, καὶ νὰ κατεβαίνουν. Νὰ τὰ γράφουν δὲ καὶ στὰ τετράδια τοὺς μόνον τοὺς καὶ νὰ τὰ λένε καὶ ἀπὸ μνήμης. Αὐτὲς καὶ ἄλλες ἀσκήσεις ποὺ θὰ βρῇ ὁ κάθε δάσκαλος μεταχειριζόμενος γιὰ νὰ διδάξουμε πρόσθεσι καὶ ἀφαίρεσι ἀπὸ μνήμης.

Γιὰ νὰ διδάξουμε πολλαπλασιασμὸ καὶ διαίρεσι κάνουμε τὶς ἐξῆς ἀσκήσεις:

Γιὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τοὺς λέμε: ἕνα τετράδιο ἔχει 2 δραχμές. Τὰ 2, 3, 4 κλπ. πόσο ἔχουν; Μία ὁκά μῆλα ἔχει 7 δρχ. Οἱ 2, 3, 4 κλπ. πόσο ἔχουν; κλπ. Ἡ τὴν λέμε: νὰ βρῇτε τὸ 6, βάλτε καὶ ἄλλα 6... ὡς τὸ 100. Ἀφοῦ τὸ μάθουν καὶ τὸ λένε ἀπ' ἔξω, τοὺς λέμε: αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ ποῦμε καὶ ἔτσι: $1 \times 6 = 6$ κλπ. Τὸ γράφουν κατόπιν μόνον τῶν στὰ τετράδια τῶν καὶ τὸ μαθαίνουν καὶ ἀπ' ἔξω.

Ἔτσι ἀποφεύγουμε ἐκεῖνο τὸ παλιό, ποὺ ὁ δάσκαλος τὰ ἔγραφε στὸν πίνακα, τὰ παιδιά τ' ἀντιγράφανε καὶ κατόπιν τὰ παπαγαλλίζανε δίχως νὰ τὰ νοιώθουν.

Γιὰ τὴ διαίρεσι τοὺς λέμε: ἔχω 36 δρχ. Πόσες ὁκ. μῆλα θὰ πάρω, ἂν ἡ κάθε ὁκά ἔχῃ 4 δρχ.; Μᾶς ἀπαντοῦν: (στὴν ἀρχὴ μετὰ τὴ βοήθειαν τοῦ πίνακα) 9. Ἀφοῦ ἀσκηθοῦν κάμποσο σὲ ἀσκήσεις χωρὶς ὑπόλοιπα, τοὺς βάζουμε καὶ μετὰ ὑπόλοιπα. Τοὺς λέμε: ἔχω 43 δρχ. Πόσες ὁκ. ρυζὶ θὰ πάρω, ἂν ἡ κάθε ὁκά ἔχῃ 7 δρχ.; Μᾶς ἀπαντοῦν: 6 καὶ 1 δρχ. ὑπόλοιπο κλπ.

Γιὰ τὶς ἀσκήσεις τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαίρεσεως ὑπάρχουν ξεχωριστοὶ πίνακες. Γιὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τοῦ 2 οἱ κύκλοι εἶναι χρωματισμένοι μετὰ τὸ ἴδιο χρῶμα ἀνὰ δύο. Τοῦ 3 ἀνὰ τρεῖς κλπ. Ὅλους τοὺς πίνακες μπορεῖ τὸ κάθε παιδί νὰ τοὺς φτιάξῃ σ' ἕνα τετράδιο τῶν 12 φύλλων. Ὅμως, ὅπως εἶπαμε καὶ πρῶτον, μποροῦμε νὰ ἐργασθούμε χωρὶς δυσκολία καὶ μετὰ τὸν πίνακα τῶν δεκάδων μόνον.

Οἱ ἀσκήσεις μετὰ τὸν πίνακα καὶ δείκτη, ἔχω τὴ γνώμη, ὅτι δὲν πρέπει νὰ διαρκοῦν (στὰ μονοτάξια καὶ διτάξια) περισσότερο ἀπὸ 20 λεπτά. Στὰ ὑπόλοιπα 10—12' κάνουμε ἀσκήσεις ἀπὸ μνήμης, χωρὶς τὸν πίνακα καὶ δείκτη, ποὺ εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς μας.

Ἀσκήσεις πρέπει νὰ λένε καὶ τὰ παιδιά. Ἐνας μαθητὴς ἀπαγγέλλει διαφόρους ἀριθμούς καὶ οἱ ἄλλοι τοὺς βρίσκουν. Ἄλλος ὑποβάλλει ἀσκήσεις, ποὺ ἀφοῦ τὰ παιδιά τὶς λύσουν μετὰ τὴ βοήθειαν τοῦ πίνακος, ἀπαντοῦν. Αὐτὸ τοὺς

RENÉ OZOUF

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Μετάφραση ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(συνέχεια από το προηγούμενο)

“Αν είχα να διδάξω τη γεωγραφία σε παιδιά του δημοτικού, γράφει ο Βιντάλ ντε λα Μπλάνς, νομίζω ότι πρώτα θα εφρόντιζα να τα προσανατολίσω. Πόσοι τρόποι υπάρχουν γι’ αυτό! Είναι μεσημέρι. ‘Η σκιά προεκτείνεται από την πλευρά του Βορρά: ο ήλιος ανατέλλει ή δύο;” ως παρατηρήσουμε, ότι σύμφωνα με

προξενεί πολύ μεγάλη χαρά.

Κατά τη διάρκεια των ασκήσεων εργάζονται όλα τα παιδιά συγχρόνως κι’ ο δάσκαλος από κατάλληλη θέση ελέγχει και διορθώνει όσους λαθεύουν με τον πιό ήσυχο τρόπο. Δεν κάνει παρατηρήσεις, δεν νευριάζει, δεν στενοχωρείται, έστω και αν μερικά παιδιά δεν τα καταφέρνουν καλά ή κυττάζουν από τους διπλανούς, γιατί πρέπει να ξέρει ότι σιγά σιγά όλα τα παιδιά θα τα καταφέρουν μόνα των.

Κατά τη διάρκεια των ασκήσεων παρατηρούμε πως όλα τα παιδιά εργάζονται ευχάριστα, αυτενεργά και καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για ν’ απαντήσουν όρθα στις ερωτήσεις μας. Κανένα παιδί δεν μένει άργό.

Για εργασία, αναθέτουμε στα παιδιά να γράψουν, κατά τις σιωπηρές εργασίες, το 3+3 ως το 100 ή το 1X6 = 6 κλπ., πράγμα που το κάνουν με μεγάλη προθυμία. ‘Εμείς ποτέ δεν τα γράφουμε στον πίνακα για να τ’ αντιγράψουν ή να τ’ αποστηθίσουν.

‘Επίσης κατά τις σιωπηρές εργασίες αναθέτουμε στα παιδιά, δύο-δύο, να εργάζονται μόνα των με τους πίνακες (έναν λέει, ο άλλος εκτελεί).

‘Οπως είπαμε και παραπάνω, τους πίνακες Κιούνελ μεταχειριζόμαστε από τη Β’ τάξη και άνω και διδάσκουμε μ’ αυτούς τις 4 πράξεις από μνήμης ως το 100, που είναι η βάση κάθε αριθμητικής προόδου. ‘Ακόμη και στην Ε’+ΣΤ’, όταν τα παιδιά ύστερου στην αριθμητική, πολύ ωφελούν.

‘Απαραίτητο είναι να συνεχίζουμε στην Γ’ και Δ’.

Τελειώνοντας λέμε, ότι μ’ αυτή τη μέθοδο τα παιδιά μαθαίνουν αριθμητική ευχάριστα, αυτενεργά και χωρίς μεγάλο κόπο. Γι’ αυτό και τη συνιστούμε σε όσους συναδέλφους δεν την έχουν εφαρμόσει, με τη βεβαιότητα, ότι, εκτός απ’ τα παιδιά, κι’ οι ίδιοι θα νοιώσουν ευχαρίστηση.

Κατωμέρι 26-12-56

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΒΒΑΔΑΣ

Δημ)λος Κατωμερίου Λευκάδος

την εποχή του έτους είναι πίσω από το τάδε σπίτι, το τάδε δένδρο ή το τάδε αντικείμενο, όπου φανερώνεται ή εξεφανίζεται. Αυτά τα σημεία που αποτελούν τα σημάδια που αλλάζουν μέν, αλλά περιλαμβάνονται σε μια ώρισμένη ακτίνα, βοηθούν για να ορίσουν, όχι μόνον τα σημεία του ορίζοντα, αλλά τις εποχές που προχωρούν, αφού το καλοκαίρι πραγματοποιείται ή μετατόπιση προς το βορρά και το χειμώνα προς το νότο. Γι’ αυτό γινόταν λόγος στα διβλία για την ανατολή και τη δύση του χειμώνα, την ανατολή και τη δύση του καλοκαιριού. Θά είναι στο εξής ένα πρόβλημα εύκολο για το παιδί να πη προς ποιά πλευρά είναι προσανατολισμένο το Σχολείο, ποιά διεύθυνση πρέπει να ακολουθήσει για να φθάσει εκεί, προς ποιά κατεύθυνση θα διευθυνθεί για να φθάσει στο γειτονικό χωριό.

Αυτές οι διευθύνσεις είναι ζωγραφισμένες στους χάρτες. ‘Εχουν πάρει τη συνήθεια να τοποθετούν σ’ αυτούς το βορρά προς τα επάνω και το νότο προς τα κάτω, τοποθέτηση άλλωστε σ’ υμβατική, που διέψευδαν συχνά οι παλιοί χάρτες. ‘Ο μαθητής, λοιπόν, θα κληθεί ν’ αναζητήσει τη σχετική θέση των τόπων, που είναι σημειωμένοι επάνω στο χάρτη. Θά πεί προς ποιά διεύθυνση πρέπει να πάει για να φθάσει στον τάδε τόπο, του οποίου διαβάξει το όνομα. ‘Αλλά ποιά διάρκεια θ’ απαιτούσε μια τέτοια διαδρομή;

Νά μια νέα έννοια, που παρουσιάζεται τότε και ζητεί να προσδιορισθεί, ή έννοια της αποστάσεως. ‘Η όραση μας απλώνεται στα όρια ενός ορίζοντα περισσότερο ή λιγώτερου εύρους, που σημειώνουν τα όροσημα, τα οποία είναι τοποθετημένα σε διάφορες αποστάσεις σχετικά με μας. Είναι ωστόσο όροι συγκρίσεως, όπου θα λάβει μέρος. Το παιδί π.χ., πρέπει να ξέρει, ότι σε ευθεία γραμμή θα φθάσει ώρισμένα από τ’ αντικείμενα που υποπίπτουν στην όρασή του, σε δυο ώρες και ότι θα έχει κάνει έτσι δέκα χιλιόμετρα. Θά είναι τότε ή στιγμή να προσελκύσω την προσοχή του στη χιλιομετρική κλίμακα που σημειώνεται στο κάτω μέρος του χάρτη. Θά έλθω επίσης στην έννοια της έκτασεως. ‘Εκεί επίσης ή παρατήρηση κατευθύνει τα όροσημα.

Το παιδί μπορεί να σχηματίσει μια συγκεκριμένη ιδέα της έκτασης ενός πεδίου, μιας κατοικίας της κοινότητός του, και να δώσει μια αισθητή αξία στους αριθμούς που την εκφράζουν. ‘Ενας άπλος πολλαπλασιασμός θα του είναι άρκετος για να εκτιμήσει την έκταση επιφανειών περισσότερο έκτεταμένων, για τις οποίες θα γίνεται λόγος στο μάθημα.

‘Η μορφολογική μελέτη (έτύντ ντε

φόρμ) θα γίνεται επίσης με την παρατήρηση. Στην άτελειωτή ποικιλία τους, υπάρχουν χαρακτηριστικά κύρια και ουσιαστικά με τα οποία κατορθώνουμε, παρὰ το ότι είναι πολύπλοκα, να κάνουμε τα παιδιά να τα συνηθίσουν. Αυτές τις λέξεις: πεδιάδες, όρη, ποταμοί, ακτές, νήσοι, χερσόνησοι κλπ., πρέπει να πάρουν μια μορφή αισθητή γι’ αυτά.

‘Οσο, λοιπόν, στερημένη και αν είναι μια χώρα από εδαφικές μεταβολές, δεν μπορεί το ανάγλυφο να είναι τελείως ένωμένο και γεωμετρικό. ‘Ενας λόφος ή ακόμα ένας κυματισμός του εδάφους, μια χαράδρα ή έστω μια πτυχή, είναι χαρακτηριστικές, τους οποίους ένας χάρτης της γής, με οποιαδήποτε μορφή και αν τον φαντασθεί κανείς, δεν μπορεί ποτέ να τα παραστήσει. ‘Η παρατήρηση μπορεί να καρποφορήσει όσον αφορά τις μορφές σε μικρογραφία. Γιατί με την κατασκευή τους μαρτυρούν τις αιτίες που τις έσχημάτισαν, τις ενέργειες που επέδρασαν για να τους δώσουν τη μορφή που βλέπουμε. Αυτές οι αιτίες — αν παραλείψουμε τις αιτίες που οφείλονται σε έσωτερικές κινήσεις του φλοιού της γής, των οποίων ή εξέταση δεν μπορεί να εισαχθεί στη στοιχειώδη εκπαίδευση — δεν έχουν τίποτα το μυστηριώδες και το κρυφό. Μπορεί κανείς να τις ιδεί επί το έργο, να τις συλλάβει εν δράσει. Συνέχεια χθες τα νερά, έπειτα από μια καταιγίδα να πλημμυρήσουν στις πλευρές της χαράδρας. Είδαν τότε να αποσπώνται κομμάτια από το έδαφος και να συγκεντρώνονται κατακυλώντας στο βάθος της και να σχηματίζουν κώνους και σωρούς μεγάλους ή μικρούς. Αυτοί οι κώνοι και οι σωροί πλησιάζοντας ο ένας τον άλλον σχηματίζουν διακυμάνσεις.

Κάποτε ένα κομμάτι πιό σκληρό τρώγεται χωρίς να μετατοπισθεί από τα νερά και μένει εκεί σαν μια προεξοχή.

Μετά τις κρίσεις αυτές, το έδαφος βρίσκεται αναστατωμένο. Παρουσιάζονται νέες μορφές. Σ’ αυτή την ανανέωση είναι άφορμη ή παιγνίδια των ενεργών δυνάμεων. ‘Η παρουσία των ενεργών αιτίων αποκαλύπτεται στις μεταβολές της επιφανείας. ‘Εδώ είναι ένα αξίωμα έπεμβάσεως. Τίποτα δεν είναι σταθερό και άμετάβλητο στο σχεδιάγραμμα που παρουσιάζει ή φύση στα μάτια μας. Το νερό των ρευμάτων που καταστρέφει και ξανακτίζει, το τρεχόμενο νερό, που διαγράφει μαϊάνδρους, αποκόπτει νησίδες, το στάσιμο νερό, που οι όχθες του έχουν ιδιόρρυθμες έσοχές και έξοχές, προσφέρουν ευκαιρίες παρατήρησης της μορφής και των γεωγραφικών αλλαγών. ‘Ερχεται μια πλημύρα: τα άραβορυγήματα, που διαγράφουν οι άμμουδιές στην κοίτη του ρυακιού θ’ αλλάξουν μορφή. Το έλος, φουσκωμένο από τη βροχή, θα βρέξει τις όχθες του, θα διαλύσει τα άκρωτήριά του, θ’ αποσπάσει τα ύψώματα της όχθης.

Νά ακόμη σύγχρονη εξέλιξη εκ του φυσικού. ‘Η έννοια του κλίματος, που είναι τόσο ενδιαφέρουσα γιατί από το κλίμα εξαρτάται

κατά μέγα μέρος ή βλάστηση, ο τρόπος της ροής των υδάτων, ή μορφή των γηπέδων, με μια λέξη ή φυσιογνωμία της χώρας, μπορεί και αυτή ν’ αποκτηθεί με την παρατήρηση. «‘Οταν ή βροχή, γράφει ο Βιντάλ ντε λα Μπλάνς, έρθει στην ώρα της και κάνει το λιβάδι να πρασινίσει, όταν ο ήλιος το καλοκαίρι κάνει να κιτρινίσουν τα σιτηρά, παρουσιάζεται ένα θέαμα, στο οποίο λαμβάνει μέρος το παιδί. ‘Υπάρχει στην ύπαιθρο ένας θησαυρός από ρητά και παροιμίες, στα οποία ή αγροτική παρατήρηση έχει συγκεντρώσει μια παρακαταθήκη από την πείρα της. Το ζήτημα είναι για το δάσκαλο να βγάλει ένα μάθημα γεωγραφίας απ’ αυτόν τον τοπικό έμπειρισμό. Για να καταλάβει ο μαθητής, ότι ή άλυσίδα των αποτελεσμάτων και των αιτίων που δημιουργούν ένα κλίμα, εξηγείται σε ώρισμένες περιπτώσεις με διαφορετικούς τρόπους, είναι ανάγκη να του δώσουν μιαν ιδέα του μηχανισμού, στον όποιον υποτάσσονται τα φαινόμενα των ανέμων. Πρέπει να του αποσπάσετε την προκατάληψη που τον κάνει να πιστεύει ότι τα πράγματα συμβαίνουν σε άλλες ήπειρους σύμφωνα με το ρυθμό που είναι αυτός συνηθισμένος. Δεν χρειάζεται άλλο μέσον από το να εισχωρήσει στην ανάλυση των αιτίων.

Είναι ένα έργο, που απαιτεί κάποια επιμέλεια, γιατί πρέπει, όπως πάντοτε, ν’ αποφεύγει κανείς τους άφηρημένους όρισμούς. ‘Αλλά που άλλοι παρουσιάζονται καλύτερες ευκαιρίες για να επικαλεσθούμε, στα αίσθητά πειράματά μας, παρὰ στο βασίλειο των ανέμων; Για τις παλιές μυθολογίες, ήταν ο τόπος των μεταβολών, των αδιάκοπων μεταμορφώσεων, που προσωποποιούσαν σε θεότητες. Για τη σύγχρονη επιστήμη της φυσικής είναι ένα θέατρο πειραματισμών, που μάς προσφέρει, αν ξέρουμε ν’ ανοίξουμε τα μάτια μας, ή φύση, με μια ανεξάντλητη φιλοφροσύνη. ‘Ετσι, οι πρώτες έννοιες του προσανατολισμού, της αποστάσεως, της έκτασεως, των γεωγραφικών μορφών, του κλίματος κλπ. μπορούν ν’ αποκτηθούν με την παρατήρηση.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΕ ΜΙΚΡΟΓΡΑΦΙΑ

‘Αλλά αν αν ή απ’ ευθείας μελέτη των πραγματικών γεγονότων, παρουσιάζει στη γεωγραφία μια χρησιμότητα εξαιρετική, δεν συμβαίνει το ίδιο με τη μελέτη των «γεγονότων σε μικρογραφία», που μπορεί κανείς να συναντήσει ή να προκαλέσει στην αλήτη του σχολείου.

‘Ο κ. Πάλ Φουσερ γράφει: Τα γεγονότα σε μικρογραφία έχουν τα ίδια δυσάρεστα που έχουν τα ανέκδοτα που θέλησαν πολλοί να εισαγάγουν στη διδασκαλία της ‘Ιστορίας. Το παιδί έχει την τάση να γενικεύει συγχρόνως το μέρος της αληθείας, που παρουσιάζει το ανέκδοτο και τα στοιχεία του λάθους, που έμεις παραβλέπουμε, έμεις που ξέρουμε γενικά την πραγματικότητα, που θέλουμε να επικαλεσθούμε. Είναι βέβαιο, ότι όλ’ αυτά τα γεγονότα σε μικρογραφία, επιτυχάνουν να διδάξουν

τις λέξεις, και αυτό είναι ήδη ένα αποτέλεσμα. 'Αλλά δεν δίνουν παρά μια ιδέα των πραγμάτων, ενώ στη γεωγραφία πρέπει να μπορούμε να τους δώσουμε την απ' ευθείας θέα των πραγμάτων αυτών, ή τουλάχιστον εικόνες τόσο τέλειες, ώστε να δίνουν στα μάτια του παιδιού την ψευδαίσθηση του χρώματος, του αναγλύφου και τις ακριβείς αναλογίες. Τό να διδάσκουμε, λοιπόν, τί είναι ισθμός, κόλπος, πορθμός, χερσόνησος κλπ. στην άμμο της αύλης, είναι κι αυτό μια σχηματογραφία, που δεν απέχει πολύ από την αφηρημένη διδασκαλία. Αυτές οι «εικονικές αναπαραστάσεις» πολλές φορές απέχουν πολύ από την τελειότητα που ευχόμεθα. Προσφέρουν στα παιδιά γραμμές, γωνίες, σχέσεις (μεταξύ γής και ύδατος π. χ.), δεν μπορούν όμως να αναφέρουν το ανάγλυφο, ούτε τις διαστάσεις, ούτε το χρώμα, ούτε τις ανεξάντλητες ποικιλίες της φύσεως. 'Όπως κάθε ανάληψη απλοποιούν, αφαιρούν μέχρι του σημείου που να μη μένει παρά το σχήμα. 'Ενώ η φύση, ή ζωντανή γεωγραφία είναι περίπλοκη και πλουσία. Φθάνουν κάποτε σ' αυτό το αποτέλεσμα: 'Ένα παιδί που δεν έχει ιδεί παρά αυτά τα μαθήματα της πραγματογνωσίας, που ξέρεi και καταλαβαίνει τον όρισμό αυτών των γεγονότων, μένει έκπληκτο, σαν μπρός σε μιαν ανακάλυψη, μπροστά στο θέαμα των αληθινών πραγμάτων, που δεν τα συνταυτίζει.

'Αλλά, θα πείτε, ποιος δάσκαλος δεν εξηγεί στα παιδιά ότι η πραγματικότητα είναι πελωρία, ότι δεν δείχνει παρά μια ελαχίστη αναπαράσταση, ότι η πραγματικότητα περιέχει αυτά και αυτά τα στοιχεία, που δεν μπορεί να παρουσιάσει; 'Ισως, αλλά είναι πάντοτε αυτό αρκετό και πραγματοποιήσιμο; 'Όταν ένας άνθρωπος — ένας δάσκαλος — επικαλείται ένα γεωγραφικό γεγονός — ή άλλο — και το εξηγεί, αυτός ο ίδιος το φαντάζεται πολύ εύκολα ή το ανακαλεί στη μνήμη του, αν το έχει ιδεί. Πιστεύει, τότε, ότι τα παιδιά το φαντάζονται το ίδιο γρήγορα και το ίδιο τέλεια, όπως το βλέπει αυτός στις αναμνήσεις του. Και με τη μεγαλύτερη άνεση, ευχαριστημένος, προχωρεί αφιόνοντας το κενό ή την πλάνη.

'Ακριβολογίες βάσιμες, άλλωστε υπερβολικές. Σκεπτόμεθα μάλλον, όπως ο Βιντάλ ντε λα Μπλάνς, ότι η παρατήρηση των παιδιών μπορεί να εξασκηθεί ακόμη και πάνω σε μικρογραφίες. Πρώτ' απ' όλα, η φαντασία του παιδιού έχει πηγές ανεξάντλητες (κ. Σόρρ). 'Επειτα, αν το παιδί δυσκολεύεται να καταλάβει τις αιτίες που έχουν μικρή εμφάνιση, είναι ικανές με την επανάληψη και τη διάρκεια να αλλάζουν τα θανά σε λόφους, τους κόλπους σε στερεό έδαφος κλπ., δεν είναι τουλάχιστον άχρηστο το να διαπιστώσει, έστω και όχι απόλυτως, τη σημασία των φαινομένων που περνούν μπρός από τα μάτια του. Τέλος, είναι άπωσδήποτε ικανό να καταλάβει τα άμεσα αποτελέσματα που εξασκούν στις μορφές, το νερό και ο αέρας, οι ζούραστοι γλύπτει της επιφανείας της γής.

«Αυτοί οι πειραματισμοί μπορούν να αποβούν οι άρχες γονίμων ιδεών. Τό βάζουν στη γραμμή της αναζητήσεως των αιτίων. Τού διδάσκουν ότι οι μορφές του αναγλύφου που έχει μπρός του, είναι αποτέλεσμα μιάς ισορροπίας, της οποίας ή σταθερότης δεν είναι βεβαία. Και ο δάσκαλος απ' αυτούς μπορεί να βγάλει περισσότερο από ένα μάθημα. 'Αν π. χ. ή άπρονοησία των ανθρώπων καταστρέφει τὰ δάση από τὰ ύψώματα, τὸ ποταμάκι θὰ γίνη χείμαρρος. 'Αν στήν πεδιάδα ἐλαττώνει τὰ δένδρα, ὁ άνεμος θὰ φυσά χωρίς ἐμπόδιο. 'Η προσβολή της ἐπιφανείας από τούς ἀτμοσφαιρικούς παράγοντας θὰ είναι πιό δυνατή και πιθανόν να ἐπακολουθήσουν καταστροφές».

'Ας προσθέσουμε, όπως ὑποσημειώνει ὁ κ. Φουσέρ ὁ ἴδιος, και ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, ὅτι ἡ ἐξερεύνηση τῶν «γεγονότων σε μικρογραφία» μπορεί νὰ γίνει πιό ἀντιληπτή, ὅταν συμπληρώνεται με ἄλλα μέσα (εἰκόνες, ἀριθμούς, κείμενα κλπ.).

ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΤΑΞΕΙΣ (κλὰς προμενάντ). Για νὰ μποροῦν τὰ μαθήματα τῆς γεωγραφίας νὰ εἶναι πρωτίστως μαθήματα πραγματογνωσίας, γιὰ νὰ μποροῦν τὰ παιδιά νὰ παρατηροῦν απ' εὐθείας τὰ γεωγραφικά γεγονότα, νὰ ἐξετάζουν τὸ ἀνάγλυφο τοῦ ἐδάφους, τῆ φύση τῶν γηπέδων και τῶν θράχνων, τὰ ἀτμοσφαιρικά φαινόμενα, τῆ χλωρίδα, τὴν πανίδα, τῆς γραμμές συγκοινωνίας κλπ. πρέπει νὰ εἶναι ἐξω, ἐμπρός στήν πραγματικότητα. Γράφει, λοιπόν, ὁ κ. Σόρρ: «Τὸ γαλλικὸ σχολεῖο δὲν εἶναι σχολεῖο ὑπαίθριο. Μὲ τῆς πνευματικῆς του τάσεις εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ ὑπαίθριο. Δὲν βλέπουμε κὰν τὸ μέσο ν' ἀλλάξει κὰν σ' αὐτὸ γιὰ πολλὸν καιρὸ. Θὰ ἔπρεπε νὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὀδηγεῖ συχνὰ ὅλη τὴν τάξη ἐξω ἀπὸ τὸν συνωστισμό, ν' ἀναζητήσει στήν ἐξοχή, τούς χαρακτηρισμοὺς ποὺ ἀνταποκρίνονται στὸ βαθμὸ τῆς ἀναπτύξεώς της. Αὐτὸ τὸ διδάγμα προϋποθέτει ἕνα σύνολο ἀπὸ συνήθειες τελειῶς ἀντίθετες στὰ δικά μας ἔθιμοι».

'Εν τούτοις δρίσκει κανεὶς στὶς 'Υπουργικῆς 'Εγκύκλιες, τοῦ 1923: «'Εσθσαν ἐκ προθέσεως ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τῆς στοιχειώδους και μέσης ἐκπαιδεύσεως, τὸν τίτλο «σιάνς φυσικῆς ἐ νατυρέλλ» γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσει μετὴν ἐκφραση «Πραγματογνωσία στήν τάξη και στὸν περίπατο», ἐκφραση ποὺ διατηρήθηκε σὰν ὑπότιτλος και στήν ἀνωτέρα ἀκόμη ἐκπαίδευση. Λίγο πιὸ κάτω λέγεται: «Εἰς πείσμα τῶν προκαταλήψεων, ἡ περιφερομένη τάξη τείνει νὰ γίνῃ ἕνας κακοποιὸς θεσμός».

Πρόκειται στήν πραγματικότητα γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν «σιάνς νατυρέλλ», τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλά, ὅπως προσθέτει ὁ κ. Σόρρ: «'Ο συντάκτης τῆς παιδείας, δὲν εἶχε ποτὲ τὴν πρόθεση, νὰ ἐξαιρέσει τὴ γεωγραφία, στενὴ συγγενὴ τῶν ἐπιστημῶν παρατηρήσεως, ἀπὸ τὸ εὐεργέτημα αὐτῶν τῶν ἀσκήσεων. 'Η αἰτία μοῦ φαίνεται ὅτι ὑπονοεῖται. 'Η πραγματικότης, ποὺ εἶναι πολὺ συνηθισμένη σὲ ἕνα μαθητὴ τῆς Β. Γαλλίας, δὲν εἶναι ὅλη ἡ γεωγραφικὴ πραγματικότης. Αὐτὰ τὰ κρυμμένα τοπία, ὅλο

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ 3)ΕΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ

Τοῦ κ. Γ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Δ)τοῦ Προτύπου Σχολείου Ι. Π. Μεσολογγίου

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

11. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΣΘΕΙΣΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΟΛΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

'Εφέτος ἡ ὀλικὴ μέθοδος εἰς τὴν Ἀθῆν τάξιν ἀπέδωσε συντομώτερον και ἀκοπώτερον θετικώτερα ἢ ἄλλοτε ἀποτελέσματα. Εἰς τούτο συνέτελεσαν ὁ μικρότερος ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ἡ διατήρησις ὑφ' ὧν τῶν μαθητῶν τοῦ παρε-

σύννεφα, δὲν πραγματοποιοῦν τὰ μεγαλειώδη φυσικὰ θεάματα, ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὰ ἁλλων περιοχῶν.

'Η θέα τῶν ἡμερῶν λόφων μας δὲν δίνει τὴν ιδέα τοῦ μεγάλου βουνοῦ. Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ κοινὸ μεταξύ τῶν ποταμῶν μας ποὺ ρέουν στὶς πεδιάδες, μετὸ μέτριο προφίλ ποὺ κυλοῦν ἤσυχα πρὸς τὴ θάλασσα και τῶν μεγάλων τροπικῶν ποταμῶν. 'Εν τούτοις, ἔχουν τῆς ἀγριότητες και τοὺς ρυθμοὺς τοὺς κατὰ τῆς ἐποχῆς: Αὐτῆς οἱ εἰκόνες μιάς πραγματικότητος σύμφωνα μετὴ τὴ δικὴ μας κλίμακα, προμηθεύουν στή φαντασία ἕνα στήριγμα χρῆσιμο γιὰ νὰ δημιουργήσει ἄλλες παραστάσεις. 'Η χθεσινὴ νεροποντὴ ἔκανε ἕνα αὐλάκι στὰ πλευρὰ τοῦ λάκκου μπρὸς ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σχολείου. Τὸ αὐλάκι αὐτὸ θὰ μὰς προσφέρῃ τέλεια εἰκόνα ἐνὸς ὀρμητικοῦ χείμαρρου. 'Η φύση κάθε μέρα μὰς προσφέρει ὕλικὸ ἀσκήσεων και ἐξαρτάται μόνον ἀπὸ τὸ δάσκαλο νὰ τὸ χρησιμοποιήσει».

'Ετσι ἡ περιφερομένη τάξη εἶναι τὸ ἴδιο ἀπαραίτητη στή διδασκαλία τῆς γεωγραφίας ὅπως στή διδασκαλία τῶν ἁλλων ἐπιστημῶν. Δὲν θὰ ἐπιμείνουμε στήν τεχνικὴ της, και θὰ περιορισθούμε ν' ἀποστείλουμε τὸ ἐξαιρετὸ ἔργο τῶν κ. κ. Σερῶν και Καρνιῶ. Πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα, ὅπως σημειώνει ὁ Γεν. 'Επιθεωρητῆς Σαζέργκ στήν ἐκθεσὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Παιδαγωγικῶν Διαλέξεων τοῦ 1931, ὅτι γιὰ νὰ εἶναι ἀληθινὸ τὸ προνόμιο τῶν τάξεων αὐτῶν «πρέπει ἀπαραιτήτως ἡ τάξη αὐτὴ νὰ ἔχει προηγουμένως παρασκευασθεῖ ἀπὸ τὸ δάσκαλο, ὅτι τὸ ἀντικείμενο πρέπει νὰ ἔχει ὀρισθεῖ καλά, νὰ ἔχουν τεθεῖ τὰ ὅρια του καθαρά, και νὰ μὴν ἐπιθυμοῦν κάθε φορὰ νὰ τὰ δοῦν ὅλα και νὰ τὰ ἐξηγήσουν ὅλα. Καὶ νὰ ξέρεῖ ὁ δάσκαλος, περισσότερο ἐδῶ παρὰ ἄλλου, νὰ προκαλεῖ διαρκῶς τὴν παρατήρησις και τὴ σκέψις τῶν μαθητῶν».

'Η περιφερομένη τάξη τῆς γεωγραφίας, εἶναι ὀλόκληρη ἡ τάξη, στοὺς δρόμους, στοὺς ἀγρούς, μετὴ σημειωματάρια και σχέδια στήν τσέπη, χάρτες στὸ χέρι, τορβάδες, και ἐν ἀνάγκη γιὰ τοὺς μεγάλους μαθητὰς, φωτογραφικὲς μηχανὲς κρεμασμένες στὸ πλευρὸ τους, καθὼς

χομένου ἐκάστοτε ἀναγνωστικοῦ ὕλικου, ἡ παρακολούθησις τούτων κατ' οἶκον, ἀκόμη δὲ και ἡ συνδιασκαλία τῶν τάξεων. 'Επὶ τῆς μεθοδικῆς τῆς πορείας ἔχω νὰ σὰς εἶπω τούτο μόνον. 'Ότι δηλ. μετὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν φράσεων ἡ τῶν λέξεων απ' εὐθείας εἰς τὰ γράμματα και τὴν πλήρη ἀφομοίωσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν γραμμάτων, τῶν διφθόγγων και τῶν συμπλεγμάτων αὐτῶν ἐπιχειρήσας νὰ συνεχίσω παρέχων εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκτενέστερον ἀναγνωστι-

καὶ κυάλια, ἂν ἔχουν.

'Ο κ. Μπικομοῦ, ὀρίζει ὡς ἀκολουθῶς τὴν ἐπινόησις και τὴν ὀργάνωσις τῶν γεωγραφικῶν περιφερομένων τάξεων. Οἱ μαθητὰι ποὺ ἀνέκουν στήν τάξη αὐτὴ, πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ παρατηροῦν ὅτι ἔχουν ἀποφασίσει νὰ παρατηρήσουν και νὰ σημειῶνουν μετὴ ἀκριβείας ἐκεῖνο ποὺ εἶδαν — ν' ἀναφέρουν τὰ ὕλικά, δείγματα και ἔγγραφα ποὺ ἀνεζητήσαν σκοπίμως. Πρέπει νὰ πραγματοποιήσουν ἐπὶ τόπου ὅλα τὰ πρόχειρα σχεδιάσματα και χρῆσιμα σχέδια. 'Αλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τῆς προδιαγεγραμμένης παρατηρήσεως, δὲν πρέπει ν' ἀποφύγουν τὴν παρατήρησις τοῦ ἀπροόπτου και τοῦ τυχαίου. Τὸ πρόγραμμα τῶν τάξεων αὐτῶν θὰ εἶναι πάντοτε ἀρκετὰ εὐμετάβλητο, γιὰ νὰ κατευθύνουν τὸν καιρὸ τοῦ περιπάτου ἐλευθέρως σὲ κάθε τι ποὺ προσφέρει ἡ φύσις και ἡ ζωὴ και αὐτῆς οἱ στιγμῆς δὲν θὰ εἶναι λιγώτερο καρποφόρες, γιὰ τὰ παιδιά ἀγαποῦν νὰ πηγαίνουν πρὸς τὴν ἀνακάλυψις και ἡ τυχοδιωκτικὴ περιέργεια και ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία μπορεί νὰ προκαλέσει πολλὰ εὐρήματα.

'Υποτίθεται, ὅτι τὸ πεδίου τῶν μελετῶν θὰ εἶναι περιορισμένον σ' αὐτὴ τὴν ἀσκήσις, σὲ ὅτι ὑπάρχει ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σχολείου, ἔως τὰ ὅρια τῆς κοινότητος, παντοῦ ὅπου μποροῦν ν' ἀνταποκριθῶν σὲ μιὰ ὥρα ἢ δύο τὰ πόδια τῶν παιδιῶν. Αὐτὴ ἡ ἀκτῖνα δράσεως μπορεί νὰ φανεῖ περιορισμένη. Περιλαμβάνει, ἐν τούτοις, ἀφθονο ὕλικὸ γιὰ ἀρκετὴ ἐργασία, γραφικὴ, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ μακρὰ σχολικὴ ἐργασία, σκέψεως, κριτικῆς, ταξινομήσεως και συνθέσεως. 'Εξ ἄλλου, τὰ ἴδια τὰ παιδιά ἐπιφορτισμένα μετὰ ἕνα σχέδιο ἐργασίας, μποροῦν και πρέπει νὰ προκαλοῦνται σὲ κάθε τοὺς ἐξοδο, σὲ κάθε τοὺς μετατόπισις και ταξιδία διακοπῶν, νὰ συλλέγουν και νὰ ἀναφέρουν, σημειῶσεις, παρατηρήσεις και ἔγγραφα. Αὐτὸ θὰ εἶναι μιὰ προσωπικὴ ἐξάσκηση, μιὰ ἐνέργεια, ποὺ θὰ ἀντικαταστήσῃ ἱκανοποιητικὰ τὰ θέματα τῶν διακοπῶν, ποὺ ἀκόμη δὲν μπόρεσαν νὰ ἐκλείψουν. Καὶ μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ πλουτισθεῖ ἡ συλλογὴ τῆς τάξεως.

(συνεχίζεται)

κόν υλικόν δακτυλογραφημένον. Τοῦτο ἐπικολάτο εἰς εἰδικὰ διβλίρια τα ὅποια εἶναι ἤδη εἰς τὴν διάθεσίν σας. Ἄλλ' ἐπειδὴ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔδλεπον ὅτι ἐγένετο πλημμελεστάτη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐργασία, ἐχρησιμοποίησα τὸ ἀλφαριθμητικόν, ὅπερ ἐδέχθησαν οἱ μαθηταὶ μὲ ἀλαλαγμούς χαράς. Παραλλήλως ἔδιδον καὶ καὶ ἐλεύθερον ἀναγνωστικὸν υλικόν, τὸ ὅποιον ἀντέγραφον οἱ μαθηταὶ διὰ νὰ τὸ μελετήσουν κατ' οἶκον. Χρησιμοποιοῦν τὸ ἀλφαριθμητικόν προσεπάθουν τὸ ἀναγνωστικὸν υλικόν τούτου νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν συζητουμένην διδακτικὴν ἐνότητά.

12. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΣΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΩΤΕΡΟΝ ΤΜΗΜΑ.

Εἰς τὰ ἀνώτερα τμήματα, ὡς καὶ ἀνωτέρω σὰς ἀνέφερα, ἐφαρμόζομεν τὴν τριμερῆ πορείαν ἐργασίας, ἥτις, ὡς γνωστόν, συνίσταται εἰς τὴν παρατήρησιν ἢ τὴν παρουσίαν τοῦ διδασκόμενου, εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτοῦ καὶ κατόπιν εἰς τὴν ποικίλην αὐτοῦ ἔκφρασιν ἢ ἐφαρμογὴν. Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς τοιαύτης διδακτικῆς πορείας προσπαθοῦμεν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας πάντοτε τὰ ἑξῆς:

α. Νὰ ὁρμώμεθα ἀπὸ τὸ παρὸν εἰς τὸ ἴδιον ἢ ἡμποροῦμεν περισσώτερον. Βεβαίως διδάσκουμεν καὶ γνώσεις τὰς ὁποίας εἶναι ἀνάγκη ὑποχρεωτικῶς νὰ μάθουν οἱ μαθηταί. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐπιδιώκομεν ὥστε αἱ τοιαῦται γνώσεις καὶ διεγείρουν περισσώτερον τὸν ἐνθουσιασμόν, τὴν ἀγάπην, τὴν χαρὰν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν.

β. Προσπαθοῦμεν διὰ παντὸς τρὸς τοῦ νὰ τηροῦμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλεύθερας πνευματικῆς ἐνεργείας. Μέσα εἰς τὴν τάξιν δηλ. δὲν δίδομεν ἐτοιμούς τὰς γνώσεις εἰς τοὺς μαθητὰς μας. Τοὺς ἀφήνομεν νὰ ἀποκοτῶν ταύτας μὲ τὴν ἰδικὴν των μελέτην καὶ ἔρευναν. Ἀσχοῦμεν τὴν πρωτοβουλίαν των διὰ τῆς μελέτης διβλίων καὶ τῆς συγκεντρώσεως πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τὸ διδασκόμενον μάθημα. Τοιοῦτοτρόπως ἐπιτυγχάνομεν ὥστε αἱ γνώσεις των νὰ ἀποκτῶνται εὐχερέστερον καὶ νὰ ἀποβαίνουν δημιουργικώτεραι.

γ. Καλλιεργοῦμεν περισσώτερον τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτενεργείας εἰς ὅλα τὰ διδασκόμενα μαθήματα. Ἀναθέτομεν π. χ. εἰς τοὺς μαθητὰς μας τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ῥημνήσεως τῶν ἀγνώστων λέξεων καὶ νοημάτων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν μελέτην τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἱστορικῶν ἀναγνωσμάτων ὡς προπαρασκευὴν τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὰ μαθημάτων. Τὴν διατύπωσιν καὶ λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων, τὴν διατύπωσιν καὶ καὶ τὴν συζήτησιν ἀποριῶν ἐπὶ φυσιογνωστικῶν μαθημάτων κ. λ. π.

δ. Προσέχομεν εἰς τὴν ἀτομικότητα τῶν μαθητῶν μας. Πρὸς τοῦτο ἀναθέτομεν εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν τὴν ἐργασίαν, ἢ ὅποια εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀτομικότητά του. Διότι παρ' ὅλην τὴν ὁ-

μοιομορφίαν ποὺ δίδομεν εἰς τὴν ἀγωγὴν, πιστεύομεν ὅτι ἕκαστος μαθητὴς ἔχει ἰδιαίτεραν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ὑπόστασιν, ἰδιαίτεραν διανόησιν καὶ ξεχωριστὴν ψυχὴν.

ε. Καλλιεργοῦμεν μετὰ σχολαστικὸν τρόπον τὴν ἀρχὴν τῆς ἐμπορείας παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας ποὺ μᾶς παρουσιάζονται. Πρὸς τοῦτο καταφεύγομεν εἰς διδακτικούς περιπάτους, εἰς ἐπισκέψεις ἱστορικῶν τόπων καὶ μνημείων, καταστημάτων, ἐργοστασίων, δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὑποδειγματικῶν ἀγρῶν, συγκοινωνιακῶν ἐγκαταστάσεων, διὰ τῆς καλλιέργειας καὶ παρακολουθήσεως τοῦ σχολικοῦ μας κήπου, δι' ἐντομολογικῶν καὶ λοιπῶν συλλογῶν, διὰ τεταρριχουμένων πτηνῶν, ἐρπετῶν κ. λ. π. διὰ τῆς συγκεντρώσεως εἰκόνων καὶ περιγραφῶν ἐκ διαφόρων περιοδικῶν σχετικῶν πρὸς τὰ διδασκόμενα μαθήματα, διὰ τῆς κατασκευῆς καὶ ἐξευρέσεως ὁργάνων φυσικῆς πειραματικῆς κ. λ. π.

ἔχοντες πάντα ταῦτα ὑπ' ὄψιν μας προχωροῦμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐνὸς ἐκάστου τῶν μαθημάτων τοῦ καθημερινοῦ μας προγράμματος ὡς ἑξῆς:

Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν: Παρουσιάζομεν τὴν διδακτέαν ἀναγνωστικὴν ἐνότητα δι' ἰδικῆς μας ἀναγνώσεως ἐνώπιον τῶν μαθητῶν καὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ὁσονδήποτε μεγάλης καὶ ἂν εἶναι αὐτῆς. Κατόπιν προχωροῦμεν εἰς τὴν ποικίλην ἐπεξεργασίαν τῆς προσπαθοῦντες ὥστε οἱ περισσώτεροι τῶν μαθητῶν μας νὰ μετέχουν εἰς αὐτήν. Ἐπακολουθεῖ τὸ στάδιον τῆς ἐκφράσεως, ὅπερ προσπαθοῦμεν πάντοτε νὰ εἶναι πλουσιώτερον. Ἡ διδασκαλία ἀναγνωστικῆς τινος ἐνότητος διακόπτεται, ὅσκις εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἐξάντησις ταύτης.

Εἰς τὴν γραμματικὴν παρουσιάζομεν εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ διδασκόμενον μάθημα ὀρθογραφικά των σφάλματα, σημειωθέντα κατὰ τὴν διόρθωσιν τῶν γραπτῶν των ἐργασιῶν καὶ ἐπαγωγικῶς φθάνομεν εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ ὀρθογραφικοῦ ἢ γραμματικοῦ κανόνος, τὸν ὅποιον θέλομεν νὰ διδάξωμεν. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς, ἐπιδιώκομεν ὥστε οἱ μαθηταὶ μας νὰ αὐτενεργοῦν γράφοντες κείμενα, κλίνοντες ὀνόματα, ρήματα, συμπληροῦντες ἑλλειπῆ θέματα κ. λ. π.

Εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ θρησκευτικὰ διηγούμεθα τὸ διδασκόμενον δεγείροντες οὕτω εὐκολώτερον τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τῶν μαθητῶν μας. Διὰ τὴν καλύτεραν ἐμπέδωσιν τῶν μαθημάτων τούτων ἐπισκεπτόμεθα ἱστορικοὺς τόπους καὶ μνημεῖα, ναοὺς καὶ ἐκκλησίας, θρησκευτικὰ πανηγύρια, ἐορτὰς, θρησκευτικὰ κειμήλια κ. λ. π.

Ἐπὶ τῶν μαθημάτων τούτων λαμβάνομεν τὰς περισσοτέρας γραπτὰς, ἰχνογραφικὰς καὶ χειροτεχνικὰς ἐργασίας. Κατὰ τὸ πρὸ τῆς 25ης Μαρτίου 10ήμερον καθὼς καὶ κατὰ τὴν πρὸ τῶν Βαΐων ἑβδομάδα τὰ ἱστορικὰ - θρησκευτι-

κὰ μαθήματα ἀποτελοῦν τὸ κέντρον τῆς διδακτικῆς μας ἐργασίας. Λεπτομερῆ πρακτικὰ τῆς τοιαύτης συγκεντρωτικῆς μας ἐργασίας ὑπεβλήθησαν πρὸς τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν.

Εἰς τὰ φυσιογνωστικὰ μαθήματα ὁρμούμεθα ἐκ τῆς λεπτομεροῦς παρατηρήσεως τοῦ διδασκόμενου φυσιογνωστικοῦ ἀντικειμένου ἢ φυσικοῦ φαινομένου. Πρὸς τοῦτο οἱ μαθηταὶ τηροῦν εἰδικὰ τετράδια παρατηρήσεων ἐντὸς τῶν ὁποίων γράφουν ἀξιολόγους παρατηρήσεις, ἰχνογραφοῦν καὶ διατηροῦν ρίζας, φύλλα, ἄνθη κ. λ. π. τοῦ παρατηρούμενου φυτοῦ. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τούτων ἐφαρμόζομεν τὸν ἐλεύθερον διάλογον μὲ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν, μεγαλυτέραν συμμετοχὴν τῆς τάξεως.

Εἰς τὴν γεωγραφίαν μὲ ἀφετηρίαν τὴν ἰδιαίτεράν μας Πατρίδα, προχωροῦμεν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος καθὼς καὶ ὅλην τὴν ἄλλαν χωρὴν τῆς γῆς. Συνηθίζομεν τοὺς μαθητὰς μας νὰ ἀνευρίσκουν τὰς αἰτιώδεις σχέσεις, νὰ μελετοῦν καὶ νὰ σχεδιάζουν ὅλα τὰ εἶδη τῶν γεωγραφικῶν κινήσεων διὰ τὴν ἀνάγλυφον παράστασιν τῶν διδασκόμενων χωρῶν, συλλέγοντες εἰκόνας πόλεων, τοπίων, μέσων συγκοινωνίας, περιγραφὰς ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν κ. λ. π.

Εἰς τὴν ἀριθμητικὴν λαμβάνομεν παραδείγματα ἀπὸ μνήμης ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Διὰ τὴν αἰσθητοποίησιν τῶν ἀριθμῶν εἰς τὸ κατώτερον τμήμα, χρησιμοποιοῦμεν τὸ ἀριθμητήριον, διάφορα ἐποπτικὰ ἀντικείμενα καὶ περισσώτερον τὰ ἐκ πλαστικῆς τοιαῦτα, τὰ ὅποια κατασκευάζονται ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διδασκαλίας, εἶναι δὲ πάντοτε σχετικὰ πρὸς τὸ διδασκόμενον θέμα. Εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα κάμνομεν χρήσιν καὶ ἀριθμητικῶν συλλογῶν τόσο διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν χρόνου, ὅσον καὶ διὰ τὴν εὐκολώτεραν κατ' οἶκον ἀσκήσιν. Αἱ μονάδες τῆς δραχμῆς, τῆς πῆχως, τῆς ὀκάς, τοῦ μέτρου καὶ τοῦ χρόνου καὶ αἱ ὑποδιαιρέσεις αὐτῶν διδάσκονται ἀπὸ τῆς Τρίτης ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Βας τάξεως.

Εἰς τὴν γεωμετρίαν ὁρμούμεθα ἐκ τῶν πραγματικῶν ἀντικειμένων. Παρατηροῦμεν αὐτὰ τὰ περιγραφόμενα καὶ προχωροῦμεν εἰς τὰς μετρήσεις τῶν διαστάσεων των μήκους, ἐπιφανείας καὶ ὄγκου ἐπὶ τῶν ὁποίων περισσώτερον ἐπιμένομεν. Οὕτω προσπαθοῦμεν νὰ διδάσκωμεν μίαν ἐφηρμοσμένην πρακτικὴν Γεωμετρίαν.

Εἰς τὴν χειροτεχνίαν διδάσκουμεν χοροπλεκτικήν, κέντημα, χαρτοκοπτικήν, πλαστικήν καὶ ζωλοτεχνίαν. Ταύτην ἐκλαμβάνομεν κυρίως ὡς μάθημα ἐξυπηρετοῦν τὸν ἀνθρώπον ὅλα τὰ ἄλλα μαθήματα, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς αὐτοτελὲς τοιοῦτον. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους τὸ σχολεῖον διωργάνωσε χειροτεχνικὴν ἑκθεσιν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον μὲ ἔργα τῶν μαθητῶν του. Ταῦτα ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπω-

σιν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας γονεῖς καὶ κηδεμόνας. Ἡ ἑκθεσίς αὕτη ὠφείλετο ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς συναδέλφους τοῦ σχολείου Κασ. Ἀνδριτσόπουλου καὶ Μ. Κίτσου, αἵτινες ἐργάσθησαν λίαν φιλοτίμως πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου.

Εἰς τὴν ἰχνογραφίαν κάμνομεν χρήσιν κυρίως τοῦ ἐλεύθερου ἰχνογραφήματος.

Εἰς τὴν Καλλιγραφίαν διδάσκουμεν τὴν ὀρθὴν γραφὴν, παρακολουθοῦντες ταύτην εἰς τὰς καθημερινὰς γραπτὰς ἐργασίας τῶν μαθητῶν. Εἰς ὅλα τὰ τεχνικὰ μαθήματα διδάσκουμεν ἐργαζόμενοι.

Εἰς τὴν Ὀδικὴν εὐθὺς ὡς συνηθίσουν οἱ μαθηταὶ ἀκουστικῶς καὶ ὀπτικῶς τὰς στροφὰς τοῦ ἄσματος, προχωροῦμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μέλους. Διὰ τῆς συνεχούς δὲ ἐπαναλήψεως τούτου ἐπὶ τινὰς ἡμέρας κατορθώνομεν ὥστε νὰ γίνῃ κτῆμα τῶν μαθητῶν.

Εἰς τὴν Γυμναστικὴν παρουσιάζομεν τὴν ἀσκήσιν ἢ τὸ ρυθμικὸν ἄσμα καὶ προκαλοῦμεν τοὺς μαθητὰς νὰ μᾶς μιμοῦνται συνεχῶς, διορθώνοντες αὐτοὺς καθ' ἡν στιγμὴν παρουσιάζουν σφάλμα τι. Ὅταν δεδαιωθῶμεν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ διδασκόμενου εἶναι ὀρθή, παραγγέλλομεν εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ συμμορφοῦνται πλὴν πρὸς τὸ παράγγελμά μας, χωρὶς νὰ βλέπουν ἐκτελούμενην ὑφ' ἡμῶν τὴν ἀσκήσιν.

13. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΩΝ.

Τὸ σχολεῖον μας παραδέχεται ὅτι αἱ συχναὶ ἐπαναλήψεις τῆς διδασκόμενης ὕλης εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν καλύτεραν ἐμπέδωσιν τῶν παρεχομένων γνώσεων. Πρὸς τοῦτο ὁργάνωσε τὰς ἐπαναλήψεις τῶν διδασκόμενων ἐν αὐτῷ μαθημάτων κατὰ μεγάλας διδακτικὰς ἐνότητες. Ὅπως δηλαδὴ ἐξαντλοῦνται σὺν τῷ χρόνῳ αἱ διδακτικαὶ ἐνότητες τῶν ἐπὶ μέρους μαθημάτων, ἐπαναλαμβάνονται δι' ἐρωταποκρίσεων, διὰ δραματοποιήσεως, δι' ἀναδιηγήσεων, διὰ χειροτεχνικῶν καὶ ἰχνογραφικῶν ἐργασιῶν, δι' ἐκθέσεων, δι' ἀσκήσεων κ. λ. π. Μετὰ τὴν ἐξάντησιν ὁλοκλήρου τῆς ὕλης ἐνὸς ἐκάστου μαθήματος, γίνεται γενικὴ ἐπανάληψις ταύτης διὰ συντάξεως γραπτῶν περιλήψεων, διαφόρων πινάκων, συγκεντρωτικῶν ἰχνογραφημάτων κ. λ. π. Αἱ τοιαῦται ἐργασίαι διατηροῦνται εἰς τοὺς ἀτομικοὺς φακέλους τῶν μαθητῶν.

14. ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΜΕΝ ΤΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.

Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μᾶς ἀπησχόλησε κατ' ἐπανάληψιν τόσο εἰς εἰδικὰ συνεδριάσεις τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ ὅσον καὶ εἰς τὰς κατ' ἴδιαν ἀτελευτήτους συζητήσεις μας.

Διὰ προαγωγὴν τῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν μας, ἐφαρμόζομεν τὴν μέθοδον τῆς ἀπομνημονεύσεως ἐνὸς ὀρισμένου ἀναγνωστικοῦ τεμαχίου, τὸ ὅποιον οἱ μαθηταὶ γράφουν ἀπὸ μνήμης καὶ τὸ διορθώνομεν ἡμεῖς. Πολλὰκις τὴν διόρθωσιν τούτων ἀναθέτομεν εἰς ὀρισμένους μαθητὰς, οἵτινες ἀνὰ τριήμερον ἀλ-

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΠΟΙΤΙΣΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Τοῦ κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΓΑΝΤΕ, Δημ/λου

Ὅπωςδήποτε τὸ σχολεῖον ἔχει σκοπὸ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ παιδί γιὰ τὴ ζωὴ καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσῃ σ' ἕνα καλλίτερο κόσμον καὶ ἰδανικώτερο καὶ πρὸ ὁμορφῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς τάξεως.

Γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ στὶς ἐπιδιώξεις του αὐτὲς φωτίζεται αὐτὸ στὴν προσπάθειά του ἀπὸ τρεῖς δυνατοὺς φάρους — τὸ παιδί πρῶτα, ἔπειτα τὴ γύρω μας φύση καὶ τρίτον ἀπὸ τὴ ζωὴ.

Τὰ παιδιὰ εἶναι γνωστὸν ὅτι θέλουν ἰδιαίτερη μεταχείριση καὶ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, τὸ δικό του τρόπο γιὰ νὰ φέρῃ τὰ καλλίτερα ἀποτελέσματα, ὅπως ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ σχολεῖον ἔχει εὐθύνη καὶ ὑποχρέωση νᾶν σκοπὸ του τίς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ νὰ τίς καλλιεργήσῃ μέχρις τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου, μέχρις δηλαδὴ τοῦ ὁρίου ποὺ εἶναι αὐτὸ προδιαγεγραμμένο ἀπὸ τὴ φύση του μόλις γεννηθῇ.

Τὸ παιδί πρέπει νὰ καταλάβῃ ὅτι ἡ φύση ἔχει δικούς της Νόμους, ποὺ εἶναι σταθεροὶ καὶ ἀμετάβλητοι, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἐπιρρεάζονται ἀπὸ μᾶς καὶ ὅτι σ' αὐτοὺς πρέπει νὰ προσανατολισθῶν καὶ ὅτι ἀκόμη πρέπει νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν καὶ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ νὰ γίνῃ ἄξιος στὴ ζωὴ του καὶ γιὰ νὰ φανῇ χρή-

σιμος στὸν ἐαυτόν του καὶ στοὺς ἄλλους.

Πρέπει νὰ δάλωμε στὸ μυαλὸ τῶν παιδιῶν μας ὅτι ὁ τόπος μας γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὰ στοιχειώδη μέσα τῆς ζωῆς χρειάζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του σκληρὴ καὶ ἀκατάπαυστη ἐργασία καὶ ἀκόμη νὰ γνωρίσουν ἀπὸ τώρα ποὺ εἶναι ἀκόμη ἀνεξέλικτα καὶ ἀδιαμόρφωτα τὴν τραχύτητα τῆς ζωῆς ποὺ εἶναι αὕτη ἀποτέλεσμα τῆς φύσεως καὶ τοῦ περιβάλλοντός της.

Ἐπειδὴ τὸ σχολεῖον ἔχει δάλει γιὰ σκοπὸν τοῦ νὰ κἀνῃ τὸ παιδί ἄξιο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ εὐτυχισμένο, πρέπει νὰ λαβαίνει ὑπ' ὄψιν του καὶ τὰ μεγάλα βιοτικά καὶ κοινωνικά προβλήματα ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ ἄνθρωπος ὁ σημερινὸς μὲ ὅλες τίς δυσκολίες ποὺ προήλθαν αὐτὲς ἀπὸ τοὺς τελευταίους φρικαλέους πολέμους.

Ὁ πόλεμος ἐκτὸς ἀπὸ τίς καταστροφές του καὶ τὸ αἷμα ποὺ ἐχύθη ἀπὸ αὐτὸν, ἄφησε τὴν ἐκμετάλλευση καὶ τὴν ἀσυδοσία καὶ ἀπὸ τὴν κατὰστασι αὐτὴ στὴν ὁποία παραδέρνει ὁ ἄνθρωπος σήμερα, τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ τὸν βοηθήσῃ ὀριστικά νὰ ξεφύγῃ.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ τὸ σημερινὸ σχολεῖον ἐπιδιώκει νὰ κἀνῃ τὸν τρόφιμό του ἱκανὸ γιὰ

λάσσονται. Οὗτοι διορθώνουν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀναγνωστικὸν των. Ἄλλοτε πάλιν ἐφαρμόζομεν τὴν ἀλληλοδιόρθωσιν τοῦ γραφομένου ὀρθογραφικὸν κειμένου μὲ σαφῆ, ἐν πολλοῖς, ἀποτελέσματα. Πολλὰκις ὑπαγορεύομεν εἰς τοὺς μαθητὰς μας ὁλόκληρον περίοδον καὶ τοὺς καλοῦμεν νὰ ἀνοίξουν τὰ ἀναγνωστικά των καὶ νὰ αὐτοδιορθωθῶν. Ἄλλοτε πάλιν θέτομεν πρὸ αὐτῶν ἑλλειπτὴ θέματα καὶ καλοῦμεν αὐτοὺς νὰ τὰ μεταφέρουν εἰς τὰ τετράδιά των συμπληρωμένα.

Κατόπιν ὅλων τούτων, ὡς συμπέρασμά μας περαμενεῖ ὅτι ἡ ὀρθογραφία καλλιεργεῖται περισσότερο διὰ πολλῶν ἀσκήσεων, αἵτινες δέον νὰ ἐξυπηρετοῦν ὅλα τὰ εἶδη τῶν μνημονικῶν τύπων. Μελλοντικῶς θὰ μελετήσωμεν μὲ φεγαλύτερον ἐνδιαφέρον τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν.

15. Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΑΣ.

Τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν μαθητῶν μας ἀντιμετωπίσαμεν ἀπὸ τῆς ἐνᾶρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων ὀργανώθησαν εἰς ὁμάδα Ε. Ε. Σ. Ν. ἥτις, ὑπὸ τὸν συνάδελφον τοῦ ἀνωτέρου τμήματος Κ. Κασσαδέτην, ὥρισε τὸ διοικητικὸν της συμβούλιον καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦτο διὰ πράξεώς του ἐξέλεξε τὸν Πρόεδρον, Ἀντιπρόεδρον καὶ Ταμίαν του, ὥρισε τοὺς ὑπευθύνους τῆς καθαριότητος, τῆς ἀλληλογραφίας, τῆς ὑ-

γείας τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ τοῦ περιοδικοῦ ἐλειτουργήσε, διότι θεωροῦμεν τοῦτο ἀνεδαφιστοῦ Ε. Ε. Σ. Ν. Μαθητικὸν δικαστήριον δὲν κὸν καὶ ἐν πολλοῖς ἐπιζήμιον.

16. ΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΑΙ ΠΟΙΝΑΙ.

Τὸ σχολεῖον μας ἐνωρὶς καθώρισε τὴν θέσιν του ἐναντὶ τῶν σωματικῶν ποινῶν. Εἰς εἰδικὴν συνεδρίσιν, τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον, ἐλάβομεν τὴν ἀπόφασιν ν' ἀποφύγωμεν διὰ παντὸς τρόπου τὰς σωματικὰς ποινὰς. Ποινολόγιον, ὡς γνωστὸν, δὲν ὑφίσταται διὰ τὰ σχολεῖα μας, διότι ταῦτα θεωροῦνται ὡς σχολεῖα ἀμοιβαίας κατανοήσεως καὶ ἀγαθῆς συνεργασίας μαθητῶν καὶ διδασκάλων. Ὡς τοιοῦτον ἐξ ἀρχῆς ἐξελάβομεν τὸ σχολεῖον τοῦτο καὶ μὲ ὅπλα τὴν πειθὴ καὶ τὴν ἀγάπην διειτηρήσαμεν καθ' ὅλον τὸ ἔτος μίαν ἀξιόλογον ἰσορροπίαν προσπαθειῶν καὶ ἀντιδράσεων. Ἐκπύρξαμεν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν σωματικῶν ποινῶν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ στερεωθῇ ἐντὸς μας ἡ πεποίθησις ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλείψωμεν τὰς ἐκατέρωθεν ἀψιθυμικὰς καταστάσεις καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχωμεν ἀπέναντί μας ἀδιαφόρους, φλογόπουνους καὶ ἐνοχλητικούς μαθητὰς. Ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀποψέων μας ἐξακολουθοῦμεν ἐπιμένοντες, διότι δὲν ἐπαύσαμεν νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν παντοδυναμίαν τῆς ἀγάπης, ὡς μέσου ἐπιβολῆς καὶ καλυτέρας διδακτικῆς ἀποδόσεως.

(Συνεχίζεται)

Πρωτότυπον σύστημα ἀγῆρωνς Ἑλληνοχριστιανικῆς ἀγωγῆς

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΟΥΠΑ

Ὅλοι μας ὑποφέρουμε σήμερα ἀπὸ τίς συνέπειες μιᾶς βαθειᾶς κρίσεως.

Προσπαθοῦντες νὰ ἀνεύρουμε τὴν αἰτία καταλήγουμε, ἐκτὸς τῆς συμβολῆς καὶ ἄλλων παραγόντων, κυρίως στὸν τρόπο σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο παρέχεται ἡ ἀγωγή στὸ Ἑλληνόπουλο.

Εἶναι ἀλήθεια ἀναμφισβήτητη ὅτι ἡ προσπάθειά μας συγκεντρώνεται εἰς τὸ πῶς θὰ πλουτίσουμε τὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ μὲ ὅσο μπορούμε περισσότερες γνώσεις. Ξεχνούμε ἢ, μάλλον δὲν καταπισπνόμεσθε μὲ τὴν ἴδια ἐπιδίωξη νὰ ἀναπτύξουμε τὸ συναισθημα καὶ νὰ καλλιεργήσουμε τὴ βούλησιν σὲ ἴση μοῖρα μὲ τὴ νόση. Γι' αὐτὸ δρῖσκόμεσθε μπροστὰ στὴν ἀντινομία: ἄνθρωποι μὲ ἀπειρία γνώσεων μέντοι σοφία, συλλαμβάνονται ὡς ἀντιδικούντες μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιο μὲ τὴν ἀνθρωπιά καὶ τὴν ἠθική.

Μετὰ τὴν ἀπογοητευτικὴ αὐτὴ διαπίστωση ἄλλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι γιὰ μιὰ πραγματικὴ ἀγωγή τοῦ Ἑλληνόπουλου, κινούμεθα, ἀπὸ τοῦ μεγάλου θεωρητικοῦ μέχρι καὶ τοῦ μικροῦ ἐκτελεστοῦ, νὰ παγιώσουμε ἕνα σύστημα ἀγωγῆς ποὺ νὰ καταργῇ τὴν παραπάνω

κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ ἀντινομία καὶ νὰ ὁλοκληρῶνῃ τὴν πραγματικὴ καὶ καλῶς ἐννοουμένη μόρφωση — στὴν εὐρύτερῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ.

Στὸ σημείον αὐτὸ ἔρχεται νὰ μᾶς προσφέρῃ μιὰ ὑπέροχη 27χρονη προσπάθειά του, ὁ ἐκλεκτὸς συνάδελφος κ. Ἰω. Χούπας, ποὺ ὑπηρετήσῃ ὅλα του τὰ χρόνια σὲ ἀγροτικὲς περιοχὰς καὶ τώρα διευθύνει τὸ 2τάξιον σχολεῖον Λευκοχωρίου Γορτυνίας. Στὸ ἀνωτέρω διδρίλιον, περιλαμβάνεται ἕνα πλήρες σύστημα ἀγωγῆς ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ, ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ, ΔΥΝΑΜΙΚΟΝ, δυνάμενον νὰ προσαρμοσθῇ σὲ παντὸς εἶδους σχολεῖα ἰδιαίτερα δὲ στὰ ὀλιγοτάξια τῆς ὑπαίθρου.

Βάσις τοῦ συστήματος εἶναι ἡ κοινωνικὴ ὁργάνωσις τῆς σχολικῆς ζωῆς, στηριζομένη σὲ συνεργαζόμενες κατὰ φυσικὸν κοινωνικὸν τρόπον ὁμάδες, ποὺ ἐξυπηρετοῦν ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὥραία ζωὴ δίπλω ἀπὸ τὴ διδασκαλία παίρνουν μέρος σὲ ἴση μοῖρα καὶ ὅλες οἱ ἄλλες μορφῆς τῆς ἀγωγῆς, ἐορτῇ, παιγνίδι, ἐργασία, παράδειγμα, ἐθισμός.

Ἐτσι δημιουργεῖται ἕνα μαγευτικὸν σχο-

λεῖον καὶ τὴν εὐεργετικὴν του ἀποψιν.

Ἡ σημερινὴ κοινωνία ἔπαθε μιὰ ραγδαία ἐξέλιξη ποὺ ἄλλαξε τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας.

Ἡ σημερινὴ οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ πρόοδος ἀπαιτεῖ ἀπὸ μᾶς τὴν ὀρθὴ χρησιμοποίησιν τῶν ἐκπολιτιστικῶν τῆς ζωῆς ἐπιτευξέων καὶ τὴν χρησιμοποίησιν νέων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν.

Ἡ διδασκαλία μας γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ δγαίνῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας μας καὶ ὅπως αὕτη ἐξελίσσεται μὲ τὸ γοργὸ τῆς ρυθμῶ.

Πρέπει τὸ σχολεῖον μας νὰ κἀνῃ τὸ παιδί ἀνοιχτομάτικο καὶ ἄξιο νὰ παλαίψῃ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὰ προβλήματά της, πρὶν αὐτὸ φύγῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖον.

Πρέπει νὰ εἶναι ἕνας ζωντανὸς ὁργανισμὸς ποὺ νὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ἐκπέμπῃ φῶς, τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ μας πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις.

Μὲ τὴ σχολικὴ ζωὴ του καὶ μὲ τίς ἐκδηλώσεις του γενικῶς νὰ προσπαθῇ νὰ φέρῃ σὲ ἐπαφὴ τὸν πολιτισμὸν μας μὲ τὸν κόσμον τοῦ περιβάλλοντός μας.

Τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι φωτεινὸς φάρος δι' ἔργα ἐκπολιτιστικά ποὺ θὰ κάνουν τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχισμένους καὶ χαρούμενους.

Ἀθῆναι 28-12-56.

λογής και της επιμελημένης καταγραφής των νεοελληνικών παραμυθιών των μεταδιδομένων από στόματος του Λαού μας.

Είτα παρέχει άρχικώς μὲν βασικὰς κατευθύνσεις, πρακτικὰς ὁδηγίας καὶ εἰδικὰς ὑποδείξεις περὶ διαφόρων ζητημάτων σχολικῆς ἐργασίας καὶ συγκεκριμένως διὰ τὰ θεμελιώδη αξιώματα τῆς Διδακτικῆς, τὴν Ἐποπτεῖαν καὶ τὴν αὐτενέργειαν, τὴν ἀνάγκην τῆς μεθοδικῆς διδ(λ)ίας ἀποδλέπουσαν εἰς ὠρισμένον σκοπὸν καθ' ἑκάστην σχολικὴν ὥραν, διὰ τὸν ἐθισμόν τῶν μαθητῶν εἰς τὸν ἐλεύθερον διδακτικὸν διάλογον, διὰ τὴν διήγησιν τοῦ διδ(λ)λου τὴν ἀσκήσιν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ αὐτοτελὲς ἐργάζεσθαι καὶ τὸν ἐθισμόν τούτων εἰς τὸν αὐτοέλεγχον καὶ τὴν αὐτοκριτικὴν, διὰ τὰς σχέσεις διδ(λ)λου καὶ μαθητῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν θέσιν τῆς πρῶτῃς προσευχῆς κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς διδ(λ)ίας, ἀκολουθῶς δὲ εἰδικὰς συστάσεις περὶ βελτιώσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς Σχολικῆς ἐργασίας.

Αὗται ἀναφέρονται εἰς τὸ γλωσσικὸν ἐπίπεδον τῶν μαθητῶν ὅλων τῶν τάξεων, ὅπερ εὐρίσκεται εἰς λίαν χαμηλὴν βαθμίδα, εἰς τὴν δεξιότητα τῆς γραφῆς, εἰς τὰ μαθήματα τῆς πραγματογνωσίας (λεκτικὴν ἀσκήσεων) μουσικῆς καὶ τεχνικῶν καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν Σχολικοῦ ἀρχείου ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν.

Ἀκολουθοῦν λίαν ἀξιοπρόσεκτοι εἰδικώτεροι συστάσεις πρὸς διόρθωσιν μεθοδικῶν σφαλμάτων παρατηρουμένων κατὰ τὴν διδ(λ)λίαν διαφόρων μαθημάτων, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς ζητήματα Γενικῆς διδασκαλίας (μεθοδολογίας) εἰς τὰ γλωσσικὰ καὶ φρονηματιστικὰ μαθήματα, εἰς τὰ Μαθηματικά, τὴν Φυσικογνωσίαν καὶ Γεωγραφίαν, εἰς τὰ Τεχνικά, ὠδικὴν καὶ Γυμναστικὴν καὶ εἰς τὴν Σχολικὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν.

Εἴτα ἀσχολεῖται μὲ τὴν ὁργάνωσιν σχολικῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐν τῷ πλασίῳ τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρευθοῦ Σταυροῦ Νεότητος (σκοπός, ἔμβλημα καὶ μέσα τοῦ Ε.Ε.Σ.Ν., αἱ περὶ τὴν ὑγιεινὴν καὶ καθαριότητα ἀσχολίαι τῶν μαθητῶν, ἡ ἀνάπτυξις τῆς κοινωνικότητος τῶν μαθητῶν καὶ αὐτοδιοίκησις τούτων, τρόπος ὁργάνωσεως μαθητικῶν ὁμάδων Ε.Σ.Ν., ἔργα αὐτῶν, εἰδικώτεροι ὁδηγίαι, προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, Σχολικῆς ἀλληλογραφίας, περιοδικῶν Ε.Σ.Ν., καταρτισμὸς λευκόματος, διαγωγὴ μαθητῶν καὶ παράδειγμα τοῦ διδ(λ)λου).

Ἐν συνεχείᾳ θίγει τὰ ζητήματα καταλληλότητος μορφώσεως καὶ ἐπιμορφώσεως τῶν διδ(λ)λων.

Τὸ σύνθετον τοῦτο θέμα, λέγει, ὅτι διεξέρχεται ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ. Στρέφει ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν ἱκανὸν καὶ ἀποδοτικὸν ἐκλεκτῆς ποιότητος διδ(λ)λον, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ ὅλη ὑπόστασις καὶ ἡ περαιτέρω ἐξύψωσις τῆς στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως ὡς καὶ ἡ ἐν γένει ἀνάπτυξις καὶ εὐημερία τοῦ περιβάλλοντος τῆς Σχολικῆς περιφέρειας. Ὑπεράνθρωπος, παντογνώστης καὶ ἱκανώτα-

τος περὶ πάντα τὰ ἀπασχολοῦντα τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα προβλήματα δέον νὰ εἶναι ὁ διδ(λ)λος, διαθέτων ἐν ταύτῳ σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ἀντοχὴν καὶ ἰσχυρὰν βούλησιν. Τὴν παροχὴν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ τελείου τούτου διδ(λ)λικοῦ τύπου δὲν ἐγγυῶνται οὐδὲως αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι, ὡς ἔχουσιν σήμερον ἐν ὁργάνωσει καὶ λειτουργίᾳ. Ὡς πρὸς τὴν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπιμόρφωσιν καὶ αὐτεπιμόρφωσιν τῶν διδ(λ)λων ζητεῖ συστηματικὴν καὶ σταθερὰν προσπάθειαν τοῦ ἡγέτου — Ἐπόπτου — Ἐπιθεωρητοῦ, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὁποίου καὶ θὰ προκύψῃ ἀρκετὴ βελτίωσις. Δὲν παραλείπει εἰς τὸ σημείον τοῦτο νὰ ἐκθέσῃ τὰ κατάλληλα μέτρα, ἅτινα θὰ συντελέσωσι εἰς τὴν ἐπιμόρφωσιν τοῦ διδ(λ)λου.

Εἰς ἕτερον κεφάλαιον ἀσχολεῖται μὲ τὴν συγκρότησιν παιδαγωγικῶν συνεδρίων καὶ μὲ τὴν δημιουργίαν παιδαγωγικῆς κινήσεως. Τὰ συνέδρια δέον νὰ εἶναι τοπικά, διαρκείας μίας ἕως 2 ἡμερῶν μὲ προμεσημβρινὰς ἐργασίας ἐκ τῆς σχολικῆς πράξεως (ἐναρξιν μὲ κοινὴν προσευχὴν, ὁμιλία Ἐπιθ)τοῦ, παρακολούθησις κοινῆς ἑορταστικῆς ἐμφανίσεως τοῦ Σχολείου) καὶ μεταμεσημβρινὰς τοιαύτας (θεωρία - κριτικὴ) ἐν στενῷ οἰκογενειακῷ διδ(λ)λικῷ περιβάλλοντι.

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει σχέδιον πορείας ἀναλύσεως καὶ κριτικῆς παιδαγωγικοῦ διδ(λ)λου ὡς καὶ θέματα εὐρυτέρας ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐκ τοῦ τομέως τῆς σχολικῆς ἐργασίας, παιδαγωγικῆς κινήσεως, διδακτριοῦς κινήσεως, Ἐξωσχολικῆς δράσεως κ.λ.π.

Ἀκολουθῶς ἀσχολεῖται μὲ τὰς πρὸς χρῆσιν τῶν διδ(λ)λων σχολικὰς βιβλιοθηκὰς καὶ μὲ συναφῆ ζητήματα, αἵτινες θὰ ἀναπληρώσωσι ἐν κενὸν ὑπάρχον εἰς τὴν διδ(λ)λικὴν ζωὴν, μὲ τὸ ζήτημα τῆς τακτικῆς φοιτήσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὰ Σχολεῖα, μὲ τὸν τρόπον τῆς ὑπὸ τῶν Ἐπιθεωρητῶν ἐπιθεωρήσεως τῶν διδ(λ)λων, μὲ τοὺς ποιοτικὸς χαρακτηρισμοὺς καὶ τὴν βαθμολογικὴν κλίμακα παραθέτων διάφορα στοιχεῖα ἐξ ὁδηγητικῆς ἐγκυκλίου τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ κλείει τὴν ὕλην τοῦ 4ου τεύχους μὲ τὴν ἐμπνευσμένην καὶ καθ' ὅλα ἀρτία ὁμιλίαν του «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ» τὴν γενομένην εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσού» τὴν 30-1-1957.

Μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ Λαϊκὸν Σχολεῖον, οὗτινος δημιουργία εἶναι ὁ κ. Παπαϊωάννου καὶ διὰ τὸ ὅποιον Σχολεῖον ἐπὶ τόσα ἔτη ἐπάλαισεν καὶ μοχλεῖ συνεχῶς, ὁραματιζόμενος μίαν καλυτέραν αὔριον, προσέφερεν εἰς τοὺς ἀφανεῖς ἐργάτας τούτου τὴν πλεονούτιμον πείραν του διὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ὑψηλόν, ἀλλὰ καὶ ἐπίμαχον ἔργον των.

Πρὸς τὸν διδ(λ)λον τοῦ χωρίου στρέφει κατὰ πρῶτον λόγον τὴν σκέψιν καὶ τὴν προσοχὴν του. Θέλει νὰ δώσῃ εἰς τοῦτον τὴν δυνατότητα καὶ τὴν πανοσιπλίαν ἐκείνην διὰ τῆς ὁποίας αἱ μὲν ψυχαὶ τῶν μαθητῶν θὰ σφυρηλατηθῶσι,

ΞΕΝΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Περιληπτικὴ ἀπόδοσις ἀπὸ τὸ διεθνὴ τύπο ὑπὸ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Μαθήματα κυκλοφορίας.

Τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας ἑκπαιδεύσεως ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν Ἑταιρεία γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς κυκλοφορίας ἀντιμετωπίζει τὴν εἰσαγωγὴν ἐνὸς κύκλου μαθημάτων γιὰ τοὺς κανόνες τῆς κυκλοφορίας, στὸ σχέδιο σπουδῶν τῶν διδασκαλείων.

Ταυτόχρονα ἔγινε μιὰ ἐπιτροπὴ πού ἀνέλαβε νὰ ἐξετάσῃ μὲ ποῖον τρόπο θὰ μπορούσαν αὐτὰ τὰ μαθήματα νὰ εἰσαχθοῦν στὰ σχολεῖα τῆς μέσης.

Νέα σχολὴ ἐφαρμοσμένων τεχνῶν.

Στὴν Οὐτρέχτη θ' ἀναίξει τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1955 μιὰ σχολὴ ἐφαρμοσμένων τεχνῶν. Θὰ ἔχῃ δυὸ τμήματα στὴν ἀρχή :

α) Σχέδια διαφωτισμῶν, β) ἐπιπλοῦς καὶ ἐσωτερικὲς διακοσμήσεις. Ἡ διδασκαλία θὰ διαρκέσῃ πέντε χρόνια καὶ θὰ ἐγκριθεῖ κατόπιν Κρατικοῦ διαγωνισμοῦ.

ΠΕΡΟΥ

Τὰ ἀπαιτούμενα πιστο-

αὶ δὲ ἐνέργειαι τῶν κατοίκων θὰ κατευθύνωνται πάντοτε πρὸς ὑψηλὰ ἔργα.

Ὁ κ. Παπαϊωάννου δὲν ἵπταται εἰς τοὺς αἰθέρας, βαδίζει σταθερῶς καὶ δι' ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ παιδαγωγικοῦ ἐδάφους, ἐνθα αἱ πέτραι καὶ τὰ ζιζάνια, τὰ προβλήματα καὶ αἱ ἐπιδιώξεις εἶναι πάμπολλαι, ἡ δὲ μοναδικὴ ἔστια τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ φτωχικόν, ἀπομακρυσμένον, σχολεῖον τοῦ χωρίου, ἀγωνίζεται νὰ παραμερίσῃ ἐμπόδια, νὰ διαπλάσῃ ψυχὰς, βιβαρυμένας πολλάκις ἀπὸ τὰ κατὰλοιπα τοῦ παρελθόντος μὲ τὸ μόνον αὐτοῦ ἐφόδιον, τὸν μοναδικὸν διδ(λ)λον καὶ τοῦτον ἔχοντα πολλὰς ἐλλείψεις.

Οὐδεὶς τίτλος τοῦ διδ(λ)λου, ἕτερος αὐτοῦ «ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ» θὰ ἀπέδιδεν καλύτερον τὸ περιεχόμενον.

Ἀπὸ τὰς πρῶτας σελίδας του ὁ ἀναγνώστης αἰσθάνεται ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν προβλημάτων δὲν ἀποτελοῦν γρίφους. Ἡ πολῦτιμος πείρα τοῦ συγγραφέως ἐπιβεβαιουμένη καὶ ὑπὸ τῆς θεωρίας ἀπῆλλαξεν τοῦτον ἐκ τῶν πολλῶν ἀποριῶν καὶ ἤδη ἐπὶ τῆς πεπατημένης ὁδοῦ, δύναται νὰ βαδίσῃ ἀκωλύτως, ἀρκεῖ μόνον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸ ἔργον του, ὡς ὁ συγγραφεὺς, διὰ τὸ ὅποιον ἡ διαρκὴς ἀνησυχία ἀποτελεῖ διὰ πάντα ἑκπαιδευτικὴν λειτουργίαν τὸ μεγαλύτερον ἐφόδιον.

Γ. ΣΤΕΡΓΙΟΥ

ποιητικὰ γιὰ τοὺς δημο-διδασκάλους.

Μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐνισχύσουν τὶς διατάξεις πού ἀπαιτοῦν ὥστε τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῶν ιδιωτικῶν σχολείων νὰ ἐξομοιώνεται μὲ τὸ προσωπικὸ τῶν δημοσίων σχολείων, οἱ διευθυντὲς τῶν ιδιωτικῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων πρέπει νὰ ἀναφέρουν στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τὸ διορισμὸ τῶν μελῶν τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ τῶν σχολείων τους.

ΗΝΩΜΕΝΟ - ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Προϋπολογισμὸς γιὰ ἐκπαίδευσιν.

Γιὰ τὸ ἔτος 1955—1956, ὁ προϋπολογισμὸς γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν γιὰ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Σκωτία φθάνει σὲ 309.508.726, λίρες, κατὰ 19.254.611 λίρες περισσότερο (6%) ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ τοῦ 1954—1955. Αὐτὴ ἡ αὐξηση προκύπτει ἀπὸ τὶς ἐπιχορηγήσεις πού παραχωρήθηκαν στὶς τοπικὰς σχολικὰς ἀρχάς. Στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Οὐαλλίαν τὸ σύνολο τῶν ἐπιχορηγήσεων αὐτῶν ὑπολογίζεται σὲ 250.385.000 λίρες καὶ δημιουργεῖ μιὰ αὐξηση 15.275.000 λιρῶν ἀπὸ τὸν περασμένον χρόνον. Προβλέπεται ἕνα ποσὸν 21.640.000 λιρῶν γιὰ τὶς οἰκοτροφίαι τοῦ διδακτικοῦ σώματος (αὐξηση : 1.642.000 λίρες). Ὅσο γιὰ τὶς ἐπιχορηγήσεις πού παραχωρήθηκαν στὴν ἀνωτέρα ἐκπαίδευσιν ἀνέρχονται σὲ 32.253.300 λίρες.

Αὐξηση τῶν ἐπιχορηγήσεων στοὺς μαθητὰς διδασκασκείων.

Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ἀνῆγγελε στὶς 26 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου, ὅτι ἔγιναν δεκτὲς οἱ συστάσεις τῆς ἐπιτροπῆς πού διορίστηκε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1954 νὰ μελετήσῃ τὴν θέσιν τῶν σπουδαστῶν τῶν Παιδαγωγικῶν Κολλεγίων καὶ ζητοῦσε τὴν αὐξηση τῶν ἐπιχορηγήσεων γιὰ τοὺς σπουδαστὰς αὐτοὺς. Ὑπεβλήθησαν γιὰ γνωμοδότηση, στὶς διάφορες τοπικὰς ἐπιτροπές.

Κινητὲς τάξεις. Γιὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἐναντίον τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ τῶν σχολείων, οἱ σχολικὲς ἀρχαὶ τοῦ Ἐρτφορντσάιρ δημιούργησαν ὀκτὼ κινητὰς τάξεις πού προρίζονται γιὰ τὴν «ἀποσυμφόρηση» τῶν σχολείων πού εἶναι πολὺ ἐπιβαρυμένα, ἕως ὅτου λυθεῖ τὸ πρόβλημα τῶν σχολικῶν κτιρίων. Τὸ κόστος τῆς δημιουργίας μιᾶς λυομένης αἰθούσης διδασκαλίας ἀπὸ ξύλο εἶναι 1.250 λίρες.

Σχολεῖα τῆς Μέσης δὶ-πλεῦρα.

Πολλές τοπικές σχολικές αρχές της 'Αγγλίας και της Ουαλλίας, εισήγαγαν πειράματικώς ένα τύπο γυμνασίου διπλεύρου αντί του πολυπλεύρου. 'Η Κομητεία του 'Εσσεξ π. χ. προέβλεψε 23 γυμνάσια διπλεύρα, στο σχέδιό της για τη σχολική ανάπτυξη. 'Εξ μεταξύ αυτών θα οικοδομηθούν στη νέα πόλη του Χάρλου και θα καλύψουν όλα τα υπάρχοντα τμήματα της Μέσης σχηματίζοντας με την εξέδρα τους ένα ευρύ σχολικό πολύπλευρο σύστημα. Στην αναφορά της για την οργάνωση των διπλεύρων σχολείων ή σχολική επιτροπή της Κομητείας του 'Εσσεξ εκφράζει την ελπίδα ότι «το σχέδιο του Χάρλου θα προσφέρει τα κύρια πλεονεκτήματα μιάς εκπαίδευσης πολύπλευρης χωρίς τα μειονεκτήματα που παρουσιάζει η δημιουργία σχολείων πολύ μεγάλων διαστάσεων.

Γάλα σέ δισκία για τους μαθητές. 'Η πείρα απέδειξε ότι η παραγωγή δισκίων γάλακτος άπεξηραμένου συμπυκνωμένου με όλίγη ζάχαρη και άρωματισμένου, σε μιά τιμή λογική, είχε ίκανοποιητικά άποτελέσματα. Γι' αυτό ο τὸ 'Υπουργείο Παιδείας ἐψήφισε μιά τροποποίηση στὸν κανονισμό του 1945 που άφορὰ τὴ διανομὴ γάλακτος στοὺς μαθητὲς. Στὸ μέλλον, τὰ σχολεία στὰ ὁποία ἡ προμήθεια πυκτοῦ γάλακτος εἶναι ἀδύνατη, ἢ μποροῦν ν' ἀντικαταστήσουν τὴ σκόνη γάλακτος με δισκία ἀπεξηραμένου γάλακτος συμπυκνωμένου, που εἶναι πιὸ εύκολα ν' ἀποθηκευθοῦν καὶ νὰ διανεμηθοῦν. 'Ο νέος κανονισμὸς μπήκε σὲ ἰσχὺ τὴν 1ην 'Απριλίου 1955.

Περιοδεύοντες σχολικοί κινηματογράφοι.

'Επειτα ἀπὸ τὴν αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων τῆς Μέσης πού ἔχουν δικὸν τους μηχανήμα κινηματογραφικῆς προβολῆς, οἱ σχολικὲς ἀρχὲς τοῦ 'Εσσεξ ἀποφάσισαν νὰ περιορίσουν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1955—1956, τὸν ἀριθμὸ τῶν περιοδεύόντων κινηματογράφων στὴν κομητεία, σὲ τρεῖς. Τελευταίως ἀκόμη, 325 σχολεία ἐξυπηρετοῦντο ἀπὸ πέντε περιοδεύοντες σχολικοὺς κινηματογράφους. 'Ο ἀριθμὸς τῶν σχολείων πού δὲν ἔχουν μηχανήμα προβολῆς περιορίσθηκε σὲ 224 καὶ ἐλπίζουν νὰ φθάσει τὰ 170 στὸ τέλος τοῦ ἐρχομένου ἔτους.

ΣΟΥΗΔΙΑ

Τὰ ρωσσικὰ ἰσπανικὰ στὰ γυμνάσια.

Οἱ σχολικὲς ἀρχὲς ἐπρότειναν στὴν Κυβέρνηση τὴν εἰσαγωγὴ τῆς Ρωσικῆς καὶ 'Ισπανικῆς ὡς προαιρετικῆς γλώσσας στὰ Σουηδικὰ γυμνάσια. Οἱ γλώσσες αὐτὲς θὰ διδάσκονται ὅταν τὸ ὀλιγώτερο πέντε μαθητὲς τὸ ζητήσουν. Θὰ διατίθενται 6 ὥρες τὴν ἑβδομά-

δα γιὰ τὰ Ρωσσικὰ καὶ 4 ὥρες τὴν ἑβδομάδα γιὰ τὰ Ἰσπανικὰ.

Ἡ τηλεόραση στὸ Πανεπιστήμιο.

Στὸ σχέδιο σπουδῶν τῆς νέας ὁδοντοιατρικῆς σχολῆς πού ἐγκατεστάθη κοντὰ στὸ Γκέντεμπουργκ, προβλέπονται προγράμματα τηλεοράσεως γιὰ τὴν ὁδοντοιατρικὴ.

ΕΛΒΕΤΙΑ

Τὸ ὁμοσπονδιακὸ Πολυτεχνεῖο εἶναι 100 ἐτῶν.

Τὸ ὁμοσπονδιακὸ Πολυτεχνεῖο θὰ γιορτάσει με μιά σειρά τελετῶν πού θὰ γίνουν μεταξύ τῆς 17ης καὶ 22ας 'Οκτωβρίου τοῦ 1958 τὴν ἑκατοστὴ ἐπέτειο τῆς ἱδρύσεως του. Με τὴν εὐκαιρία αὐτοῦ τοῦ ἱωδηλαίου θὰ ὁργανωθεῖ ἕνας κύκλος μαθημάτων τελειοποιήσεως γιὰ τοὺς παλιούς μαθητὲς, με τὸ σκοπὸ νὰ τοὺς κατατοπίσουν στὴ σημερινὴ κατάσταση τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς διδασκαλίας στὸ ὁμοσπονδιακὸ πολυτεχνεῖο.

Οἱ συγγραφεῖς τῶν βιβλίων.

'Απὸ μιά στατιστικὴ μελέτη, προκύπτει ὅτι ἀπὸ 35 σχολικὰ βιβλία πού ἔχουν εἰσαχθεῖ στὰ σχολεία τοῦ Καντὸν ντὲ Βώ, κατὰ τὸ διάστημα τῶν τελευταίων δέκα ἐτῶν, 15 ἔχουν τὴν ὑπογραφήν ἐνὸς ἐπιθεωρητοῦ σχολείων, τὰ ἄλλα 20 ἔχουν ὡς συγγραφεῖς δασκάλους, δασκάλες, καθηγητὲς, πάσπορες κλπ.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Ἡ ἀνώτερη γεωπονικὴ ἐκπαίδευση.

Οἱ ἀνώτερες γεωπονικὲς σπουδές, διαρκοῦν πέντε χρόνια, καὶ οἱ θεωρητικὲς μελέτες συμπληρώνονται με πρακτικὴ ἐξάσκηση στὸ τέλος κάθε 'Ακαδημαϊκοῦ ἔτους. Στὴν Πράγα βρίσκονται οἱ σχολὲς ἀγρονομίας, οἰκονομικὲς σχολὲς καὶ μηχανοποιήσεως. Στὴν Μπρνὸ καὶ τὴ Νίτρα οἱ σχολὲς ἀγρονομίας καὶ ζωοτεχνίας.

Στὴν Κοζὶς ἡ κτηνιατρικὴ σχολὴ. Πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ὁργανώθηκαν μαθήματα δι' ἀλληλογραφίας γιὰ τοὺς πιὸ ἡλικιωμένους ἐργάτες πού ἔχουν μεγάλη πρακτικὴ πείρα γεωργίας καὶ ἔχουν πτυχεῖο τῆς μέσης σχολῆς.

'Επὶ πέντε χρόνια πηγαίνουν μιά φορὰ τὸ μῆνα σὲ συμβούλια, ἀσκήσεις καὶ ἐξετάσεις καὶ ὅταν τελειώσουν τὶς σπουδές τους με ἐπιτυχία, γίνονται διπλωματοῦχοι μηχανικῆς καλλιτεργίας, με δίπλωμα ἰσοδύναμο με αὐτῶν πού παρακολούθησαν κανονικὲς σπουδές.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Μεγαλύτερες αἰδεῖες γιὰ

τοὺς φοιτητὲς τῆς γεωπονίας δι' ἀλληλογραφίας.

Στὸ ἐξῆς θὰ δίδονται 30 ἡμερῶν αἰδεῖες ἀντὶ γιὰ 20 τὴν ἐποχὴ τῶν ἐξετάσεων στοὺς φοιτητὲς πού ἀκολουθοῦν μαθήματα γεωπονίας δι' ἀλληλογραφίας. Τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδίου των στὶς πόλεις ὅπου θὰ γίνουν οἱ ἐξετάσεις θὰ πληρώνονται ἀπὸ τὸ ἴδρυμα ὅπου ἐργάζονται. 'Ο ἀριθμὸς τῶν νέων ἐγγεγραμμένων στὸν κύκλο τῶν μαθημάτων αὐξήθηκε κατὰ μιάμιση φορὰ σχετικὰ με τὸν περασμένο χρόνο.

ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Πρὸς τὴ συνδιδασκαλία.

Στὸ Τρανσβάαλ ἀποφασίστηκε νὰ καθιερωθεῖ στὴ Μέση ἐκπαίδευση τὸ σύστημα τῆς συνδιδασκαλίας.

BIET NAM

Τὸ Γαλλοβιετναμικὸ πανεπιστήμιο.

'Η ἡμερομηνία γιὰ τὴ μεταβίβαση τοῦ Γαλλοβιετναμικοῦ πανεπιστημίου στὶς ἀρχὲς τοῦ Βορείου Βιετ-Νάμ, πού προβλέπετο γιὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους πραγματοποιήθηκε τὴν 11 Μαΐου 1956.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Ἐστῖες φοιτητῶν καὶ πανεπιστημιακὰ ἐστιατόρια.

Σύμφωνα με τὸν νέο πανεπιστημιακὸ νόμο, ἀνατίθεται στὸ Πανεπιστήμιο ἡ φροντίδα γιὰ τὶς ὑλικὲς συνθήκες τῆς φοιτητικῆς ζωῆς. 'Ενα εἰδικὸ ὄργανο ἐγκατεστάθη τελευταίως κοντὰ στὴ διεύθυνση τῶν Πανεπιστημίων, τοῦ ὁποῦ τὸ ἔργο εἶναι νὰ μελετᾷ καὶ νὰ λύνει τὰ προβλήματα πού ἀφοροῦν τὴν οἰκοδόμησις σπιτιῶν γιὰ τοὺς φοιτητὲς, τὴ συντήρησή τους, τὴν ὁργάνωση τῶν καντινῶν, τὸν ἐλεγχὸν τῶν συστημάτων, τῶν ὑποτροφιῶν κλπ. Στὸν ὁργανισμὸ αὐτὸ λαμβάνουν μέρος οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ καθηγητικοῦ σώματος, τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Ἡ βοήθεια στὴν ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση.

'Απὸ τὴν ἐρευνα πού ἔγινε ἀπὸ τὸ διεθνὲς γραφεῖο 'Εκπαιδεύσεως, προκύπτει ὅτι σὲ περισσότερα ἀπὸ τὰ τρία τέταρτα ἀπὸ τὶς 55 χώρες πού ἔλαβαν μέρος στὴν ἐρευνα, τὸ δημόσιο προσφέρει βοήθεια στὴν ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση. 'Ο τύπος τῆς βοήθειας αὐτῆς ποικίλλει ἀνάλογα με τὴ χώρα. Παραχωρεῖται

γενικὰ ὑπὸ μορφήν ἐπιχορηγήσεων ἢ ἐπιδομάτων, τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ τοῦ δημοσίου πού εἶναι στὴ διάθεση τῶν ἰδιωτικῶν τοὺς μαθητὲς τῶν σχολείων αὐτῶν νὰ ἐσχολεύων, ὑπὸ μορφήν δικαιώματος πού διδωπυφελούνται ἀπὸ τὰ κτήματα, τὰ σχολικὰ ἐπιπλα, τὶς καντίνες, τὶς ὑπηρεσίες δωρεὰν πού διαθέτουν οἱ ἀρχές.

Τὸ Γραφεῖο τῆς 'Ιδρυο-αμερικανικῆς ἐκπαίδευσ-ως γίνεταί ἐνδοκυβερνη-τικὸ.

Τὸ Γραφεῖο 'Ιδρυοαμερικανικῆς ἐκπαίδευσ-εως πού ἱδρύθηκε τὸ 1949 καίτοι ἴδρυμα ἰδιωτικὸ καὶ πού ἡ ἔδρα του εἶναι στὴ Μαδρίτη, μετέτρεψε τὰ καταστατικά του γιὰ νὰ γίν-νε ὁργανισμὸς ἐνδοκυβερνητικός. Τὸ ἄρθρο 4 προβλέπει «ὅτι εἶναι μέλη τοῦ Γραφείου 'Ιδ-ρυοαμερικανικῆς ἐκπαίδευσ-εως οἱ χώρες πού λαμβάνουν μέρος στὰ 'Ιδρυοαμερικανικὰ ἐκ-παιδευτικὰ Συνέδρια με διαδοθμῖσεις ἐπισή-μους ἢ αὐτὲς πού οἱ 'Υπουργοὶ τῆς Παιδείας τους δέχονται νὰ λάβουν μέρος στὸ διοικη-τὶκό του Συμβούλιο».

Πρέπει νὰ προλαμβάνουν τὰ ἀτυχήματα στὰ παιδιὰ.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι με τὴν πρόοδο τῆς ἱα-τρικῆς καὶ τῆς ὑγιεινῆς, ἡ παιδικὴ θνησιμό-τητα περιορίστηκε ἱκανοποιητικά.

'Αντιθέτως μᾶς εἶναι ἄγνωστο, ὅτι ἐξ αἰ-τίας τῆς προόδου αὐτῆς, σήμερα τὰ ἀτυ-χήματα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν κυριώτερη αἰ-τία τῶν θανάτων τῶν παιδιῶν ἡλικίας ἐνὸς ἔτους ἕως 15 ἐτῶν. 'Η Σουηδικὴ κυβέρνηση συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτή, καὶ ἐξήτησε ἀπὸ τὸν Διεθνῆ 'Οργανισμὸ 'Υγείας νὰ μελετήσῃ τὰ μέτρα πού πρέπει νὰ λη-φθοῦν, ἰδίως γιὰ ν' ἀντιδράσουν στὸν κίνδυνο αὐτό.

Φιλολογικὸ βραβεῖο «Παι-δικὴ ἡλικία τοῦ κόσμου».

Τὸ βραβεῖο αὐτὸ ἀπονειμήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὶς 25 Μαρτίου 1955 ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Κέντρον Παιδιῶν. Τὰ δυὸ ἔργα πού βραβεύ-θηκαν (γιὰ παιδιὰ 8 ἕως 11 ἐτῶν) εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Μιά μέρα τῆς ζωῆς μου» ἀπὸ τὸ Ζαν-Μαντελὲν, καὶ «ὁ σταθμὸς ταχυδρομικῶν ἀλόγων τοῦ Αὐτοκράτορα» ἀπὸ τὸν Π. Ζ. Μπονζόν. Οἱ δυὸ τιμθέντες εἶναι μέλη τοῦ δασκαλικοῦ σώματος.

Συνέδρια τῶν 'Ομοσπον-δῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σώματος. Στὶς 11-16 'Ιουλίου 1955 συνήλθε στὴ Βιέννη τὸ συνέδριο καὶ τὸ καλο-καιρινὸ σχολεῖο τῆς Διεθνούς ἐπαγγελματικῆς Γραμματείας τῆς ἐκπαίδευσης.

'Η διεθνὴς 'Ομοσπονδία τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεταιρισμῶν, ἔκαμε τὸ ΧΧΙΥ διεθνὲς Συ-νεδριὸ τῆς στὴν 'Ισταμποῦλ ἀπὸ τὶς 28 ἕως τὶς 30 'Ιουλίου.

Τὰ θέματα στὴν ἡμερησία διάταξη ἦταν:

α) η ελευθερία του παιδαγωγού, β) η αναπροσαρμογή του παραστρατημένου παιδιού στην κανονική ζωή, γ) αναφορές για τη δράση των δία των καθηγητών του Δημοσίου της Μέ-εθνικών συνεταιρισμών.

Κατά την ίδια περίοδο συγκεντρώθηκε επί-σης στην Ίσταμπούλ η Διεθνής Όμοσπον-σης. Το θέμα στη συγκέντρωση ήταν: «Οι σχολικές διακοπές στις διάφορες χώρες και ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να χρησιμο-ποιηθούν σε σκοπούς εκπαιδευτικούς και κοι-νωνικούς».

Επειτα από τα συνέδρια αυτά η διεθνής Συνομοσπονδία των οργανώσεων του εκπαι-δευτικού επαγγέλματος όρισε τις ετήσιες συ-νεδριάσεις της από τις 30 'Ιουλίου έως τις 4 Αυγούστου. Γενικό θέμα: Το καταστατικό του εκπαιδευτικού επαγγέλματος.

Αγγλο γερμανική παιδα-γωγική συγκέντρωση.

Γερμανοί και Άγγλοι παιδαγωγοί συγκε-ντρώθηκαν από τις 11-17 Μαΐου του 1955 στη Βοππε και την K ö n s w i n t e r για να μελετήσουν πρώτον την οργάνωση του γερμανικού συστήματος (ιδιαιτέρως το πρό-βλημα της άρθρωσης μεταξύ του τέλους των μαθημάτων της Μέσης και των ανωτέρων σπου-δών) και δεύτερον την ανάπτυξη της παιδαγω-γικής σκέψης και της μορφωτικής πραγματικό-τητας κατά το διάστημα των τριάντα τελευ-ταίων ετών.

Διεθνείς συναντήσεις.
Η Έστια Φιλίας του Βούκιγχαμ στη Γερ-μανία, οργανώνει διεθνείς συναντήσεις εκπαι-δευτικών που ενδιαφέρονται για τα διεθνή προβλήματα.

Τέσσερες συναντήσεις που έγιναν το 1956 ασχολήθηκαν με τα θέματα: εκπαίδευση για τη διεθνή αντίληψη: Τι μπορούμε να κάνουμε χάριν της ειρήνης; Κοινωνικά διεθνή προβλήματα και φυλετικά προβλήματα.

Η μέρες διεθνών μελετών..

Το Ίνστιτούτο της συγκριτικής παιδαγω-γικής του Σάλτσμπουργκ οργάνωσε ημέρες διεθνών μελετών από τις 18 έως τις 21 'Ιου-λίου 1956 για να εξετάσουν τα ακόλουθα προ-βλήματα: 1) Τις φυσικές ανακλάσεις μιας πολύ γρήγορης ανάπτυξης. 2) Την επίδραση των περιστάσεων της οικογενειακής ζωής, τον οργανισμό της δημοσίας ζωής, μίας πνευματι-κής ζωής που ώθείται συνεχώς προς την κοι-νωνική συμπεριφορά του ατόμου. 3) Τις ψυ-χοπαθολογικές λειτουργίες, που είναι αποτέ-λεσμα των μεταβολών του τρόπου της ζωής. 4) Την επίδραση αυτών των μετατροπών επί των έρεθισμάτων και της σεξουαλικής συμπε-ριφοράς του ατόμου, της ικανότητάς του για την εργασία τη φιλοσοφία του για τη ζωή, τη θρησκευτική του ζωή. 5) Την ψυχολογία της σημερινής αγροτικής, βιομηχανικής και

φοιτητικής νεολαίας.

Διεθνείς παιδαγωγικές μέρες.

Οργανώθηκαν ημέρες διεθνών μελετών, χά-ριν του εκπαιδευτικού σώματος από τις 17 έως 39)7)1956 στην ανατολική ακτή της Σκωτίας. Το θέμα των ημερών αυτών ήταν: 'Από μια εθνική εκπαίδευση σε μια διεθνή και ανθρωπιστική εκπαίδευση.

Κύκλος καλοκαιρινών μαθημάτων στις Κάτω Χώ-ρες.

Μια φορά ακόμη η Ένωση εκπαιδευτικών των Κάτω Χωρών οργάνωσε τρεις κύκλους διε-θνών καλοκαιρινών μαθημάτων που προορίζον-ται ειδικώς για τους νεαρούς δασκάλους και τους φοιτητές της Παιδαγωγικής, όπου έμελέ-τησαν ζητήματα σχετικά με τη σχολική ορ-γάνωση, την κοινωνική θέση του δασκάλου, τα δικαιώματα του παιδιού και την ιδέα της ει-ρήνης στην εκπαίδευση.

Διεθνής προεξάσκηση παιδαγωγών.

Από τις 16 έως τις 24 'Ιουλίου του 1956 συγκεντρώθηκαν στην Κοπεγχάγη της Δα-νίας εκατό νεαροί δάσκαλοι και φοιτητές των Διδασκαλείων για σπουδές μίας εβδομά-δος. Στην Έλβετία έγινε μια δεύτερη διεθνής προεξάσκηση για το διδακτικό προσωπικό στο χωριό Πεσταλότσι, στο Τρόγγεν από τις 15 έως 23 'Ιουλίου, υπό την προστασία διαφόρων συνδέσμων έλβετων δασκάλων και της εθνικής έλβετικής Αποστολής της Ούνεσκο.

Διεθνής συνέδριο καλλι-τεχνικής εκπαίδευσης.

Το ένστο διεθνές Συνέδριο Τεχνών (Διε-θνές συνέδριο εκπαίδευσης και τελειοποίησης στον τομέα του σχεδίου και των τεχνών) συ-νήλθε από τις 8 έως τις 13 Αυγούστου του 1955 στη Σουηδική Πανεπιστημιούπολη του λίντ.

Πολλά σχολεία και ιδρύματα που είχαν στο πρόγραμμά τους το σχέδιο και τις καλές τέ-χνες, έλαβαν μέρος σε εκθέσεις έργων των μα-θητών όλων των τάξεων, ενώ έκδοτικοί οίκοι ελάμβαναν μέρος στις εκθέσεις σχολικών και επιστημονικών βιβλίων και υλικού διδασκα-λίας, σχετικού με τις τέχνες και το σχέδιο.

Διεθνής συνασπισμός των Πανεπιστημίων.

Η δεύτερη Συνέλευση του διεθνούς συνα-σπισμού των Πανεπιστημίων έγινε στο Ί-σταμπούλ από τις 19 έως τις 24 Σεπτεμβρίου και συγκέντρωσε τους αντιπροσώπους των πανεπιστημίων και άλλων εκπαιδευτικών ιδρυ-μάτων της πανεπιστημιακής σειράς, μέλη του Συνασπισμού που αντιπροσωπεύουν περί τις 53 χώρες. Διέθεσε ένας μέρος του καιρού του, σε συζητήσεις επάνω στο θέμα: Ρόλος

των πανεπιστημίων σε μια κοινωνία ταχείας εξέλιξης.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Δάσκαλοι ειδικευμένοι.

Σύμφωνα με ένα νέο κανονισμό, που έπε-ξεργάσθηκαν κατόπιν της παραγγελίας της μονίμου Διασκέψεως των ύπουργών της Δη-μοσίας Εκπαιδύσεως, οι δάσκαλοι και οι δασκάλες της στοιχειώδους εκπαίδευσεως, που έχουν το δεύτερο παιδαγωγικό πτυχίο και έχουν ηλικία μικρότερη των 45 ετών, θα μπο-ρούν να προπαρασκευασθούν επί ένα χρόνο για ειδική διδασκαλία.

Οι δύο πρώτες τριμήνιες θ' αφιερωθούν σε θεωρητικά μαθήματα, που θα δοθούν από ένα Παιδαγωγικό Ίνστιτούτο, ενώ η τρίτη τρι-μήνια θ' αφιερωθεί στη χειροτεχνία και στην ειδική γυμναστική.

Εξειδίξεις κολυμβητικής.

Στη Ρηνανία στη Βόρειο Βεσφαλία κανέ-νας μαθητής ή μαθήτρια δεν μπορεί ν' αφήσει την υποχρεωτική σχολική φοίτηση αν δεν πά-ρη ένδεικτικό ελευθέρως κολυμβήσεως, που ανταποκρίνεται στο κατώτατο όριο των αξι-ώσεων της Γερμανικής Έταιρίας για τη διά-σωση.

ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

Εκπαίδευση κατ' οίκον.

Όλα τα παιδιά που έχουν προσβληθεί από μια οργανική πάθηση ή από μια φυσική ανα-πηρία, που τα εμποδίζει να παρακολουθήσουν μαθήματα στο σχολείο, έχουν στο έξής το δικαίωμα δωρεάν διδασκαλίας κατ' οίκον. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε στις μεγάλες πόλεις μια ομάδα δασκάλων ειδικευμένων στην κατ' οίκον διδασκαλία.

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Πώς να κάμουν τους γονείς να ενδίαφερθούν για το σχο-λείο.

Η Έβδομάδα της Εκπαίδευσης, που γιορ-τάστηκε στην Πολιτεία της Βικτωρίας από τις 14 έως τις 20 Αυγούστου, οργάνωθηκε έτσι, ώστε να δώσει ευκαιρία στους γονείς να δουν τα παιδιά τους στη δράση τους στο σχο-λείο και να πάρουν ακριβείς πληροφορίες για τις τάσεις τους και τις διάφορες μορφές της σύγχρονης εκπαίδευσης. Με την ευκαιρία αυ-τή έγιναν πολλές γιορτές: δημόσιες συγκε-ντρώσεις, επισκέψεις σχολείων, ραδιοφωνικές εκπομπές κλπ.

Εκατονταετηρίδα του Πανε-πιστημίου της Μελβούρνης.

Με την ευκαιρία της εκατονταετηρίδας ά-πο την ίδρυση του Πανεπιστημίου της Μελ-βούρνης, έγινε ένας έρανος στην Πολιτεία της Μελβούρνης, χάριν του ιδρύματος αυτού. Το

ποσόν που συγκεντρώθηκε θα χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη διαφόρων υπηρεσιών του πανεπιστημίου αυτού.

Ένας έρανος για το «πρωτο-χρονιατικό βιβλίο».

Η Έπιτροπή της παιδικής λογοτεχνίας, που ιδρύθηκε στην πολιτεία της Βικτωρίας, έ-χει δυο επιτυχίες στο ένεργητικό της. Πρώτα, καθιέρωσε έναν κατάλογο από τα έργα, που προορίζεται να βοηθήσει τους γονείς στην εκ-λογή των βιβλίων που θα χάρισουν στα παι-διά τους. Δεύτερον, έκανε έρανο, στο τέλος του περασμένου χρόνου, για το βιβλίο της πρωτοχρονιάς, πράγμα που διευκόλυνε την προσφορά, σε όλα τα παιδιά από 5 — 16 ετών, των διαφόρων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας, ενός βιβλίου που ανταποκρίνεται στα γούστα τους, με ονομαστική αφιέρωση.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Μαθήματα για τα παιδικά βι-βλίου.

Το υπουργείο Δημοσίας Εκπαίδευσης ορ-γάνωσε, χάριν του διδακτικού σώματος, δι-βλίοθηκαρίων, κοινωνικών εργατών κλπ., μα-θήματα πληροφοριών για τα παιδικά βιβλία και τα προβλήματα που συνδέονται μ' αυτά. Αυτός ο κύκλος των μαθημάτων δόθηκε με τη συνεργασία ειδικών στην παιδική λογοτεχνία, δασκάλων και έκδοτών.

ΒΕΛΓΙΟ

Επικύρωση του νέου σχολικο ύ νόμου.

Ο νέος βελγικός σχολικός νόμος (Νόμος του Κολλάρ) επικυρώθηκε από την Βουλή στις 13 'Ιουνίου και από τη Γερουσία στις 21 'Ιουνίου 1955.

Η λαϊκή εκπαίδευση δεν είναι πια κρατικοποιημένη.

Εως το 1954, η λαϊκή εκπαίδευση (ρα-διοφωνικές εκπομπές, συναυλίες, εκθέσεις κ. λ.π.), εξηρτάντο από την υπηρεσία της λαϊ-κής εκπαίδευσης του υπουργείου Έθνικής Παιδείας. Μπροστά στις δυσκολίες που πα-ρουσιάζει μια τέτοια υπηρεσία, (κανονισμοί, αυστηρή λογιστική, οικονομικός έλεγχος), ά-ποφασίστηκε να δημιουργήσουν ένα ίδρυμα επιχορηγούμενο από το κράτος και υποκειμε-νο στον έλεγχο του: Το «Σύνδεσμο της μορ-φωτικής προαγωγής». Οι δυο μορφωτικές κοι-νότητες, της γαλλικής γλώσσας και της Φλα-μανδικής, αντιπροσωπεύονται εξ ίσου, κάθε μία με τον δικό της διευθυντή.

Υπηρεσία σχολικού και επαγ-γεληματικού προσανατολι-σμού.

Τα ψυχο-ιατροκοινωνικά κέντρα του κρά-τους και οι επαρχιακές κοινοτικές και ιδιωτι-κές υπηρεσίες του επαγγελματικού προσανα-τολισμού έπληραν τον τίτλο: «Υπηρεσία σχο-

λικού και επαγγελματικού προσανατολισμού». Έχουν για άποστολή: να προβαίνουν σε έρευνες ψυχολογικής ανίχνευσης, από την αρχή των στοιχειωδών σπουδών: να εξασφαλίζουν την ψυχολογική επίβλεψη κατά το διάστημα των σπουδών εν συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό. Να προβαίνουν στο σχολικό και επαγγελματικό προσανατολισμό στο τέλος των μαθημάτων της στοιχειώδους εκπαίδευσης και της υποχρεωτικής φοίτησης καθώς και κατά το διάστημα των μετέπειτα σπουδών, όταν επιβάλλεται μια καινούργια έκλογη, κατά την αρχή της μαθήτευσης κλπ.

Διόρθωση της γλώσσας.

Ίδρύθηκαν δύο εθνικές επιτροπές, ή μία για τη γαλλική και ή άλλη για τη φλαμανδική γλώσσα, που έχουν αναλάβει μια συνεχή δράση για τη διόρθωση της γλώσσας. Έχουν συμβουλευτική άποστολή και για αντικειμενικό σκοπό να καθιερώσουν ένα γενικό σχέδιο και να προτείνουν ιδιαίτερα υποδείγματα ενεργείας για τη διόρθωση της γλώσσας, να ετοιμάσουν για το σκοπό αυτό όλα τα μέσα για την εκτέλεση και τη συνεργασία.

Η διδασκαλία της ισπανικής

και της ιταλικής γλώσσας.

Οι μαθητές της μέσης, θα μπορούν στο μέλλον να διαλέξουν την ισπανική ή την ιταλική γλώσσα καθώς και τέταρτη γλώσσα για τις σπουδές τους, με τον ίδιο τίτλο όπως η γερμανική.

ΔΑΝΙΑ

Παράταση της σχολικής οίτησης.

Στη Βουλή κατετέθη νομοσχέδιο, που παρατείνει την υποχρεωτική φοίτηση στο σχολείο από έπτα σε οκτώ χρόνια. Τα παιδιά γίνονται δεκτά στο σχολείο σε ηλικία έπτα ετών.

Όλα τα καθυστερημένα παιδιά στο σχολείο.

Το 1954—1955 επί 10 παιδιών που θεωρήθηκαν ανάκανα να παρακολουθήσουν τις κανονικές παραδόσεις του σχολείου, έννέα έφοίτησαν σε ειδικές τάξεις, που έχουν γίνει έπιτηδες γι' αυτά στις πόλεις. Στις άγροτικές ζώνες ή αναλογία αυτή ήταν μικρότερη, έν τούτοις όμως έφθασε τα 67,4%.

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΡΗΤΩΝ Δ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗ

Μοναστηρίου ΙΟ — Θεσσαλονίκη

1	Όπου αγάπη και Θεός, όπου Θεός ούδεμία ανάγκη	Δραχ.	15
2	Η Οικογένεια είναι εδ' θεμέλιο της Πατρίδος	»	15
3	Έλλην και Έρωσ είναι έννοιες ταυτόσημες	»	15
4	Η Θέλησις είναι δύναμις	»	10
5	Η έπιμέλεια τα πάντα νικά	»	10
6	Έργασία = Χαρά, Όκηνηρά = Δυστυχία	»	10
7	Η Έλλάδα ποτέ δέν πεθαίνει	»	10
8	Υπεράνω όλων ή Πατρίς	»	10
9	Διατηρείτε την αλήη καθαρή	»	10
10	Άγαπάτε την καθαριότητα	»	10
11	» τούς γονείς σας	»	10
12	» τούς Διδασκάλους σας	»	10
13	» την έργασίαν	»	10
14	» τα Δένδρα	»	10
15	» τα ζώα	»	10
16	Μη πετάτε χαρτιά στο πάτωμα	»	10
17	Μη πύετε στο πάτωμα	»	10
18	Όποιος βιάζεται σκοντάφτει	»	10
19	Η άργία είναι μήτηρ πάσης κακίας	»	10
20	Όμιλείτε χαμηλοφώνως	»	10
21	Μη θορυβείτε	»	10
22	ΑΙΕΝ ΑΡΙΣΤΕΥΕΙΝ	»	10
23	ΕΣΟ ΕΤΟΙΜΟΣ	»	10
24	ΕΣΟ ΕΥΓΕΝΗΣ	»	10
25	Αΐθουσα Διδασκάλλας	»	10
26	Νηπιαγωγείον	»	10
27	Γραφείον	»	10
28	ΤΑΞΙΣ Α' Β' Γ' Δ' Ε' ΣΤ' (Η σειρά τεμ. 6)	»	50
29	ΤΑΞΙΣ Α' και Β', και Γ' και Δ', και ΣΤ' (Η σειρά τεμ. 3)	»	25
30	Επίσκεψις με σύντομοι	»	10
31	Επίσκεψις περίπτωσιν παραγγελίας όλοκλήρου της σειράς, γίνεται έκπτωσης 15%.	»	10

ΟΛΟΙ ΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ ΣΑΣ ΜΕ ΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΡΗΤΑ Δ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ

ΧΑΡΗ Σ. ΠΑΤΣΗ

ΤΡΙΠΛΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

- 1) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε πολυχρωμία δφφсет Δραχ. 5
- 2) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε πολυχρωμία δφφсет Δραχ. 5
- 3) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε πολυχρωμία δφφсет Δραχ. 5
- 4) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε πολυχρωμία δφφсет Δραχ. 5
- 5) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε πολυχρωμία δφφсет Δραχ. 5
- 6) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε πολυχρωμία δφφсет Δραχ. 5
- 7) ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε πολυχρωμία δφφсет Δραχ. 5

ΤΡΙΠΛΟΙ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ (ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ)

1. Τριπλός χάρτης Κύπρου Δραχ. 8
2. Τριπλός χάρτης Κρήτης » 8
3. Τριπλός χάρτης Πελοποννήσου » 8
4. Τριπλός χάρτης Στερεάς Ελλάδος » 8
5. Τριπλός χάρτης Μακεδονίας - Θράκης » 8

ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΣ (ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ)

1. Μεγάλος Γεωφυσικός Ελλάδος (1,50X1,05) Πανόδετος Δραχ. 150
2. Μεγάλος Πολιτικός Ελλάδος (1,50X1,05) » 150
3. Μεγάλος Γεωφυσικός Ευρώπης (1,50X1,05) » 150
4. Μεγάλος Πολιτικός Ευρώπης (1,50X1,05) » 150
5. Μεγάλος Γεωφυσικός Ασίας (1,50X1,05) » 150
6. Μεγάλος Πολιτικός Ασίας (1,50X1,05) » 150
7. Μεγάλος Τριπλός Αμερικής (1,50X1,05) » 150
8. Μεγάλος Τριπλός Αφρικής (1,50X1,05) » 150
9. Μεγάλος Τριπλός Αυστραλίας (1,50X1,05) » 150
10. Μεγάλος Παγκόσμιος Χάρτης (τριπλός) 1,50X1,05 » 150
11. Χρονολογικός παραστατικός χάρτης Ελληνικής Ιστορίας » 70

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

(Τόμοι 15—Γλώσσα Δημοτική—Χαρτί πολυτελείας—Σελ. 7.000)

Ἐγκυκλοφόρησαν οἱ πέντε πρῶτοι τόμοι. Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1958 θὰ παραδοθῇ ὁλόκληρον τὸ ἔργον.

Κατόπιν παρακλήσεων πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν, γονέων καὶ συνδρομητῶν τῆς Μ.Ε.Ν. ἀποφασίσαιμε καὶ αὐξήσαιμε τοὺς τόμους τοῦ ἔργου ἀπὸ 10 εἰς 14 οὕτως ὥστε μαζὶ μετὸν ξεχωριστὸν τόμον ΕΛΛΑΣ, ὁλόκληρον τὸ ἔργον νὰ ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 15 τόμους τοὺς κάτωθι :

Τόμος	Πρῶτος	(1ος)	περιέχει τὰ ἀλφαβητικά ψηφία	Α—Αε
»	Δεύτερος	(2ος)	» » » »	Αε—Αι
»	Τρίτος	(3ος)	» » » »	Αι—Αν
»	Τέταρτος	(4ος)	» » » »	Αν—Αω
»	Πέμπτος	(5ος)	» » » »	Β—Γα
»	Ἑκτος	(6ος)	» » » »	Γα—Δ
»	Ἑβδομος	(7ος)	» » » »	Ε · Ζ · Η · Θ · Ι
»	Ὀγδοος	(8ος)	» » » »	Κ
»	Ἐνατος	(9ος)	» » » »	Λ—Μ
»	Δέκατος	(10ος)	» » » »	Ν · Ξ · Ο · Πα
»	Ἐνδέκατος	(11ος)	» » » »	Πα—Πρ
»	Δωδέκατος	(12ος)	» » » »	Πρ—Ρ
»	Δέκατος τρίτος	(13ος)	» » » »	Σ—Τ
»	Δέκατος τέταρτος	(14ος)	» » » »	Υ · Φ · Χ · Ψ · Ω
»	Δέκατος πέμπτος	(15ος)	» » » »	ΕΛΛΑΣ

Πεντακόσιοι παιδαγωγοὶ καὶ ἐπιστήμονες συνεργάζονται στὴ μνημειώδη ἔκδοσιν τῆς Μ.Ε.Ν. ποὺ τιμᾷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἶναι ἡ μοναδικὴ Πηγὴ Γνώσεων γιὰ κάθε Δάσκαλο, γονέα, μαθητὴ, σπουδαστὴ, νέο καὶ νέα.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

Γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ὅλα τὰ ἑλληνόπουλα τὸ μοναδικὸ καὶ μνημειώδες αὐτὸ ἔργον χρυσόδετον, μετὶ μηνιαῖες δόσεις.

ΠΡΟ·Υ·ΠΟΛΟΓΙΣΘΕΙΣΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ Μ.Ε.Ν. Δραχ. 2250

Ἦτοι 15 χρυσόδετοι τόμοι πρὸς 150 δραχ. ἕκαστος.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΜΕ ΕΚΠΤΩΣΗ 20% Δραχ. 1800

Ἦτοι 15 χρυσόδετοι τόμοι πρὸς δραχ. 120 ἕκαστος. Προκαταβολὴ δρχ. 300 καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἰς 15 μηνιαῖες δόσεις τῶν 100 δραχ.

ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΧΡΥΣΟΔΕΤΟΝ δρχ. 1500

Ἦτοι 15 τόμοι πρὸς δραχ. 100 ἕκαστος. Δηλαδή ὅσοι ἔχουν τὴν οἰκονομικὴ εὐχέρεια καὶ προκαταβάλουν ἐφάπαξ τὸ ποσὸν τῶν 1500 δραχ. κερδίζουν ἐπὶ μὲν τῆς μελλοντικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου δρχ. 750, (40 %) ἐπὶ δὲ τῆς σημερινῆς τιμῆς του δραχ. 300 (20 % περίπου).

Διδάσκαλοι—Γονεῖς—Μαθηταὶ—Σπουδασταὶ

Σπεύσατε νὰ ἐγγραφῇτε συνδρομηταὶ στὴ Μ.Ε.Ν. καὶ νὰ παραλάβετε τοὺς πέντε πρῶτους τόμους.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΑΘΗΝΑΙ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 - ΤΗΛ. 58.417